Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen

Compleet
Coöperatief
Complementair

Regio Groningen-Assen
STEDELIJK NETWERK

Rijksoverheid

december 2023

Inhoudsopgave

1 **Inleiding** 03

Regio Groningen-Assen: een logisch geheel

2 **De ontwikkelprincipes NOVEX RGA** 05

Kracht van de regio als basis

Regiobeeld 2040

Verstedelijking en dorpsontwikkeling als motor voor maatschappelijke opgaven

Compleet, coöperatief & complementair

3 **Thema’s** 11

Wonen in de RGA in 2040

Werken in de RGA in 2040

Mobiliteit in de RGA in 2040

Groen in de RGA in 2040

Energie in de RGA 2040

Integrale werkwijze in de RGA

Wisselwerking tussen de thema’s

4 **Uitwerking per gemeente** 38

5 **BIJLAGE** 59

BIJLAGE I Verstedelijkingsstrategie

BIJLAGE II NOVEX

BIJLAGE III: Nationale programma’s en regio Groningen-Assen

Inleiding

Aanleiding: NOVEX-gebied Groningen-Assen

Groningen-Assen is in het kader van het programma NOVEX aangewezen als één van de 16 NOVEX-gebieden. Regio en Rijk werken hierin samen aan het vormgeven van gebiedsgerichte regie op een combinatie van ruimtelijke opgaven. Het opstellen van voorliggend ontwikkelperspectief is hierin formeel de eerste stap, voortgebouwd op de jarenlange samenwerking binnen de Regio Groningen-Assen en samenwerking met het Rijk als verstedelijkingsgebied.

Het Ontwikkelperspectief en de door de provincies op te stellen Ruimtelijke Voorstellen in het kader van de NOVEX komen in min of meer dezelfde periode tot stand. Als er zich belangrijke beleidsontwikkelingen voordoen die voortvloeien uit de Ruimtelijke Voorstellen en de verdere uitwerking daarvan kan het Ontwikkelperspectief worden geactualiseerd. Nadere toelichting op de NOVEX aanpak en de rollen van rijk, provincies en RGA is toegelicht in bijlage II.

Het ontwikkelperspectief vormt een bouwsteen voor de ruimtelijke voorstellen die provincies opstellen in het kader van het programma NOVEX en dient ook als input voor het komen tot een nieuwe nota ruimte.

Hoofdopgaven en samenhangende opgaven met ruimtevraag

Diverse ontwikkelingen en transities vragen de komende decennia om ruimte. We hebben echter niet altijd voldoende ruimte om alle opgaven uit te voeren. Ruimte voor wonen en werken, mobiliteit, natuur, water en energie staan soms op gespannen voet met elkaar. Soms kunnen opgaven elkaar ook aanvullen en zelfs versterken.

De belangrijkste ruimtelijke opgaven in het NOVEX-gebied die in dit ontwikkelperspectief nader worden uitgewerkt zijn:

- Ruimte voor wonen (hoofdopgave): realisatie van 21.000 woningen in de periode 2020 – 2030 en nog eens 15.000 woningen in de periode 2030 – 2040. Van deze woningen zijn er in de periode 2020-2022 al ca. 8.500 woningen gerealiseerd. Er bestaat een directe link met de in 2023 ondertekende woondeals.

- Ruimte voor werken(hoofdopgave): accommoderen van 28.000 extra arbeidsplaatsen tot 2040. Prognoses laten een behoorlijke potentiële ruimtevraag voor (nieuwe) werkgelegenheid zien.

- Ruimte voor mobiliteit: Locatiekeuze van woningbouw en de mobiliteitskenmerken van verschillende gebieden bepalen hoeveel er dagelijks gereisd wordt binnen de Regio en welke netwerk- en milieudruk daarbij hoort. De transitie naar duurzame mobiliteit vraagt bovendien ruimte. Het voorzieningenniveau in dunner bevolkte gebieden van de Regio is beperkt. De bewoners zijn mede afhankelijk van voorzieningen in stedelijke gebieden, die ook voor hen duurzaam bereikbaar moeten zijn.

- Ruimte voor energie: De transitie van fossiele naar hernieuwbare energie is urgent, zowel voor de bebouwde omgeving, mobiliteitssysteem als nieuwbouwopgave. Verzwaring en uitbreiding van netten vraagt ruimte in en buiten bebouwde gebieden. Netbeheerders zijn aan het werk met de uitbreiding van het elektriciteitsnet. De warmtevoorziening staat voor grote veranderingen. De slimste strategie zal per dorp en stad verschillen. Stedelijke gebieden vragen immers om andere oplossingen dan dunbevolkte gebieden. Provincies werken onder meer aan pMIEKs om investeringen in het energiesysteem in beeld te brengen en waar nodig te prioriteren. Antwoorden zullen variëren van collectief warmtenet tot all-electric oplossingen. Daarnaast zal opwek en opslag van energie bepalend zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen.

- Ruimte voor ‘groen’: Met de verstedelijkingsopgave groeit ook de druk op de natuurlijke systemen in de regio. De landschappelijke en de ecologische kwaliteiten moeten meegroeien en de regio moet klimaatadaptief worden. Om het landschap voor iedereen bereikbaar te houden, zijn goede verbindingen belangrijk. Ook binnen de woonomgeving is vergroenen een belangrijke opgave. Daarnaast spelen in het kader van de provinciale programma’s landelijk gebied grote opgaven in het landelijke gebied die om ruimte vragen. Opstellen van de PPLG’s maakt geen onderdeel uit van het NOVEX-gebied. Een voortvarende aanpak hiervan is wel van belang voor realisatie van de ruimtelijke opgaven.

In dit ontwikkelperspectief bekijken we de opgaven zo veel mogelijk in samenhang.

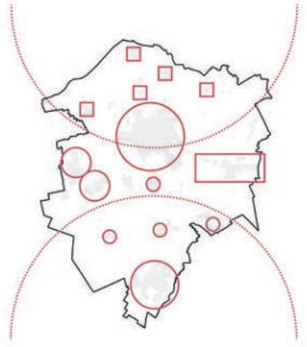

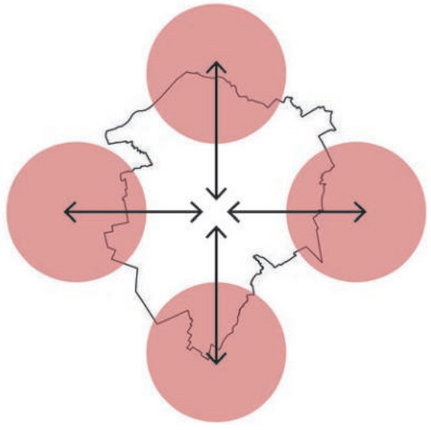

Regio Groningen-Assen: een logisch geheel

Een logisch geheel

De Regio Groningen-Assen (RGA) is een belangrijk sociaal en economisch kerngebied van Noord-Nederland. De regio biedt ruimte aan 260.000 arbeidsplaatsen en 550.000 inwoners. De in- en uitstroom van mensen is groot. In de regio concentreren zich - naast bedrijven - voorzieningen voor zorg, onderwijs, sport, cultuur en leisure.

In de RGA zijn de A28, de A7 en de spoorverbindingen belangrijke ordenende mobiliteitsstructuren. De grote ruimtelijke ontwikkelingen bevinden zich op of in de nabijheid van deze verbindingsassen.

Het gebied heeft veel verschillende gezichten, van hoogstedelijk tot landelijk en werklocaties met verschillende profielen. Binnen de Regio bevindt zich een prachtig landelijk gebied. In het zuiden de Hondsrug, die doorloopt tot op de Grote Markt van Groningen. In het noorden het kleilandschap en in het oosten de veengebieden. Het landschap met coulissen en houtwallen in het westen. Verschillende waterlopen stromen van zu id naar noord. Met 20 meter hoogteverschil tussen begin- en eindpunt.

De RGA is een logisch en samenhangend werk- woon- en leefgebied waarin mensen gemakkelijk gemeente- en provinciegrenzen doorkruisen. Het ligt voor de hand om die samenhang terug te vinden in de bestuurlijke samenwerking als RGA, die inmiddels al meer dan 25 jaar bestaat. De samenwerking bestaat uit de gemeenten Assen, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Tynaarlo en Westerkwartier en de provincies Groningen en Drenthe.

De samenwerking maakt de Regio sterk. Door krachten te bundelen, kunnen we bestuurlijke slagkracht inzetten en hebben we meer ‘massa’ als het gaat om landelijke thema’s. De samenwerking verhoogt ook de kwaliteit van beleid en bestuur op het gebied van wonen, werken en bereikbaarheid. Het faciliteert daarmee direct en/of indirect inwoners en bedrijven in de Regio.

De RGA is van grote betekenis voor Noord-Nederland. In de Regio bevinden zich veel hoogwaardige voorzieningen, waar inwoners op zijn aangewezen. De schaalvergroting en concentratie van voorzieningen versterkt de relatie tussen RGA en de rest van Noord-Nederland. Bereikbaarheid van de voorzieningen is voor heel Noord-Nederland belangrijk. Niet alleen de fysieke bereikbaarheid is hierbij van belang, zo dragen we ook bij aan sociale verbindingen. Daarnaast moet er een balans zijn met de groei van de RGA en de gebieden rondom de RGA. Zo is bijvoorbeeld het RGA-gebied sterk afhankelijk van de energie die buiten de RGA wordt opgewekt.

Totstandkoming ontwikkelperspectief en vervolg

De samenwerking van regio en Rijk in wat we nu NOVEX-gebied Groningen-Assen noemen gaat al een aantal jaren terug. Voor dit ontwikkelperspectief is voortgebouwd op de Verstedelijkingsstrategie die in juli 2021 in het BO Leefomgeving is besproken. Uitgangspunten uit de verstedelijkingsstrategie en daaraan voorafgaand opgestelde woondeal Groningen zijn meegenomen in de regionale woondeal Groningen-Assen, die in februari 2023 door Rijk en Regio is ondertekend. Die in februari 2023 door Rijk en Regio (gemeenten en provincies) is ondertekend

Ten opzichte van de verstedelijkingsstrategie is het ontwikkelperspectief thematisch verrijkt. Hoewel een integrale benadering in de verstedelijkingsstrategie al belangrijk was, is deze nu verder verbreed. Welke producten en stappen in verleden jaren hebben geleid tot het opstellen van de verstedelijkingsstrategie is meer gedetailleerd opgenomen in bijlage I

Na de vaststelling van dit ontwikkelperspectief werken Rijk en Regio samen verder aan de NOVEX Uitvoeringsagenda en de bijbehorende Investeringsagenda.

Foto: Pieter Musterd via Flickr CC0

Foto: Deon Prins, Marcel van der Burg

De ontwikkelprincipes NOVEX RGA

De basis voor de ontwikkeling van de Regio Groningen-Assen zijn de ontwikkelprincipes. Deze zijn ook terug te vinden in het Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied RGA en in de Verstedelijkingsstrategie RGA. De kracht van deze principes ligt niet alleen in de principes individueel, maar ook in de versterkende werking op elkaar. De ontwikkelprincipes vormen het sturings- en toetsingskader voor de Uitvoeringsagenda, de Regionale Investeringsagenda en de Uitvoeringsafspraken.

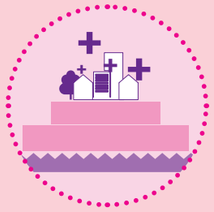

1. Bestaand verstedelijkt gebied versterken

Rijk en Regio zetten zich in om het bestaand verstedelijkt gebied te versterken en het landschap open te houden. De bouw van nieuwe woningen in het bestaand verstedelijkt gebied versterkt de agglomeratiekracht van de Regio: er is keuze uit meer banen, personeel, opleidingen, dienstverleners en voorzieningen. En dat is goed voor de concurrentiepositie van de RGA in Nederland.

2. Agglomeratiekracht vergroten

Rijk en Regio zetten zich in om de agglomeratiekracht van de Regio te vergroten. De nieuwe woningen worden ingezet als versneller voor andere opgaven. De benadering is altijd integraal en biedt meerwaarde voor iedereen (in de Regio). We zetten in op vermindering van de energievraag van mobiliteit, versterken van de economische concurrentiekracht en daarmee de welvaart in de Regio.

Aandachtspunt hierbij is dat de verdiencapaciteit van de totale Regio omhoog moet.

3. Polycentrische ontwikkeling stimuleren

Rijk en Regio zetten zich in om een polycentrische ontwikkeling van de regio te bevorderen. Door de bouw van nieuwe woningen en het creëren van werkgelegenheid rondom sterke OV-knooppunten, versterken we de stedelijke en regionale economie. Kernen blijven leefbaar en aantrekkelijk, het werken kan aanjager zijn van (bevolkings-)groei en gebiedsontwikkeling. De welvaart wordt evenwichtig verdeeld en daar profiteert de hele Regio van.

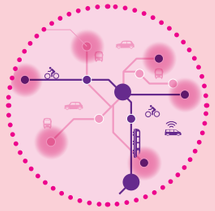

4. Mobiliteit in balans

Rijk en Regio zetten zich in om het daily urban system in de regio optimaal te laten functioneren voor zowel het verstedelijkt als het landelijk gebied. Bereikbaarheid van voorzieningen in de RGA is belangrijk voor heel Noord-Nederland. De hele Regio profiteert van het beter benutten van het OV-netwerk. RGA kan zo koploper worden in de transitie naar een meer duurzame mobiliteit.

5. Proportioneel en passend

Rijk en Regio zetten zich in om de hele Regio kans te bieden om nieuwbouw proportioneel in te zetten voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en keuzevrijheid in woonomgevingen- en types. Door elke opgave in de RGA passend op de plek te ontwerpen, kunnen

we de woningbouw als versneller inzetten voor andere opgaven. Daar profiteert de hele Regio van.

6. Hefboom voor herstructurering

Rijk en Regio zetten zich in om de nieuwbouwopgave te laten werken als hefboom om zoveel mogelijk wijken die toe zijn aan een opknapbeurt, nu aan te pakken. Zo zien inwoners van de Regio dat ook hun directe leefomgeving aantrekkelijker, gezonder en mooier wordt.

7. Samenwerken aan een duurzame regio

Rijk en Regio zetten zich in om bij te dragen aan het verduurzamen en gezonder maken van de regio. Daarbij behouden we de bijzondere kwaliteiten van het landelijk gebied, de grote diversiteit aan landschappen en natuurlijke milieus en de algehele leefkwaliteit. In de RGA hebben alle nieuwe woningen en werklocaties een meerwaarde als het gaat om duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie, minder opwarming, energietransitie, grondstoffen transitie, economie, leefbaarheid en biodiversiteit. Zo zetten we woningbouw optimaal in als versneller voor andere opgaven.

Nadere uitwerking van principe 7 vanuit het thema Groen (zie verder paragraaf Groen onder Thema's) *(zie pagina 30)*.

7a. Aansluiten op en versterken van het diverse en historische landschap van de RGA

7b. Klimaatbestendig transformeren en bouwen

7c. Beschermen, benutten en ontwikkelen van natuur

7d. Breng het groen naar de mensen en de mensen naar het groen

Kracht van de regio als basis

De RGA is een regio van ruimte met prachtige, diverse landschappen, bijzondere natuur, grote steden en kleine kernen. Er ligt een sterke basis die verder ontwikkeld kan worden.

Unieke samenhang steden en dorpen

Een overzichtskaart van de RGA kenmerkt zich door een ‘sterrenhemel’ van verstedelijking: er zijn veel verschillen in schaal en karakter. Zeer verschillende leefomgevingen liggen dicht naast elkaar, van dynamisch en hoogstedelijk tot rustig en lommerrijk. De eerdergenoemde opgaven spelen op al die verschillende schaalniveaus.

Veelzijdig landschap en topnatuur

Ook in landschap is de Regio divers: van Groningse wierden in het noorden tot Drentse beekdalen in het zuiden, van de overgang van klei via veen naar zand in het westen en oosten. De landschappelijke veelzijdigheid kenmerkt de Regio. De sterk verschillende cultuurlandschappen zorgen voor een aantrekkelijke omgeving voor wonen, werken en recreëren. Mede dankzij topnatuur als Drentsche Aa, Fochteloërveen, Witterveld, Norgerholt, Zuidlaardermeer, Onlanden en Leekstermeer. Landschappelijke en natuurkwaliteiten staan voorop bij de verdere uitwerking van de verstedelijkingsopgave.

Ontwikkelende infrastructuur

De regionale samenhang is gebaseerd op het daily urban system en een samenhangende woningmarkt van de steden Groningen en Assen en hun omgeving. Binnen de RGA stemmen we al meer dan 25 jaar af en maken we afspraken over wonen, werken, mobiliteit en groen. Van oudsher is ‘de T-structuur’ (snelwegen A7 en A28 en het spoor) de drager voor (economische) ontwikkelingen. De RGA investeerde veel in hoogwaardige openbaar vervoersverbindingen in de hele Regio. Het netwerk van buslijnen (Q-liner en Q-link) is uitgebouwd. Samen met mobiliteitshubs en snelfietsroutes vormt dit netwerk een stevige ruggengraat voor het dagelijkse verkeer.

Topsectoren en economische potentie

DDe RGA heeft een belangrijke economische functie in het noorden. Ons verzorgingsgebied strekt verder dan de regiogrens. De economische activiteit is met name geclusterd in de steden en grote kernen: Groningen, Assen, Hoogezand, Leek en Roden. In de regio wonen ruim een half miljoen mensen en er zijn bijna een kwart miljoen arbeidsplaatsen. Belangrijke sectoren zijn industrie, handel, transport en dienstverlening. Door de aanwezigheid van vooraanstaande kennis- en onderwijsinstellingen heeft de RGA een sterke kenniseconomie. Sterke kennissectoren zijn agrifood, biobased materials, energie, gezondheid en ICT.

De RGA in Stedelijk Netwerk Nederland

Het Rijk richt zich op ontwikkeling van het hele Stedelijk Netwerk Nederland, gekoppeld aan infrastructuur en goede omgevingskwaliteit. De verbindingen met alle landsdelen worden verbeterd.

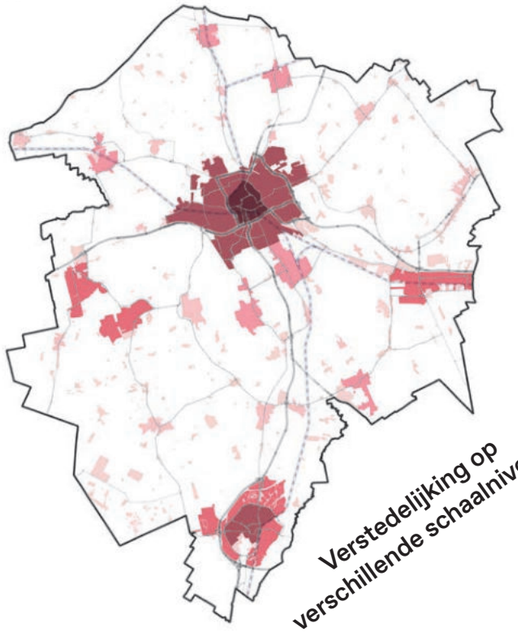

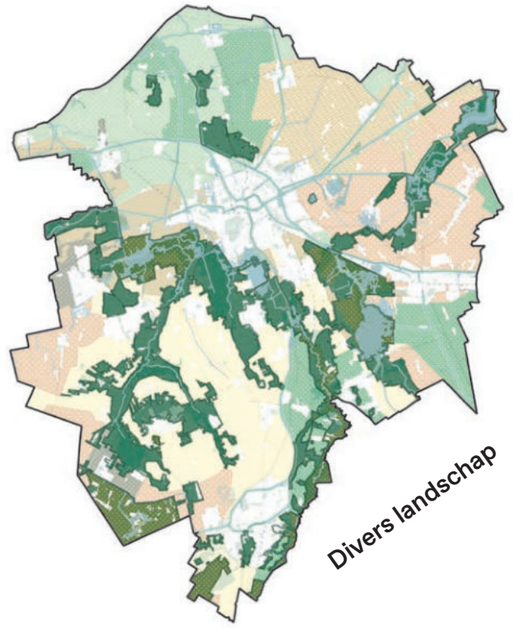

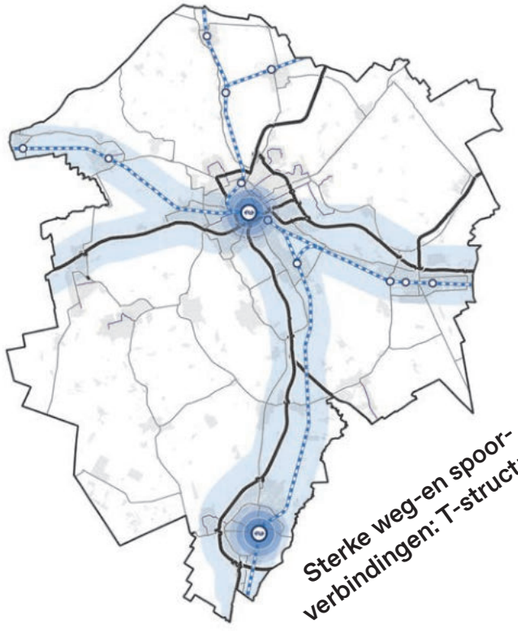

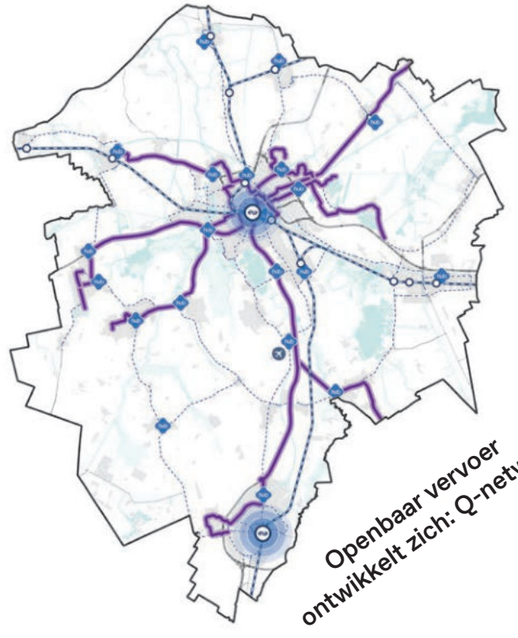

Regiobeeld 2040

Wat willen we voor 2040 in de RGA bereiken met dit ontwikkelperspectief?

Op regionale schaal

De actuele verstedelijkingsopgave is een belangrijke investeringsmotor voor maatschappelijke opgaven in de Regio. De RGA pakt de nieuwbouwopgave zo aan, dat deze positief effect heeft op de leefomgeving van bestaande en nieuwe bewoners. De kritische succesfactor is de integrale benadering van wonen, werken, mobiliteit en groen.

Er worden 36.000 nieuwe woningen gerealiseerd. Door de gekozen locaties voor de nieuwbouw ontstaat er in de Regio als geheel meer nabijheid - van werk en wonen, van voorzieningen en natuur -, meer keuzevrijheid en kansengelijkheid voor iedereen. Actieve mobiliteit en een gezonde leefstijl staan centraal: inwoners in steden en dorpen lopen en fietsen meer. Voor grotere afstanden biedt de nabijheid van openbaar vervoer een alternatief voor de auto. Deze met de Verstedelijkingsstrategie ingezette nieuwe koers biedt een passend antwoord op de grote vraag naar stedelijk wonen, dichtbij werk en voorzieningen. In alle bestaande steden en dorpen in de regio liggen daar kansen.

Deze zorgen op de korte termijn voor financiële en ruimtelijke uitdagingen, maar na voltooiing is de maatschappelijke meerwaarde duidelijk zichtbaar. Er is ook aandacht voor snelheid: de uitgangssituatie is urgent en betaalbaarheid een sleutelwoord. Naast nieuwbouw worden dan ook slimme transformaties en oplossingen op de woningmarkt ingezet.

Het prachtige en diverse landschap in de Regio krijgt een kwaliteitsimpuls, net als de bestaande steden en dorpen. De natuur in het gebied wordt versterkt. Dat is goed voor de soortenrijkdom en neemt juridische belemmeringen voor ontwikkelingen in de gebouwde omgeving weg. De waterkwaliteit en -kwantiteit is een belangrijk aandachtspunt, ook voor de drinkwatervoorziening. Er komt meer samenhang in ‘de groene contramal’ en de gebieden ontwikkelen zich tot een landschap van waarde voor de RGA en daarbuiten. De Regio bestendigt haar eigenheid als ‘sterrenhemel van grote en kleine kernen’ en zet contrasten in als kracht. Het werklandschap ontwikkelt zich polycentrisch. De kernen gebruiken hun eigen specialisatie en profiel als economische motor, waarbij regionale samenhang wordt gehandhaafd en versterkt.

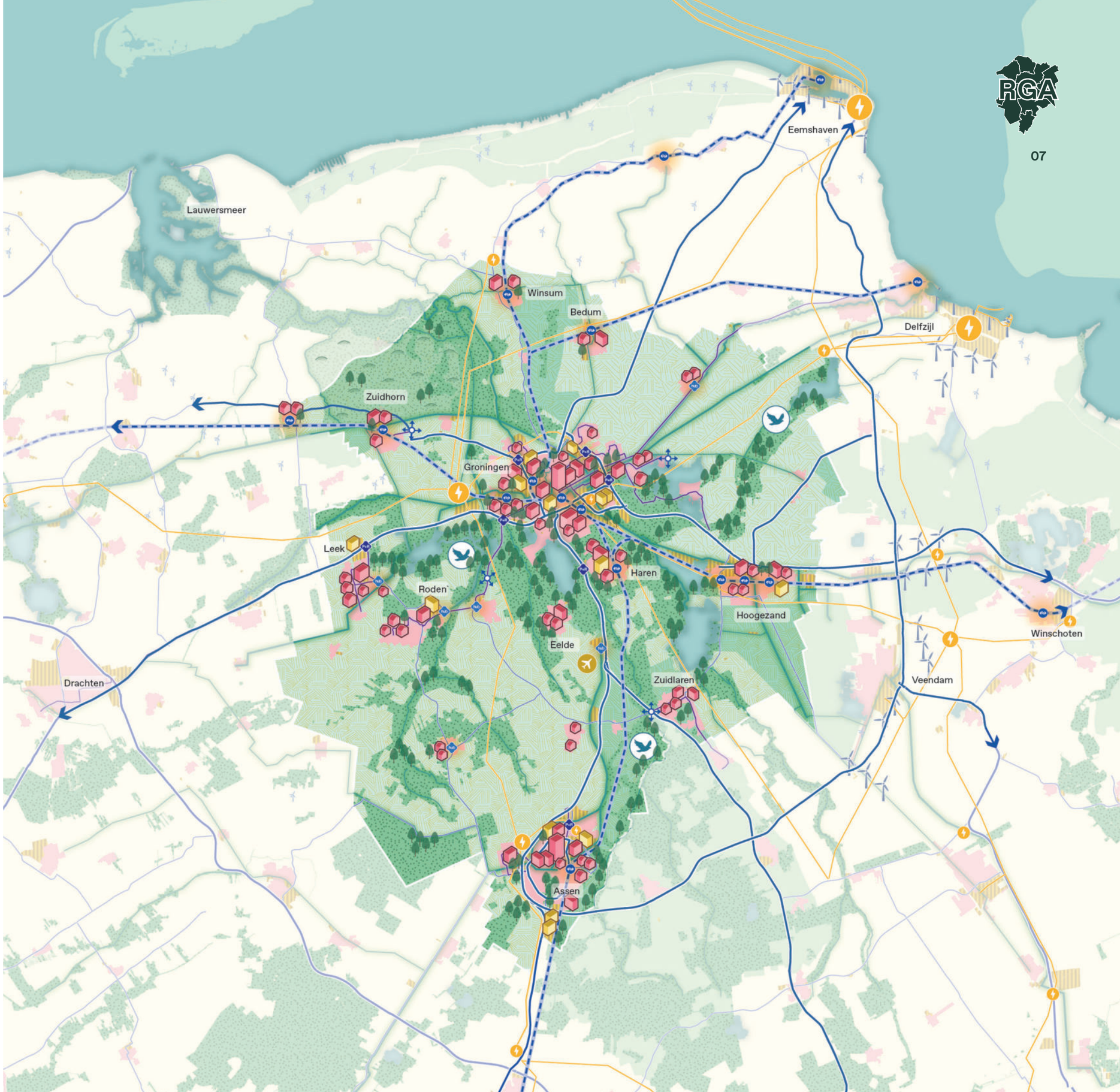

Regiobeeld 2040

De dagelijkse leefomgeving

Met het inzetten van de verstedelijkingsopgave in het bestaande verstedelijkte gebied krijgen veel centra en wijken een kwaliteitsimpuls. Met het toevoegen van woningen ontstaat er ook investeringskracht voor beter groen en blauw in stad en dorp. Daardoor neemt de leefkwaliteit in de Regio toe. De ruimte in het buitengebied blijft weids, maar wordt ook rijker, met integrale oplossingen voor de grote maatschappelijke opgaven van de 21e eeuw: klimaatadaptatie, betere biodiversiteit, duurzame landbouw en energietransitie. In de dagelijkse leefomgeving zijn de positieve effecten van meer nabijheid zichtbaar: mensen wandelen en fietsen meer, en er is meer economische activiteit in stad en dorp. Het toevoegen van nieuwe woningen zorgt ook voor een passender aanbod, waardoor mensen makkelijker een woning vinden die past bij hun wensen. Deze ruimtelijke kwaliteit en economische kracht in een duurzaam regionaal systeem zet de RGA als geheel beter op de kaart. De RGA is een complete, complementaire en coöperatieve regio, waar het fijn wonen, werken en recreëren is voor iedereen.

Brede welvaart

Met de integrale NOVEX-aanpak leveren Rijk en Regio een belangrijke bijdrage aan de brede welvaart. Brede welvaart omvat volgens het Planbureau voor de Leefomgeving alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het ‘hier en nu’, maar ook de effecten van onze manier van leven op het welzijn van mensen ‘elders’ (buiten de regio) en ‘later’ (toekomstige generaties). Momenteel zijn er veel onderlinge verschillen binnen de regio. Met de samenhangende aanpak van de verstedelijkingsopgave beogen we alle inwoners in de regio en daarbuiten te laten profiteren van een toenemende brede welvaart en dus kwaliteit van leven. Dit betekent dat ook de negatieve effecten niet naar regio’s buiten de RGA worden afgewenteld.

Wijk- en dorpsharten versterken met nieuwe woningen voor lokale vraag

Vernieuwing bedrijventerreinen voor ruimte nieuwe economie

Vergroenen en verdichten in woonwijken en benutten ruimtevoordelen transities

Verstedelijking en dorpsontwikkeling als motor voor maatschappelijke opgaven

Met de nieuwe koers en de nieuwbouwopgave die daarbij hoort, willen we de bestaande woningbouwvoorraad versterken en maatschappelijke meerwaarde creëren.

Van vicieuze naar virtuoze cirkel

Dit Ontwikkelperspectief bouwt voort op de jarenlange samenwerking van Rijk en Regio en bevat een koerswijziging. Deze koerswijziging is nodig vanuit de grote opgaven waar wij als maatschappij voor staan. De afgelopen decennia is nog veel buiten bestaand verstedelijkt gebied gebouwd, op locaties die sterk afhankelijk waren van automobiliteit. Dat leidt tot druk op de netwerken en tot meer asfalt: een vicieuze cirkel. Het alternatief is de nieuwe koers: inzetten op verdichting, herstructurering, meer woningen nabij de bestaande voorzieningen bouwen, waardoor je optimaal gebruikt maakt van bestaande netwerken. Door grotere nabijheid kan er meer zonder de auto en is er keuzevrijheid in vervoer. Van deze virtuoze cirkel willen we de Regio de komende decennia laten profiteren.

Bestaand profiteert van nieuw

In de huidige woon- en werkgebieden liggen grote maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie en de energietransitie. Door in te zetten op het versterken van het bestaande bebouwde gebied, biedt het bouwen van nieuwe woningen nabij bestaande woon- en werkgebieden kansen. Want de verstedelijkingsopgave is een enorme investeringsmotor, die ingezet kan worden om ook bij kan dragen aan de brede welvaart, bijvoorbeeld leefbaarheid, de sociaal-economische structuur en de energietransitie.

Bovendien kan nieuwbouw op de juiste plek helpen om meer draagvlak voor voorzieningen en openbaar vervoer te creëren. En op de juiste wijze kan het ook bijdragen aan kansengelijkheid, een gezonde vergrijzing, het voorkomen van sociale tweedeling en het voorkomen van vereenzaming. Dit zijn hoge ambities van de RGA. Samen willen we zo een complete, complementaire en coöperatieve regio zijn.

Een warm hart versus nieuwe vleugels

Concreet illustreren we dit met de uitspraak ‘een warm hart versus nieuwe vleugels’. We streven ernaar de woningbouwopgave in te zetten om dorpsharten en wijkcentra levendig te houden. We maken hierbij dankbaar gebruik van de aanwezige dorpskracht en versterken deze waar mogelijk. We koppelen het aan noodzakelijke transities in gebouwde omgeving en openbare ruimte en aan draagvlak om bestaande voorzieningen op peil te houden. Daardoor is het niet nodig te investeren in nieuwe vleugels op afstand, die extra ruimte in het buitengebied vragen en waardoor bewoners verder van elkaar en bestaande voorzieningen komen te wonen.

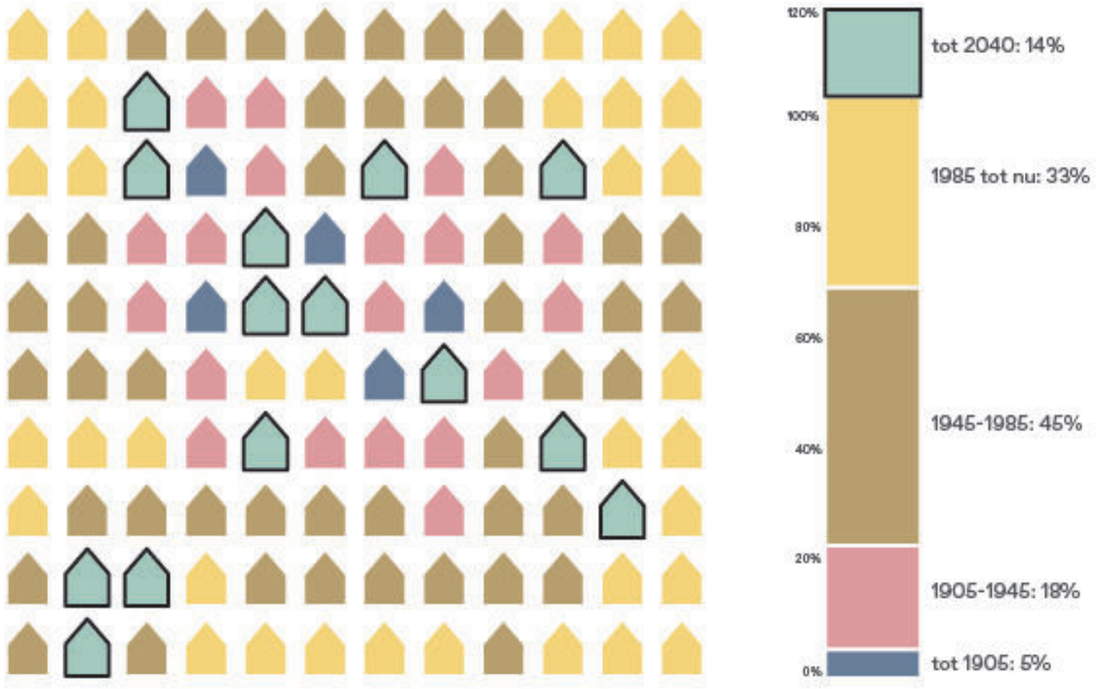

De nieuwbouwopgave ten opzichte van de bestaande voorraad, in de RGA, naar bouwjaar

bron: Studio Bereikbaar

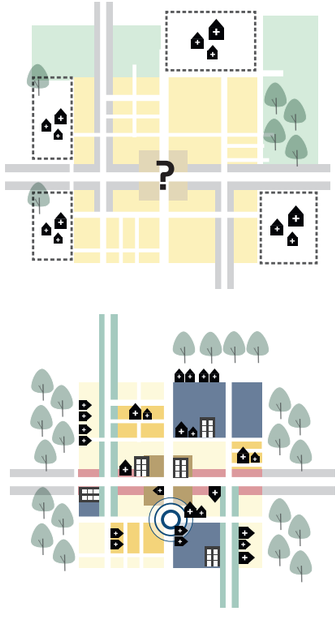

Verbeelding ter inspiratie: een warm hart versus nieuwe vleugels

Compleet, coöperatief & complementair

Dit zijn de sleutelbegrippen in de aanpak van verstedelijking en dorpsontwikkeling in de RGA. Ze zijn leidend in de regionale samenwerking.

Compleet

De nieuwbouwopgave kan niet los gezien worden van de bestaande woningvoorraad. Die nieuwbouw maakt de totale woningvoorraad meer divers en evenwichtig. De nieuwe woningen sluiten aan op de huidige urgente woonvragen, maar zijn ook voor volgende generaties. Met het toevoegen van woningen én banen én betere verbindingen én meer groen ontstaat een complete, integrale benadering. Deze integrale benadering is noodzakelijk om een gezonde en duurzame leefomgeving te creëren. Voor de komende 20 jaar kent de regio nog een forse opgave om woningen aan de voorraad toe te voegen. Op de langere termijn zal toevoeging steeds minder en (kwalitatieve) transformatie steeds meer het adagium zijn. Ook daarom is het zaak om nu via een bredere aanpak te profiteren van de actuele opgave en daarbij behorende investeringskracht.

Coöperatief

Het noorden kent een lange traditie van coöperaties. Verschillende omgevingen, van hoogstedelijk tot zeer landelijk, kunnen niet zonder elkaar en zijn juist in samenhang sterk. Woningbouw gebeurt zowel in de steden (grootste woonvraag) als in kleinere kernen (vitaliteit behouden / breed palet woonmilieus bieden). De verstedelijkingsopgave is goed voor de regio als geheel (aanvullende woonmilieus, veerkracht, uitwisseling). De verstedelijkingsopgave is ook goed voor bredere context van Noord-Nederland. Een sterke RGA biedt ook kansen voor omliggende gebieden met een stabiel of dalend bevolkingsaantal. Het verzorgingsgebied van de RGA is daarbij groter dan de regio zelf. De RGA is coöperatief: de verstedelijkingsopgave zet in op een krachtige regio waarvan ook de omgeving meeprofiteert.

Complementair

De rijke ontstaansgeschiedenis van de regio biedt handvatten om de verstedelijkingsopgave in al haar facetten op te pakken. Het cultuurlandschap van de RGA is één van de oudste van West-Europa en laat een betoverende bodemkaart zien. De diverse landschappelijke onderleggers worden als vertrekpunt genomen bij hoe we omgaan met de grote opgaven van verstedelijking, dorpsontwikkeling, klimaat, circulaire economie, energie en ecologie. Daardoor ontstaat er complementariteit in de Regio. In de verschillende delen van de regio worden deze opgaven verschillend uitgewerkt. Dat maakt de regio rijker en completer.

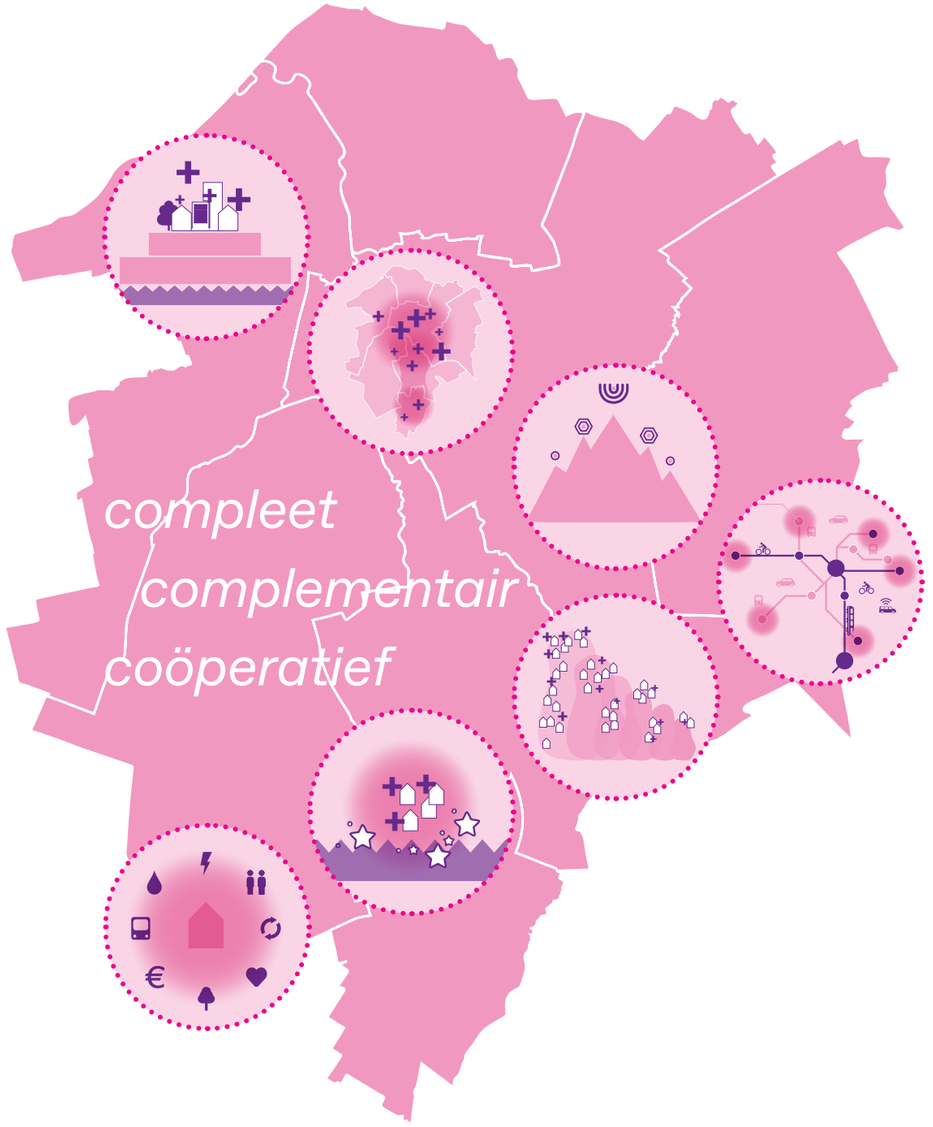

Uitwerking per thema

De volgende pagina's gaan dieper in op de thematische opgaven wonen, werken, mobiliteit en groen aan de hand van de 7 ontwikkelprincipes en brengen strategische opgaven richting 2040 in kaart.

De verstedelijkingsstrategie bestaat uit ruimtelijke bouwstenen, die op verschillende manieren te ordenen zijn. In dit hoofdstuk per thema:

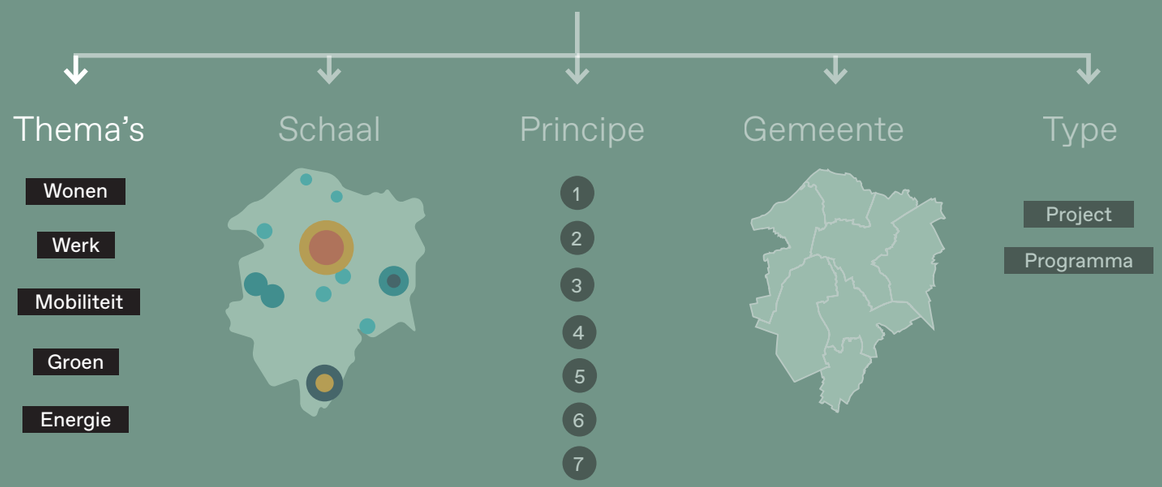

Wonen in de RGA in 2040

Alle steden en dorpen profiteren van de nieuwbouwopgave. De focus ligt op passend, tijdig en proportioneel bouwen in bestaand verstedelijkt gebied..

Uitwerking ontwikkelprincipes

De zeven Ontwikkelprincipes geven richting aan de keuze voor woningbouwlocaties. Met de kernwaarden compleet, coöperatief en complementair en woningbehoefte per kern willen we alle steden en dorpen in de regio laten profiteren van de verstedelijkingsopgave.

De nieuwe woningen voegen we zo veel mogelijk toe in het bestaande bebouwde gebied, in de buurt van HOV en bestaande voorzieningen en banen. Daar profiteren ook de bestaande inwoners van. Het (H)OV en andere voorzieningen worden zo beter benut. [Principe 4. Mobiliteit in balans].

Verdichting van bestaand stedelijk gebied kan met hoogbouw en door compacter grondgebonden te bouwen, in beide gevallen met voldoende groen en in verbinding tussen stad en land. De woningtypologieën in nieuwbouw zijn bij voorkeur aanvullend op de bestaande voorraad in de omgeving [Principe 1. Bestaand verstedelijkt gebied versterken].

We stimuleren lokale projectinitiatieven die aantoonbaar helpen de bestaande omgeving te verbeteren en die passen binnen de Ontwikkelprincipes. Een voorbeeld is het hergebruik van vrijkomend vastgoed. [Principe 5. Proportioneel en passend]. Het bouwen van voldoende betaalbare woningen is één van de kerndoelstellingen in de regionale woondeal RGA.

Waar we vastgoed en de openbare ruimte aan moeten pakken, zoeken we ruimte om extra woningen toe te voegen. Zo zorgen we ook voor meer doorstroming voor buurtbewoners, waardoor huishoudens meer keuze hebben bij het zoeken naar een woning die bij hun situatie past [Principe 6. Hefboom voor herstructurering].

De gevolgen van nieuwe woningbouwontwikkelingen wentelen we niet af op de omgeving: ze leiden er niet toe dat we elders duurzame energie op moeten wekken of water moeten bergen. Verdere uitwerking hiervan krijgt een plek in de Uitvoeringsagenda. [Principe 7. Samenwerken aan een duurzame regio]. Nieuwbouw moet bijdragen aan de versnelling van de energietransitie en het klimaatbestendig maken van de Regio. Nieuwe woningen ontwikkelen we energieneutraal of energieleverend. Zo neemt de vraag naar ‘externe energielevering’ van de Regio als geheel door de bouw van nieuwe woningen niet toe. Dat is noodzakelijk, want we moeten voorkomen dat we concurreren met de veel grotere opgave om bestaande woningen van duurzame elektriciteit en warmte te voorzien. Waar het kan, koppelen we een nieuwbouwproject aan opgaven in de bestaande voorraad, bijvoorbeeld door investeringen in verduurzaming en klimaatadaptatie.

Stadshavens Groningen: nieuwe groene, autoluwe wijk krijgt een stedelijk karakter, gemengd met bestaande bouwwerken.

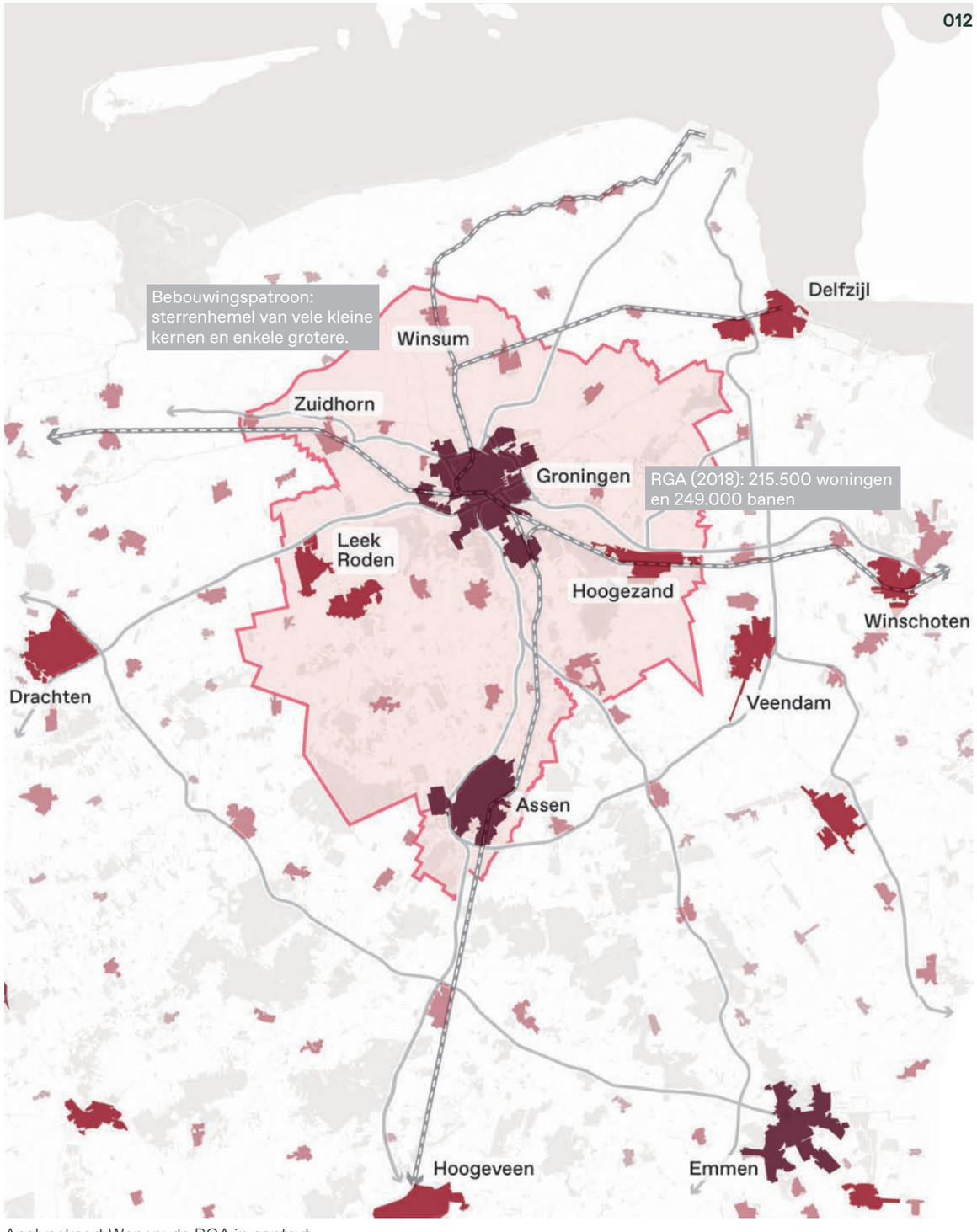

Analysekaart Wonen: de RGA in context

Wonen in de RGA in 2040

Alle steden en dorpen profiteren van de nieuwbouwopgave. De focus ligt op passend, tijdig en proportioneel bouwen in bestaand verstedelijkt gebied..

Strategische opgaven

De basis voor de totale regionale opgave voor de RGA tot 2030 is aangegeven in het rapport Woningmarktonderzoek Groningen-Assen' (maart 2020). Voor de periode 2020-2030 gaat het rapport uit van ruim 21.000 woningen. Voor de periode 2030-2040 van nog eens 15.000 woningen. In 2022 is in de tussentijdse Trendanalyse geconcludeerd dat de totale veronderstelde opgave tot 2040 onveranderd is. Er is wel geconcludeerd dat een deel van de behoefte op kortere termijn nodig is (vóór 2030) en dat de verdeling tussen gemeenten veranderd is t.o.v. het eerdere Woningmarktonderzoek. Deze aantallen vormen ook de basis voor de woondeal RGA (2023). De woningvraag is opgebouwd uit huishoudensverdunning (minder mensen per huishouden), natuurlijke aanwas en migratie binnen en van buiten de regio.

1. De juiste woning op de juiste plek: bouwen naar behoefte

De RGA biedt een onderscheidend palet aan woonmilieus: rustige woondorpen, kernen met grotere voorzieningen en dynamische steden. Elk deelgebied levert een eigen bijdrage aan het geheel. Dit is ook terug te vinden in het Woningbehoefteonderzoek (KAW, 2019). Uit dit onderzoek blijkt dat mensen die verhuizen zich vaak oriënteren op (hoog)stedelijke woonmilieus. Deze voorkeur voor hoogstedelijk wonen wil zeggen dat het gaat om centraal gelegen locaties met een grote functiemenging. Deze menging betekent dat er - naast ruimte voor een thuiswerkplek – ruimte moet zijn voor werk, dat zich goed verhoudt tot de woonfunctie, zoals ambachtelijke bedrijven. Daardoor neemt de druk op de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen af. Uiteraard realiseren we dit in een dichtheid die past in de Regio. Voorbeelden zijn het Ebbingekwartier in Groningen en het Havenkwartier in Assen. De grootste groei ontstaat door één- en tweepersoonshuishoudens. Zij voelen zich aangetrokken tot een stedelijke omgeving en willen graag bij voorzieningen wonen, zo bleek uit het onderzoek van KAW. Als het gaat om aantallen, dan concentreert de woningvraag zich in de RGA voornamelijk in de gemeente Groningen. Er is een sterke relatie tussen de woningbouwproductie in Groningen en nabijgelegen kernen. Dit vraagt aandacht en afstemming.

2. Sleutelprojecten als aanjagers van een kwaliteitsimpuls

Iedere stad of dorp profiteert van nieuwbouw als investeringsmotor. Alle gemeenten hebben sleutelprojecten die niet alleen van belang zijn voor de woningbouwproductie, maar ook voor kwaliteitsverbetering van stad of dorp.

In Assen, Groningen en Hoogezand zijn dit vooral transformatiegebieden langs water en spoor, maar ook transformatie van winkelgebieden. In de overige kernen gaat het met name om locaties waar fysieke ingrepen gewenst zijn om de kwaliteit van verouderde (bedrijven) terreinen te verbeteren. Voorbeelden zijn de omgeving van de Vrijetijdsboulevard en Health Hub in Roden, de PBH-locatie in Zuidlaren en Industriepark in Leek. Op sommige plekken zijn de ontwikkelingen al gestart.

3. Overige locaties bestaand bebouwd gebied

De plannen van de Regio variëren van enkele woningen tot grote ontwikkellocaties. Een groot deel hiervan is gepland in bestaand bebouwd gebied. Deze plannen helpen de bestaande woonomgevingen een kwaliteitsimpuls te geven.

4. Potentie knooppuntontwikkeling

Naast binnenstedelijke plannen hebben we een voorkeur voor plannen nabij bestaand OV. Hier is de keuzevrijheid in bereikbaarheid groot en zijn publieke investeringen gedaan. Door prioriteit te geven aan woningbouw op deze plekken, kunnen deze maatschappelijke investeringen zo goed mogelijk renderen. Door het vergroten van massa versterken we op termijn ook de kwaliteit en frequentie van het OV. Het gaat hier om stationsgebieden en centraal gelegen HOV-haltes, waar de keuzevrijheid in bereikbaarheid al groot is of waar we die verder kunnen ontwikkelen [zie ook: Uitbouwen van lokale sterktes: polycentrische structuur onder Werken]. Op deze locaties liggen nog kansen voor meer plannen.

5. Vernieuwing naoorlogse woonwijken

Naast locaties waarvoor al concrete plannen of initiatieven zijn, is het noodzakelijk om bestaande woonomgevingen 'op leeftijd' te vernieuwen. Het gaat om gebieden met woningen uit de periode 1950-1980. Deze huizen zijn in de periode tot 2040 toe aan groot onderhoud: verduurzaming, isolatie en van het gas af. Bij het zoeken naar mogelijkheden om te verdichten, kijken we ook naar de demografie van de buurt. Hier liggen kansen, bijvoorbeeld door woningen toe te voegen die geschikt zijn voor kleine huishoudens, zodat grotere woningen beschikbaar komen voor grotere huishoudens. Zo kan er ook een bijdrage worden geleverd aan het verminderen van energiearmoede. In stedelijk gebied kan in sommige buurten sloop-nieuwbouw tot meer woonoppervlak leiden. Bijvoorbeeld in de noordelijke stadswijken in Groningen, waar veel corporatiebezit is. In dorpen en gebieden met minder stedelijke druk en meer particulier bezit leidt sloop-nieuwbouw vooral tot een beter passende verdeling van woonruimte. Dit kan zonder grote toename in bebouwd oppervlak, maar soms wel met meer wooneenheden.

6. Ruim, suburbaan wonen

In de Regio is vraag naar ruim wonen. Er zijn verschillende locaties waar dit centraal staat. Het gaat om uitbreidingswijken waar grote woningen met veel buitenruimte zijn of komen. Op sommige plekken zijn deze gebieden al in ontwikkeling, zoals Meerstad, De Held, Kloosterveen, Kloosterakker, Vosholen, Leek Oostindie, Norg-Oosterveld, Peize-Zuid en Vries-Zuid. Bij de voltooiing ervan wordt met scherpe blik gelet op de ontwikkelingen in de markt. Het gaat hier namelijk om grote woonoppervlaktes per woning, terwijl de omvang van de huishoudens in de Regio steeds verder afneemt. Voor deze ontwikkelingen in relatief lage dichtheden is het van belang dat ze binnen de eigen grenzen energieneutraal en natuurinclusief ontwikkeld worden en landschappelijk goed ingepast worden.

7. Snelheid

Voor 2025 willen we circa 17.000 woningen bouwen. Dat is meer dan de 11.200 woningen die volgens de regionale prognoses nodig zijn (ruim 150%). Alle steden en dorpen profiteren van de nieuwbouwopgave. De focus ligt op passend, tijdig en proportioneel bouwen in bestaand verstedelijkt gebied.

8. Natuur- en klimaatinclusieve woningbouw

In de RGA zijn ambities voor duurzaamheid, klimaat en energie de randvoorwaarden voor ontwikkelingen. Bij nieuwe ontwikkelingen en transformaties zien wij dit dus niet als 'extra' of als iets waarop kan worden bezuinigd. Dit betekent dat we klimaatadaptief en energieneutraal bouwen. Waar het kan, vangen wij opgaven uit de omgeving op. Een nieuwe wijk kan bijvoorbeeld als spons dienen voor gevallen regenwater. Of we faciliteren herstel van groen- en watersystemen die door plangebieden lopen. Juist in stedelijke gebieden zijn veel kansen voor natuurontwikkeling. Nieuwbouwprojecten kunnen dienen als ecologische stepping stones tussen grotere natuurgebieden aan de randen van de stad. Zo kan er een breed vertakkend ecologisch netwerk ontstaan. Een netwerk dat zich vertakt van de brede slagaders als de Drentsche Aa en de Hunze tot in de haarvaten van de dorpen en de wijken. Zo wentelen we natuur en klimaatopgaven niet af op de omgeving, maar helpen we elkaar bij de opgaven waar we gezamenlijk voor staan.

Wonen in de RGA in 2040

De kaart toont een evenwichtige spreiding van nieuwe woningen over de regio. Daarbij is een eerste voorzet gegeven voor prioritering van projecten vanuit de 7 ontwikkelprincipes. Wat duidelijk wordt is dat er in principe voldoende planlocaties voorradig zijn die passen binnen de nieuwe koers. Daarbij geldt een globale verdeling die in lijn is met het woningbehoefteonderzoek. Om de (sleutel) woningbouwprojecten ook echt van de grond te krijgen is goede afstemming en samenwerking in proces en financiering noodzakelijk.

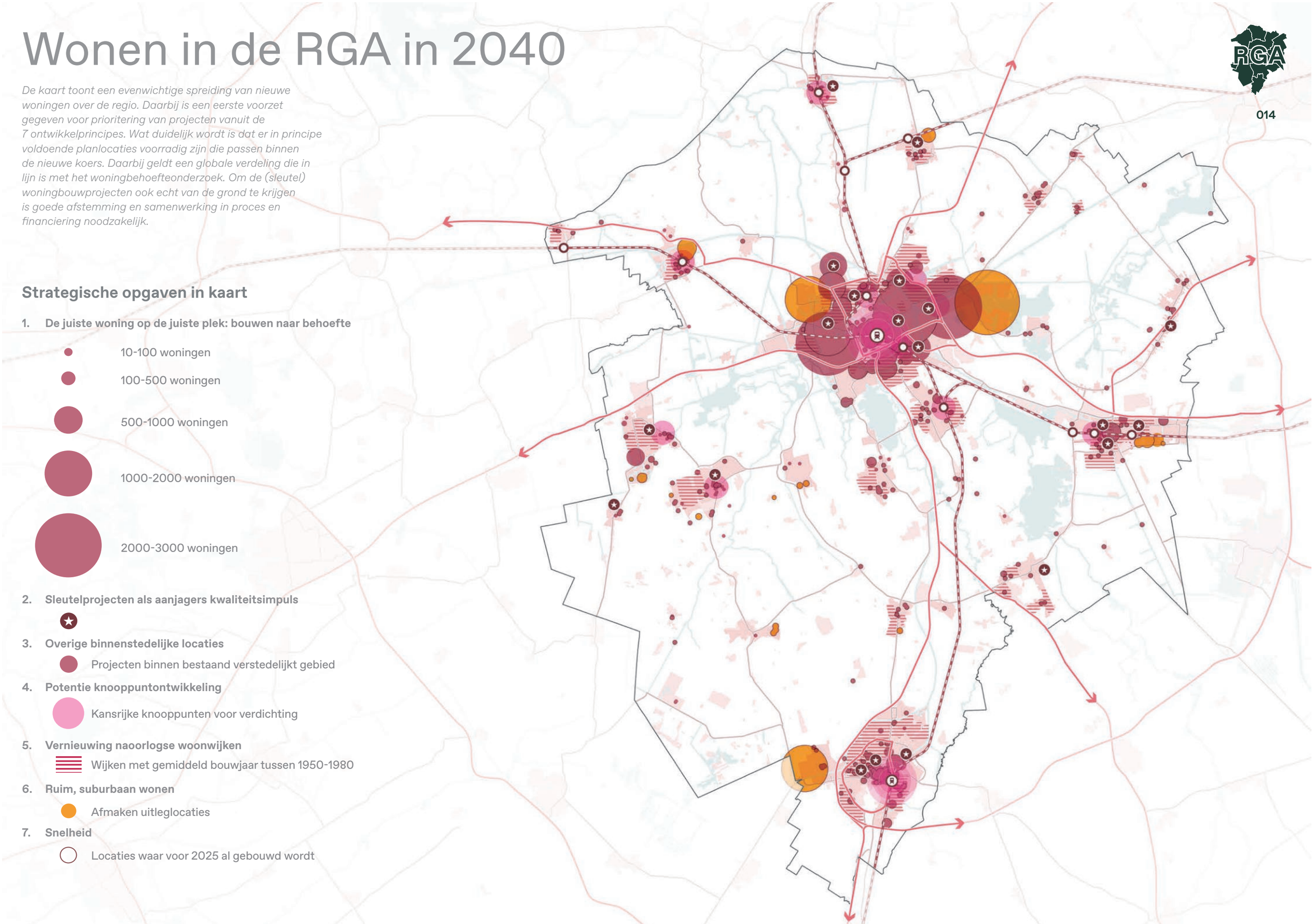

Strategische opgaven in kaart

1. **De juiste woning op de juiste plek: bouwen naar behoefte**
   - 10-100 woningen
   - 100-500 woningen
   - 500-1000 woningen
   - 1000-2000 woningen
   - 2000-3000 woningen
2. **Sleutelprojecten als aanjagers kwaliteitsimpuls**
3. **Overige binnenstedelijke locaties**
   - Projecten binnen bestaand verstedelijkt gebied
4. **Potentie knooppuntontwikkeling**
   - Kansrijke knooppunten voor verdichting
5. **Vernieuwing naoorlogse woonwijken**
   - Wijken met gemiddeld bouwjaar tussen 1950-1980
6. **Ruim, suburbaan wonen**
   - Afmaken uitleglocaties
7. **Snelheid**
   - Locaties waar voor 2025 al gebouwd wordt

Werken in de RGA in 2040

Economie en agglomeratiekracht versterken met verstedelijking. Menging van functies om omgevingskwaliteit te verhogen. Strategische ruimte voor de economie van morgen.

Uitwerking ontwikkelprincipes

- De grootste concentratie van mensen en arbeidsplaatsen ligt in de steden. In de RGA zetten we in op meer gemengde woon-werkgebieden. Deze gebieden zorgen voor een betere omgevingskwaliteit, voor meer nabijheid van voorzieningen en vergroten de agglomeratiekracht van de regio [**Principe 2. Agglomeratiekracht vergroten**].

- De RGA wil kernen met een van oudsher sterk economisch profiel, zoals Leek, Roden en Hoogezand, blijvend versterken [**Principe 3. Polycentrische ontwikkeling stimuleren**].

- Het Noorden kent krachtige samenwerkingsverbanden vanuit het bedrijfsleven en onderwijs op het gebied van energie, agrifood, chemie, health en logistiek. Dit gaan we verder uitgebouwen. We vergroten de wisselwerking tussen ondernemen, onderwijs en overheid (triple helix). Dit biedt ruimte voor meer innovatie, meer uitwisseling en meer benodigde veerkracht voor de toekomst [**Principe 7. Samenwerken aan een duurzame regio**].

- De keuze voor polycentrische ontwikkeling is goed voor bestaande OV-netwerken die zich richten op de gebieden waar veel werk is. Het stimuleert een betere spreiding van werkgelegenheid over de hele Regio [**Principe 4. Mobiliteit in balans**]. Bestaande stationsgebieden in de Regio spelen daar een belangrijke rol in.

- Herstructurering van verouderde bedrijventerreinen biedt kansen. Door deze terreinen te mengen met nieuwe stedelijke ontwikkelingen krijgen ze een kwaliteitsimpuls. [**Principe 6. Hefboom voor herstructurering**].

- Bij de transformatie van bestaande woonwijken liggen kansen door mogelijkheden voor werken aan deze wijken toe te voegen.

- Andersom ligt er een kans in het toevoegen van een woonprogramma aan binnenstedelijke werklocaties, zoals een binnenstad. Zo'n programma kan dienen als katalysator voor stedelijke ontwikkeling. [**Principe 5. Proportioneel en passend**].

- Er is ruimte nodig voor (regionale) bedrijvigheid die minder goed past in een woonomgeving en waar goede bereikbaarheid een aandachtspunt is.

Voorbeeld van lokaal profiel en clustering: Health Hub Roden

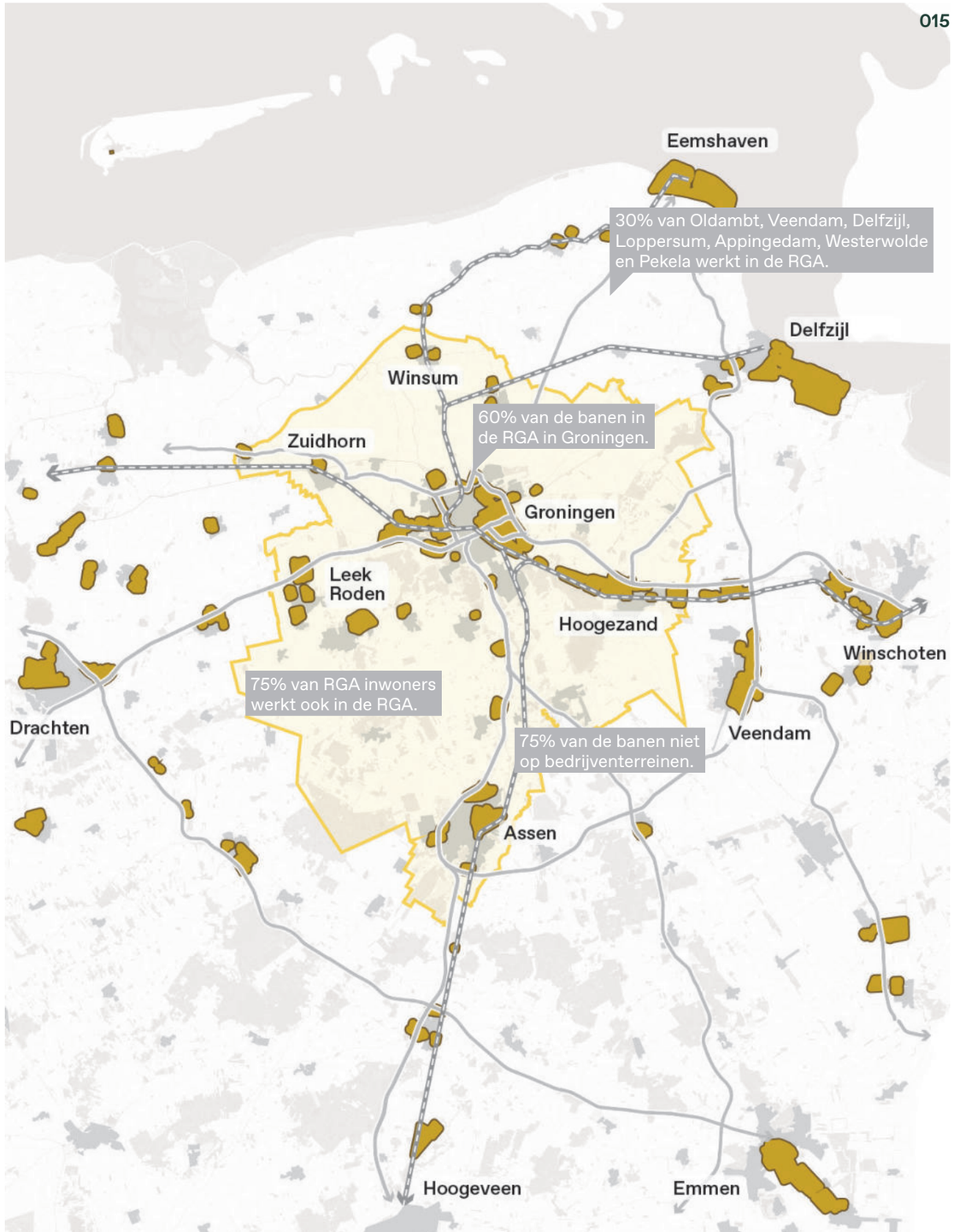

Analysekaart Werken: de RGA in context

Werken in de RGA in 2040

Economie en agglomeratiekracht versterken met verstedelijking. Menging van functies om omgevingskwaliteit te verhogen. Strategische ruimte voor de economie van morgen.

Strategische opgaven

Ontwikkelingen in de economie en ruimtelijke ordening zorgen ervoor dat werkgelegenheid er anders uit gaat zien. Bedrijven zijn steeds vaker afhankelijk van menselijk kapitaal, waardoor veel werk zich in stedelijke centra bevindt, buiten bedrijventerreinen. Dit betreft ongeveer driekwart van de arbeidsplaatsen in de RGA. De klassieke bedrijventerreinen zijn nog steeds van belang voor de bedrijvigheid die zich meer richt op productie en handel. werk, gemengd met wonen en voorzieningen in verstedelijkt gebied

Vooruitkijkend kunnen we globaal onderscheid maken in drie typen werklocaties:

- **werk, gemengd met wonen en voorzieningen in verstedelijkt gebied**
- **ruimte voor lokale bedrijvigheid op verduurzaamde bedrijventerreinen met slimme circulaire koppelingen**
- **(boven-)regionale terreinen met productie en opslag van goederen, grondstoffen en energie.**

Veranderingen vragen in (stads-)logistiek een slimme inpassing bij al deze soorten werklocaties.

1. Marktanalyse kantoren en bedrijventerreinen RGA

In de Marktanalyse kantoren en bedrijventerreinen van de RGA (Stec, 2023) wordt de ruimtevraag van bedrijven nader uitgewerkt. Daarbij blijkt het volgende:

- Kantoren; binnen de kantorenmarkt wordt geen kwantitatieve groei verwacht, wel een clustering op met name OV- en centrumlocaties en op campussen
- Bedrijventerreinen; de komende jaren hebben bedrijven nog een substantiële behoefte aan ruimte. Dit gaat zowel om ruimte voor uitbreiding van bestaande bedrijven, als om vervangende ruimte voor de verplaatsing van bedrijven op transformatielocaties. Er is nog vraag van bedrijven, die zich in de regio willen vestigen.

Verschillende gemeenten in de regio hebben nog plannen voor nieuwe terreinen of uitbreiding van bestaande terreinen in de pijplijn. Daarmee kan - even afgezien van de benodigde schuifruimte - grosso modo worden voorzien in de vraag die Stec becijferde. De Regio wil bedrijven niet alleen ruimte bieden door de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen, maar ook de ruimte bieden door het beter benutten van bestaande terreinen èn door het ontwikkelen van gemengde gebieden en van campusachtige woon-, werk- en leeromgevingen.

2. Stedelijk gebied als banenmotor

Met name in stedelijk gebied wordt groei van arbeidsplaatsen verwacht. Dit blijkt uit onderzoek van Stec (2023), Bureau Buiten (2018) en uit de WLO-scenario's van PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) en Economisch Instituut voor de Bouw (EIB).

Een belangrijke factor daarin is de kantorenmarkt. Daar verwacht Stec geen kwantitatieve groei, maar wel een clustering op met name OV- en centrumlocaties, en op campussen. Uitgangspunt hierbij is dat actieve handhaving plaats gaat vinden op het minimaal vereiste energielabel van kantoorpanden waardoor vierkante meters kantoorruimte uit de markt verdwijnen. De Verstedelijkingsstrategie sluit daarop aan.

We zetten in op versterking van de bovenregionale werkgelegenheid in clusters als Campus Groningen, rondom het Martini ziekenhuis op Corpus den Hoorn, op Europapark en op de hoofdstations van Groningen en Assen en de zone langs de Europaweg-Zuid in Assen. Dit zijn locaties met veel arbeidsplaatsen. Het streven is om deze locaties duurzaam toegankelijk te maken of te houden. Bij de ontwikkeling van gebieden die goed bereikbaar zijn met het regionale (H)OV-netwerk, maken we een gebalanceerde afweging tussen het aandeel wonen, werken en onderwijs.

De binnensteden zijn clusters van werkgelegenheid met betekenis voor een veel groter gebied. Zo kunnen Groningen en Assen, als centra van stedelijke economie met opleidingen en kennis als kruisbestuiver, werken voor subregionale specialisatie. De internet-economie zet de detailhandel in binnensteden onder druk. Er zijn nieuwe modellen nodig voor een levendige binnenstad. We moeten toe naar een goede mix van winkels en woningen. Gecombineerd met horeca en andere vormen van bedrijvigheid zoals cultuur en open (groene) ruimtes die een binnenstad aantrekkelijk, vitaal en dynamisch maken. Het toevoegen van woningen kan eraan bijdragen dat deze mix van functies financieel mogelijk wordt. De Verstedelijkingsstrategie speelt hierop in door te focussen op het hart van steden en dorpen.

3. Gemengde woon-werkmilieus ontwikkelen

De Verstedelijkingsstrategie zet in op de nabijheid van wonen en werken. Waar mogelijk creëren we gemengde woon-werkgebieden. Dat kan zowel in de vorm van solitaire bedrijfslocaties, als van woon-werk combinaties. Uitstijgend boven wat in veel bestemmingsplannen is geregeld voor beroepen en bedrijven aan huis.

Met een gemengd woon-werkmilieu kunnen verschillende grotere en kleinere gebiedsontwikkelingen bijdragen aan de regionale economie en de lokale omgevingskwaliteit. Bij knooppuntontwikkeling is dit altijd een vereiste. Daar wil je de bestaande infrastructuur zo goed mogelijk benutten. Bij andere binnenstedelijke ontwikkelingen kan menging bijdragen aan het vitaal houden van de dorpskern of het wijkcentrum. In een paar gevallen kan ook sprake zijn van het mengen de andere kant op: wonen toevoegen aan werken. Op bedrijventerreinen waar de milieulast van bedrijven laag is en waar het niet goed gesteld is met de verblijfskwaliteit en sociale veiligheid, kan het mengen met vormen van wonen een kans zijn voor verbetering op deze punten. Door te mengen en te verduurzamen, geven we deze bedrijventerreinen een kwalitatieve impuls. Enkele gebieden op de kaart zijn qua ligging kansrijk, maar spelen pas na 2030. Andere gebieden zijn kansrijk en al voor 2030 ontwikkeld worden.

Kwantitatieve vraag-aanbodverhouding in netto hectare (2022-2040)

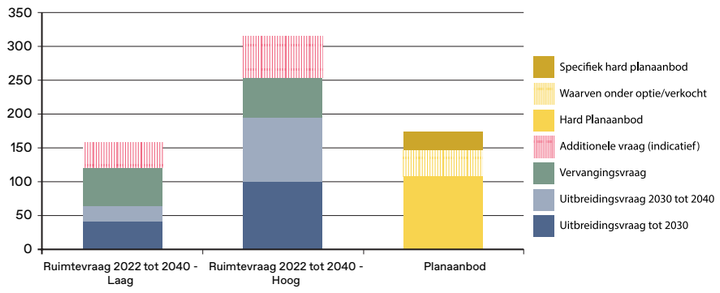

Bron: Stec Groep (2023).

Werken in de RGA in 2040

Economie en agglomeratiekracht versterken met verstedelijking. Menging van functies om omgevingskwaliteit te verhogen. Strategische ruimte voor de economie van morgen.

4. Toekomstbestendig maken bedrijventerreinen

In de Verstedelijkingsstrategie is nadrukkelijk aandacht voor het bestaande verstedelijkte gebied. Daar vallen ook de bestaande bedrijventerreinen onder. In de Regio ontwikkelde iedere plaats van enige omvang de afgelopen decennia ruimte voor bedrijfsvestigingen. Op deze terreinen vinden verschillende activiteiten plaats, veelal van lokaal MKB.

Bestaande bedrijventerreinen moeten verduurzamen en toekomstbestendig worden. In dat kader spelen tal van uitdagingen, waaronder de energietransitie, klimaatadaptatie en de transitie naar een circulaire economie. Een integrale aanpak van de bestaande bedrijventerreinen is van groot belang. Alleen dan zal de markt bereid zijn om te investeren. Juist daar waar de vraag naar woningbouwlocaties groot is, is het van belang bestaande bedrijventerreinen te beschermen om aanwezige ruimte te behouden.

Voor verduurzaming en circulariteit is het kansrijk om verbanden tussen bedrijven onderling te versterken, om ketens efficiënter in te richten. Zo ontstaat voor ieder bedrijventerrein een gewenst prestatieprofiel en sturen we sterker op passende ontwikkeling van het terrein.

Bij de integrale aanpak van bestaande bedrijventerreinen is een goede samenwerking binnen de regio van groot belang. Overal spelen immers dezelfde uitdagingen. Samen optrekken bij het delen van kennis en het verwerven van middelen ligt voor de hand. Op korte termijn werken we een voorstel uit voor een (boven-)regionale aanpak van de bestaande bedrijventerreinen.

5. Ruimte maken op bestaande bedrijventerreinen

In aanvulling hierop onderzoeken we of een Herstructureringsmaatschappij een goed instrument kan zijn om actief ruimte op bestaande terreinen te creëren.

6. Strategisch sturen op ruimte voor bedrijvigheid met grote kavels en/of hogere milieucontour

De concentratie van arbeidsplaatsen in met name stedelijk gebied groeit. Er is in de regio veel vraag naar ruimte voor productielocaties, logistieke bedrijven en datacenters. Er zijn meer belangstellenden dan het beperkt aantal bedrijfskavels. Daarom bepaalt de RGA vanuit het publieke belang welke ruimte voor wie beschikbaar komt. Bij deze beslissing weegt mee wat het aandeel groei in de lokale werkgelegenheid is. We kijken ook naar de bijdrage van de bedrijvigheid aan de transitie naar een duurzame economie.

Het is belangrijk dat er voldoende strategische ruimte blijft voor het lokaal organiseren van kortere ketens en het opslaan en bewerken van grondstoffen voor een circulaire economie. Er is een strategische blik nodig om bijvoorbeeld kavels met bijzondere eigenschappen in te zetten voor daarbij passende bedrijvigheid. Denk aan kavels die liggen aan waterwegen, in de nabijheid van hoofdinfrastructuur of energiebronnen.

Met het oog hierop ontwikkelen we een regionaal vestigingskader. Conform de handreiking (regionale) meerwaarde vanuit GRIP, op grote ruimtevragers, kunnen we met dit vestigingskader sturen op regionale meerwaarde tijdens de fase van gronduitgifte. Tegelijkertijd biedt het kader input voor meerwaarde bij planontwikkeling en programmering.

7. Uitbouwen van lokale sterkte: polycentrische structuur

De RGA heeft een aantal economische specialismen die zich lenen voor verdere ontwikkeling. Deze specialismes zijn ontstaan vanuit de historie en de langjarige ontwikkeling en profilering van kennisinstellingen en bedrijven in de Regio. Een interessant instrument om kwalitatieve ontwikkeling van werkomgevingen in de hele Regio te continueren. Een sterke koppeling met het onderwijs Universiteit, HBO en MBO is hierbij van groot belang.

Iedere gemeente heeft zijn eigen kracht. In een aantal gevallen zijn hiervoor specifieke faciliteiten ontwikkeld. Denk aan:

- Assen: de gezondheidseconomie, met een prominente plek voor de zorg en de bioanalyse;
- Het Hogeland gekoppeld aan de Eemshaven: maakindustrie en energie
- Midden-Groningen: de maakindustrie, zoals die hier van oudsher als toeleverancier voor de scheepsbouw is gevestigd;
- Noordenveld: de gezondheidseconomie, met name gericht op het snijvlak van gezondheid en techniek, waarbij de Health Hub een belangrijke rol speelt;
- Tynaarlo: luchthaven gebonden activiteiten rond de ontwikkeling van drones en elektrisch vliegen;
- Westerkwartier: de agrifood-sector

Meerdere van deze economische specialismen hebben een onderdeel (universitaire) kennis en diensten in de stad Groningen of hangen hiermee samen.

8. Onderzoek inpassing stedelijke distributie

De interneteconomie zorgt voor een grote verschuiving in de (stedelijke) distributie. In de steden zijn/worden zero-emissiezones voor bestel- en vrachtwagens ingevoerd. Om de bevoorrading en belevering in de stad te organiseren, is een goed ontwikkeld stadslogistieksysteem nodig. Dit vraagt om strategische plekken in de Regio waar we grootschalige internationale ketens koppelen aan kleinschalige, schone en duurzame logistiek voor de stad. Op de kaart zijn strategische zoekgebieden aangegeven met bestaande bedrijventerreinen waar hierop geanticipeerd kan worden. Het is kansrijk om te onderzoeken hoe we deze ruimtebehoefte kunnen combineren met mobiliteitshubs. Deze hubs spelen een grote rol in de laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen in stedelijk gebied.

De kaart toont de diversiteit in werkgebieden en geeft een voorzet in de mate van menging per gebied. De groei van arbeidsplaatsen is met name in het stedelijk gebied te verwachten.

Werken in de RGA in 2040

De kaart toont de diversiteit in werkgebieden. Daarin is een voorzet gegeven in de mate van menging per gebied. De groei van arbeidsplaatsen is met name in het stedelijk gebied te verwachten.

Strategische opgaven in kaart

1. **Stedelijk gebied als banenmotor**

   Concentraties arbeidsplaatsen

2. **Gemengde woon-werkmilieus ontwikkelen op lange en korte termijn**

3. **Toekomstbestendig maken bedrijventerreinen**

4. **Strategisch sturen op ruimte voor bedrijvigheid met grote kavels en/of hogere milieucontour o.a. t.b.v. grondstoffenstromen in een circulaire economie**

5. **Uitbouwen van lokale sterktes: polycentrische structuur**

   - Gezondheidseconomie
   - Energie
   - Agrifood
   - Maakindustrie
   - Innovatie en verduurzaming luchtvaart

6. **Onderzoek inpassing stedelijke distributie**

   Zoekgebied locatie stedelijke distributie

Bestaande structuren

- Bedrijventerreinen (IBIS)
- Huidige werkclusters (LISA)
- Wegennetwerk
- Spoornetwerk
- Groningen Airport Eelde

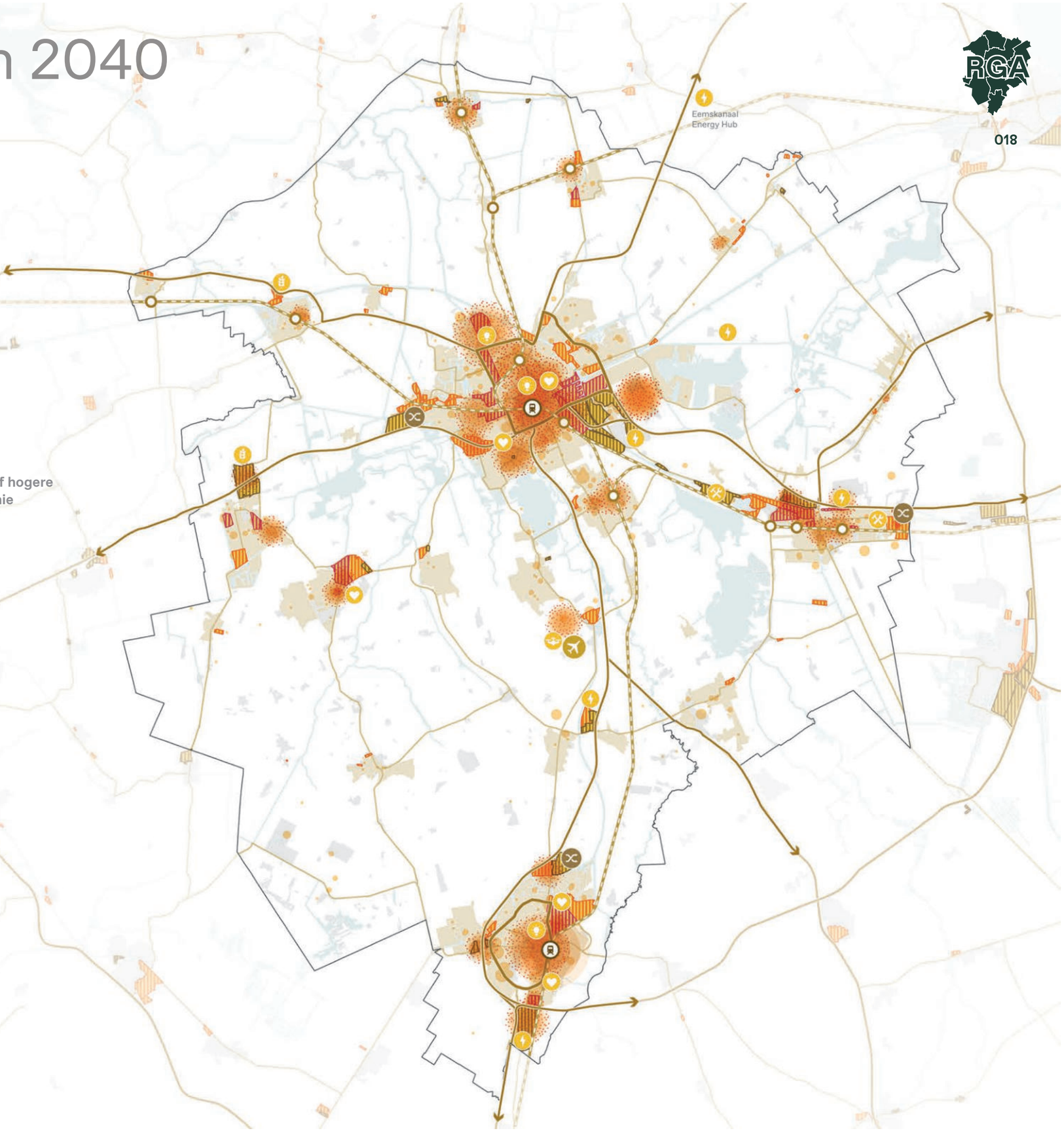

Mobiliteit in de RGA in 2040

Duurzaam, comfortabel en gezond reizen als basis. Duurzame verplaatsingen per OV en fiets als voorkeur en plek voor de auto waar nodig, al dan niet in de vervoersketen. Slimme, nieuwe technologie toepassen waar nuttig en mogelijk.

Uitwerking ontwikkelprincipes

Er is veel geïnvesteerd in betere vervoersverbindingen afgelopen jaren. Zo zijn de Q-link en Qliner geïntroduceerd als regionaal hoogwaardig openbaar vervoer (HOV). Hierdoor zijn kernen in de Regio beter verbonden met belangrijke bestemmingen. Het HOV-systeem is uitgebouwd tot een netwerk en fungeert als ruggengraat voor de verstedelijking. Een zorgpunt is de betaalbaarheid van het in stand houden van het systeem. Met toevoeging van woningen en arbeidsplaatsen nabij HOV-haltes proberen we het gebruik te versterken en daarmee de reizigersinkomsten te vergroten.

Multimodale verplaatsingen, waarbij mensen (deels) gebruik maken van het OV, zijn met het concept van hubs vanzelfsprekender geworden. Hubs zijn HOV-haltes met goede voorzieningen voor voor- en natransport, bijvoorbeeld P+R's in de regio en bij de steden.

We zijn een regio met relatief grote afstanden en op sommige plekken weinig OV-gebruikers. Het gebruik van de auto blijft van belang. In het dagelijkse leven, in het meer verstedelijkte gebied, is dit echter geen noodzaak. De Verstedelijkingsstrategie zet met name in op bereikbaarheid te voet en op de fiets [**Principe 7. Samenwerken aan een duurzame regio**]

Door in bestaand verstedelijkt gebied te bouwen, gebruiken we het bestaande OV optimaal [Principe 1. Bestaand verstedelijkt gebied versterken]. Door relatief veel te bouwen nabij bestaande en nieuwe werklocaties, vermindert de mobiliteitsvraag. Daarmee brengen we de negatieve milieueffecten per inwoner door mobiliteit omlaag. Vanuit kosteneffectiviteit en maatschappelijke meerwaarde ligt de prioriteit op lopen, de (e-)fiets, het OV en ketenmobiliteit. Het fietsgebruik voor binnenstedelijke verplaatsingen in de stad Groningen is zeer hoog. Regionale (door-)fietsroutes leidden tot meer fietsers naar en in de steden. Dit vraagt in de ruimtelijke inrichting ook aandacht voor fietsparkeren. Gedragsbeïnvloeding bleek succesvol, onder meer in het programma Beter Benutten dat we uitrolden met Groningen Bereikbaar en Assen Slim Bereikbaar. Deze programma's laten zien dat er in het mobiliteitssysteem ruimte is om de capaciteit beter te benutten. Bijvoorbeeld door mensen te bewegen anders, op een beter moment of helemaal niet te reizen (thuiswerken). De automobiliteit kan daarvan ook profiteren, omdat er dan meer ruimte in het bestaande systeem beschikbaar is. [**Principe 4. Mobiliteit in balans**].

We zetten in op het beter benutten van sterke HOV-hubs. Stationsgebieden en andere HOV-hubs zijn de best bereikbare plekken voor iedereen, met elk vervoersmiddel. Daarom zijn het geschikte plekken om woningen en banen toe te voegen in de hele Regio [**Principe 3. Polycentrische ontwikkeling stimuleren**].

In 2040 is de uitstoot van het autoverkeer sterk verminderd. Hernieuwbare energie is de belangrijkste energiebron; de tank- en laadinfrastructuur heeft een grootschalige transitie ondergaan. Een robuust mobiliteitssysteem betekent ook een toekomstbestendig systeem. Dit betekent dat we rekening houden met duurzame, hernieuwbare energiedragers in mobiliteit en dat de infrastructuur, ook in de steden, geschikt is voor toekomstige, (autonome) vervoermiddelen. Het is belangrijk dat infrastructuur klimaatbestendig is, betrouwbaar en geschikt voor hoogfrequent openbaar vervoer. Deze nieuwe verbindingen dragen bij aan een betere bereikbaarheid voor alle inwoners [**Principe 6. Hefboom voor herstructurering**].

Voor de Regio als geheel zijn goede verbindingen over het spoor nationaal en internationaal van groot belang. Sommige strategische ontwikkelingen vragen ook om intensivering of betere ontsluiting van OV, die ook de huidige inwoners betere toegang tot het netwerk bieden. [**Principe 2. Agglomeratiekracht vergroten**].

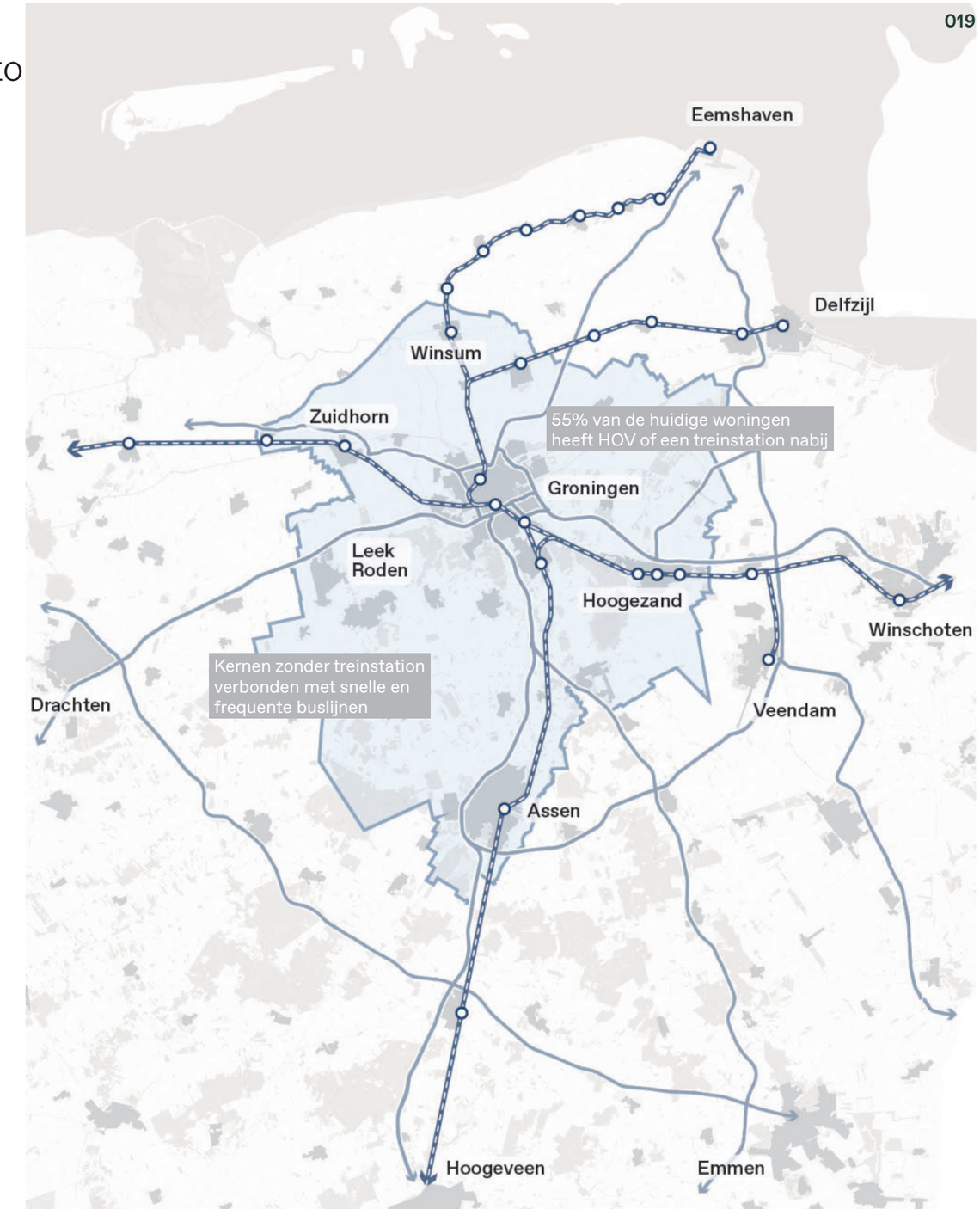

Analysekaart Mobiliteit: de RGA in context

Mobiliteit in de RGA in 2040

Duurzaam, comfortabel en gezond reizen als basis. Duurzame verplaatsingen per OV en fiets als voorkeur en plek voor de auto waar nodig, al dan niet in de vervoersketen. Slimme, nieuwe technologie toepassen waar nuttig en mogelijk.

Strategische opgaven

1. Ruimtelijke keuzes

Ruimtelijk beleid is de krachtigste knop om het mobiliteitsgedrag te beïnvloeden. Met de juiste ruimtelijke keuzes vergroten we de nabijheid van wonen, werken en voorzieningen en neemt het aantal verplaatsingen en reisafstanden af. Het maakt de keuze om te lopen en fietsen vanzelfsprekend en verlaagt daarmee druk op het netwerk en CO2-uitstoot door mobiliteit. Daarom is ontwikkeling in bestaand stedelijk gebied en bij belangrijke OV-knopen prioritair in de Verstedelijkingsstrategie. Dit gaat niet alleen om het ontwikkelen van woningbouw nabij OV, maar juist ook om voorzieningen en onderwijs. De volgorde van ontwikkelen is bepalend bij mobiliteitskeuzes: het mobiliteitsaanbod is idealiter al compleet vóórdat ergens woningen of arbeidsplaatsen bijkomen. Daar waar dat niet lukt zorgen we in ieder geval voor een goede tijdelijke OV-voorziening. Een nieuwe woon- of werkplek is immers een sleutelmoment bij de keuze voor bijvoorbeeld de aanschaf van een (tweede) auto of een (elektrische) fiets. De stationsgebieden in de regio bieden vaak nog ruimte. Ook in de zogenaamde tegenspits zit ruimte op het netwerk, bijvoorbeeld in Zuidhorn, Roden, Leek, Winsum en Hoogezand-Sappemeer. HOV-haltes in centra van grotere dorpen in de regio kunnen zich verder ontwikkelen tot gemengde plekken. Plekken die steeds vaker niet alleen een herkomst, maar ook een bestemming zijn, voor bezoekers vanuit de Regio

2. (Regionale) schaalsprong in het OV

De mobiliteitsstrategie van de RGA (2020) stelt als centraal doel het versterken en beter benutten van de duurzame mobiliteitsketens en manieren van vervoer. Concreet: het beter zichtbaar maken en verbeteren van de keuzemogelijkheden naast alleen de auto. De drie kernwoorden van deze mobiliteitsstrategie zijn vergroenen, verknopen en verslimmen. Door de groei van het gebruik van het OV-systeem, met name in en rondom stedelijk gebied, is een schaalsprong nodig. Het axiale regionale systeem, waarin alle stromen op het Groninger hoofdstation bijeenkomen, verandert in een meer tangentieel systeem. Dit is een systeem met meer rechtstreekse verbindingen naar belangrijke regionale voorzieningenclusters en meer overstapmogelijkheden in het OV-netwerk in de Regio. Met de doorkoppeling van de regionale spoorlijnen op het Groninger hoofdstation sorteren we daar al op voor. Een betrouwbaar, robuust en hoogfrequent OV-netwerk vraagt niet alleen om nieuwe hubs (zoals station Suiker), maar om aanpak van de hele vervoersketen. Hubs zijn de centrale plekken waar alle modaliteiten en aanvullende diensten, zoals publiek vervoer en deelmobiliteit, samenkomen.

In dit ontwikkelperspectief is waar nodig rekening gehouden met de realisatie van de Lelylijn, Nedersaksenlijn, Wunderline en de versnelling van bestaand spoor. De invloed op de hoofdopgaven Wonen en Werken is echter beperkt, vanwege de focus op de periode tot 2030 en 2040. In de Uitvoerings- en Investeringsagenda wordt t.z.t., waar nodig, nadere invulling gegeven aan de gevolgen van de spoorse projecten voor dit NOVEX-gebied. Het ontwikkelperspectief Lelylijn is een aparte uitwerking met een eigen traject, zie hiervoor de bijlage.

3. Meer en verder fietsen en ruimte voor lopen

De fiets heeft al een belangrijke positie bij vervoerskeuzes in stedelijk gebied en draagt bij aan betere bereikbaarheid, leefbaarheid en gezondheid. Op regionaal niveau liggen er kansen om het gebruik van de fiets voor de iets langere afstanden te stimuleren. We willen het systeem van doorfietsroutes (vanuit grotere kernen in de RGA een snelle fietsroute naar Groningen en/of Assen) verder uitbreiden. De fiets speelt een belangrijke rol in gebiedsontwikkeling en in voor- en natransport voor wie met een auto of OV reist. Onderzoek laat zien dat juist de combinatie van fiets en OV op veel plaatsen in de RGA concurrerend is of kan worden ten opzichte van de auto. Het fenomeen fietsfile is in Groningen geen onbekend begrip. Er zijn extra maatregelen nodig voor de capaciteit en veiligheid in het fietssysteem in steden of dorpen. Stallingscapaciteit hoort hier vanzelfsprekend ook bij. We mogen niet uit het oog verliezen dat de fiets een belangrijke rol speelt bij de verplaatsing tussen dorpen. OV is hiervoor lang niet altijd een alternatief. De fiets kan hier een oplossing bieden, al dan niet als onderdeel van de vervoersketen.

We zetten in op de schoonste en compactste vorm van mobiliteit: te voet. Dit is goed voor de gezondheid en sociaal contact op straat. Het investeren in goede looproutes kan samengaan met het ontwikkelen van groenblauwe netwerken die stedelijk gebied en landschap verbinden [zie ook Landschappelijke verbindingen van stad en dorp naar natuur nabij onder Groen].

4. Inzetten op verschillende types hubs, keten- en deelmobiliteit en stadslogistiek

Om de mobiliteitstransitie te bevorderen, is het strategisch om slim in te spelen op de opkomst van deelmobiliteit en verduurzaming. Een oplossingsrichting is het uitbreiden van het systeem van P+R's als scharnier tussen stedelijk gebied en de regio. Een scharnier tussen het stedelijke mobiliteitsprofiel (lopen, fietsen en OV) en de regio, met minder dekking en draagvlak voor OV en waar de afstanden niet altijd fietsbaar zijn. De daadwerkelijke ontwikkeling is altijd maatwerk, maar er zijn drie typen 'hubs' kansrijk: regiopoorten, herkomsthubs en stadslogistieke hubs.

Regiopoorten. Regiopoorten vormen de toegang voor stedelijke gebieden. Hier organiseren we de overstap op deelmobiliteit. De afgelopen jaren zette de Regio in op de ontwikkeling van mobiliteitshubs aan de rand van stedelijk gebied in combinatie met P+R's. Deze plekken zijn multimodaal bereikbaar, waardoor ze als punt van aankomst voor bezoekers functioneren. Stedelijke voorzieningenclusters groeien zo op plekken waar ze bereikbaar zijn vanuit de regio, zonder het hoofdstation te belasten. In de komende jaren zet de Regio in op het verder ontwikkelen van deze plekken. Ze vervullen niet alleen voor ingaande, maar ook voor uitgaande verplaatsingen een rol. Bijvoorbeeld door in te zetten op het aanbieden van deelmobiliteit op deze plekken, waardoor juist in stedelijk gebied de dominantie van de auto in de publieke ruimte vermindert.

Herkomsthubs. Met het uitrollen van het Q-link- en Qliner-netwerk per kern zijn centrale hubs in de Regio ontwikkeld met voorzieningen om van eigen vervoer over te stappen op het HOV-netwerk. Ook hier willen we deelmobiliteit organiseren. Daarmee verminderen we ook in dorpen de dominantie van de (tweede) auto. Zo vervullen deze hubs een dubbele functie. We stimuleren mensen om voor het HOV in plaats van de auto te kiezen. Dit verlaagt de druk op de stedelijke netwerken én biedt meer keuzevrijheid qua mobiliteit en slimmer ruimtegebruik in dorpen. Bovendien bieden deze plekken kansen voor onderwijs en werkgelegenheid. De hubs vormen een schakel tussen de

Mobiliteit in de RGA in 2040

Duurzaam, comfortabel en gezond reizen als basis. Duurzame verplaatsingen per OV en fiets als voorkeur en plek voor de auto waar nodig, al dan niet in de vervoersketen. Slimme, nieuwe technologie toepassen waar nuttig en mogelijk.

gebieden met grote afstanden, waar mensen vaak de auto (moeten) pakken, en de concentratiegebieden met veel werk, onderwijs en voorzieningen. Door in te zetten op goede, veilige routes vanuit de omringende kleinere dorpen naar deze lokale hubs, nodigen we mensen uit om over te stappen op het openbaar vervoer. De herkomsthubs vervullen ook een sleutelrol in de ketenreis vanuit een groot deel van Noord-Nederland. Denk hierbij aan al het verkeer dat via de A7 vanuit Friesland en verder bij P+R Leek A7 over kan stappen op OV, of vanaf de A28 vanuit Drenthe bij de P+R Haren. Naast deze centrale hubs liggen er uiteraard kansen voor bijvoorbeeld deelmobiliteit en laadinfra op het fijnmaziger netwerk van dorps- en wijkhubs en de overige (H)OV-haltes.

Stadslogistieke hubs. Uit oogpunt van gezondheid en leefbaarheid is het streven in vooral het stedelijke gebied van Groningen en Assen om de stadslogistiek emissievrij te krijgen. Tegelijkertijd hebben we te maken met een veranderende economie. Steeds meer goederen worden rechtstreeks naar inwoners verscheept (meer online, minder retail). Ook de transitie naar een circulaire economie leidt tot meer logistieke bewegingen waarvoor slimme ruimtelijke oplossingen nodig zijn. Hier is denkbaar dat bedrijventerreinen aan stadsranden als ‘city ports’ functioneren. Plekken waar grote stromen aankomen om vervolgens via een fijnmazig stadsdistributienetwerk effectief en schoon hun weg te vervolgen [zie ook Onderzoek locatie stedelijke distributie onder Werken].

5. Hoofdstructuur op orde

Het systeem van hubs en het terugdringen van auto’s in binnenstedelijk gebied, vraagt om een stedelijke ring van Groningen die goed op orde is en een functie krijgt als verdeelring of rotonde van de Regio. Zo’n stedelijke ring draagt bij aan de bereikbaarheid en leefbaarheid van de stad Groningen. Met de aanpak van de noordelijke, oostelijke en zuidelijke ring wordt hier al aan gewerkt.

De westelijke ring maakt onderdeel uit van een uit te voeren MIRT-onderzoek naar de ontsluiting van de westflank van de stad. De studie heeft ook betekenis voor de ontsluiting van een groot deel van de Regio. De toegangswegen vanaf de ring naar belangrijke bestemmingen moet op orde zijn of komen. De hubs (regiopoorten) aan de randen van de stad Groningen worden belangrijker in het regionale mobiliteitssysteem. Hier komen auto’s, OV en fiets samen langs de invalswegen. Ook op de schaal van kernen als Leek en Hoogezand-Sappemeer willen we het autoverkeer verschuiven richting nieuwe of te verbeteren randwegen. Daardoor lossen we knelpunten in de kernen op en verbeteren we leefbaarheid, verblijfskwaliteit en veiligheid. Bijkomend effect is de toenemende aantrekkelijkheid van verplaatsingen te voet, op de fiets of met het OV.

De extra woningbouw en arbeidsplaatsen uit de Verstedelijkingsstrategie hebben invloed op de mobiliteit. Hoe kunnen we deze effecten opvangen? Nader onderzoek hiernaar is noodzakelijk. Een eerste verkenning naar de effecten op het hoofdwegennet laat zien dat het in 2040 op sommige plekken drukker wordt ten opzichte van 2020. Het is nog niet duidelijk of er effecten zijn op de onderliggende structuur en zo ja, wat die effecten dan zijn. Dat geldt ook voor de effecten van de eerder genomen OV-schaalsprong.

6. Inzet op slimme mobiliteit

Hiervoor schetsten we een kort beeld van denkbare maatregelen voor verplaatsingen te voet, op de fiets, met het OV, de auto en via hubs. Hiervoor zetten we in op het gebruik van slimme technieken. Zo willen we een bijdrage leveren aan veiligere en/of duurzamere mobiliteit, een betere bereikbaarheid en/of een comfortabelere reis. Er wordt in de Regio bijvoorbeeld al gewerkt aan het faciliteren van autonoom vervoer. Hoewel de toekomst zich lastig laat voorspellen, verwachten we op dit vlak zeker mogelijkheden. Mogelijk draagt autonoom vervoer eraan bij dat slecht bereisbare plekken in de Regio toegankelijker worden. Het kan ook betekenen dat het gebruik c.q. capaciteit van het spoor vergroot wordt. Deelmobiliteit en MaaS zijn de laatste jaren in opkomst. Als het lukt om een deel van de eigen auto’s te vervangen door (elektrische) deelauto’s, dan komt er veel openbare ruime vrij. Real time informatie over de reistijd en (variabele) kosten kan tot andere keuzes, optimalere routes of andere vertrekmomenten leiden.

De kaart toont de belangrijkste netwerken op de schaal van de Regio. We bouwen het bestaande HOV-netwerk verder uit. De mobiliteitsknooppunten groeien in overstapmogelijkheden en deelmobiliteit.

Mobiliteit in de RGA in 2040

De kaart toont op schaal van de regio de belangrijkste netwerken. Het bestaande HOV-netwerk wordt verder uitgebouwd. De mobiliteitsknooppunten groeien in overstapmogelijkheden en deelmobiliteit.

Strategische opgaven in kaart

1. **Ruimtelijke keuzes**
   - Potentie knooppuntontwikkeling
2. **(Regionale) schaalsprong in het OV**
   - Onderzoeken mogelijkheden nieuwe stations
   - Onderzoek verbeteren tangentieel systeem
   - MIRT onderzoeken Lelylijn en Nedersaksenlijn
3. **Meer en verder fietsen en ruimte voor lopen**
   - Verbeteren (door)fietsroutes
   - Ruimte voor voetgangers in stad en dorp
4. **Inzetten op verschillende types hubs, keten- en deelmobiliteit**
   - Regiopoorten voor toegang stedelijk gebied en organiseren overstap op deelmobiliteit
   - Lokale herkomst-hubs
   - Zoekgebied locatie stedelijke distributie
5. **Hoofdstructuur op orde**
   - Onderzoeken infrastructuur beter inpassen in stedelijk weefsel
   - Ring als rotonde van de regio
6. **Inzet op slimme mobiliteit**
   - Intercity treinstations
   - Sprinter treinstations
   - Q link- Q liner route
   - (Snel)wegen
   - Groningen Airport Eelde

Er lopen aparte MIRT-onderzoeken voor de Lelylijn (ook NOVEX-gebied, zie bijlage II) en Nedersaksenlijn. Realisatie hiervan is nog onzeker. Daarom is gekozen voor een indicatieve visualisatie op deze kaart. Ook voor de Wunderline en verbetering bestaand spoor lopen aparte onderzoeken.

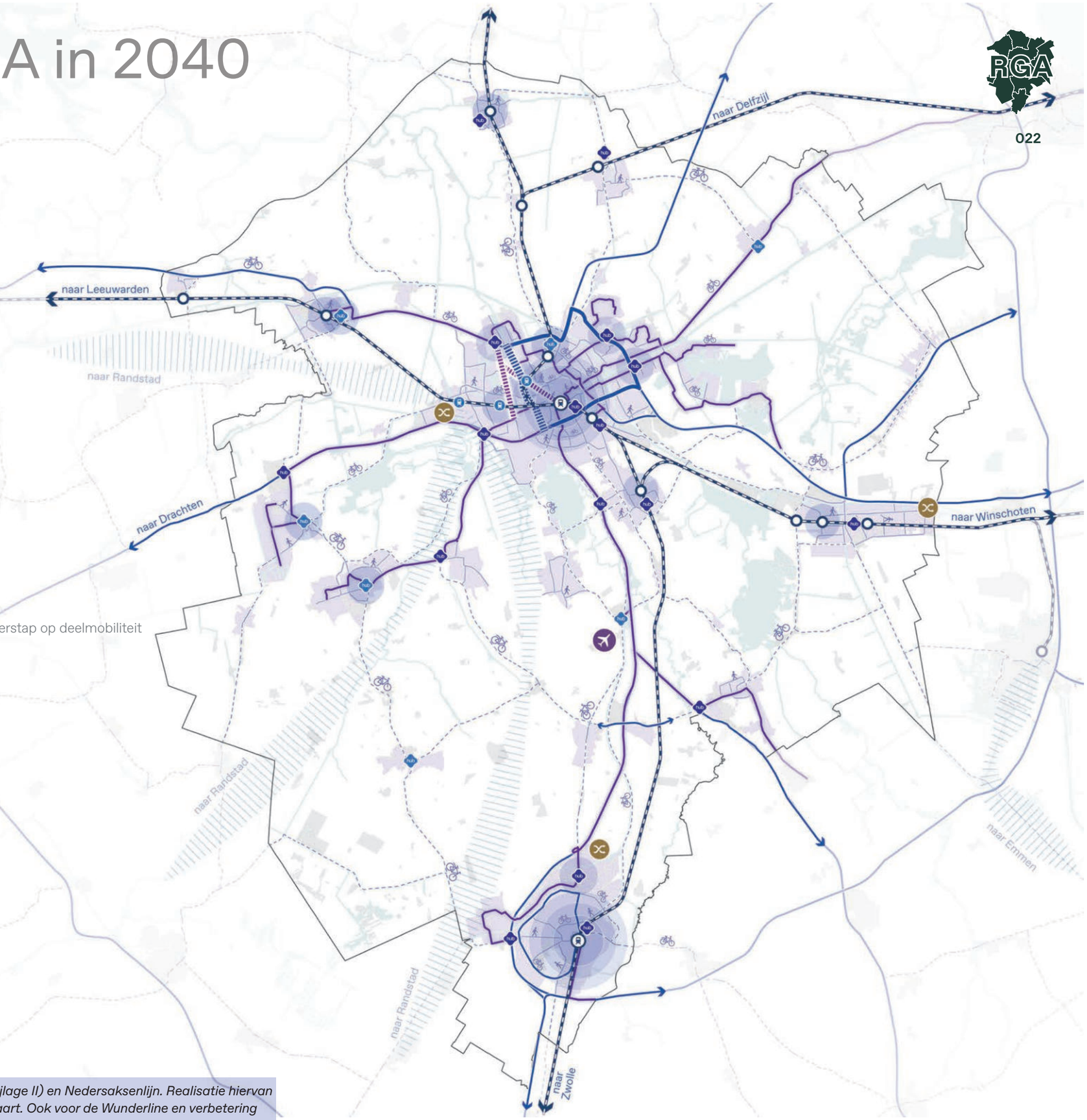

Groen in de RGA in 2040

De steden en dorpen zijn niet ‘vol’ en het landschap is niet ‘leeg’; allemaal vragen ze aandacht voor vergroening. We versterken onderlinge verbindingen.

Uitwerking ontwikkelprincipes

De koers zet in op verdichten, vergroenen en verduurzamen. Op schaal van de woning en de buurt, maar ook regionaal [**Principe 1. Bestaand verstedelijkt gebied versterken**]. Groen groeit mee met de opgaven voor verstedelijking en dorpsontwikkeling in de regio. Hierbij is het bestaande landschap leidend.

De opgave op regionaal niveau is de biodiversiteit versterken, door onder andere natuur- en recreatiegebieden beter te verbinden. Daarnaast willen we het buitengebied beter bereikbaar en toegankelijk maken en landschappen beter met elkaar verbinden. Groenblauwe structuren dooraderen daarbij landelijk en stedelijk gebied. We geven randvoorwaarden mee voor de verstedelijking waarmee het groenblauwe netwerk uitgebouwd kan worden [**Principe 6. Hefboom voor herstructurering**]. Ons uitgangspunt: aantrekkelijk groen om te spelen, ontspannen, elkaar te ontmoeten, te bewegen en te sporten, is voor iedereen nabij. Door dit ‘groen nabij’ te verbinden met grote parken en prachtig landschap daarbuiten, ontstaan waardevolle netwerken die de regio aantrekkelijk en leefbaar houden [**Principe 2. Agglomeratiekracht vergroten**].

Natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen is in de toekomst een vanzelfsprekend onderdeel van het bouw- en ontwikkelproces. De Verstedelijkingsstrategie heeft logische dwarsverbanden met de regionale adaptatiestrategie en regionale energiestrategie [**Principe 7. Samenwerken aan een duurzame regio**]. In de regio spelen forse opgaven rondom natuur en landbouw, die beide provincies in hun provinciale plannen landelijk gebied aanpakken en verder uitwerken.

Voortbouwen op lokale groenplannen: groenblauwe netwerken verbinden groen om de hoek met het landschap

In onder andere het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is opgenomen dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn ingericht. Om dit doel te kunnen bereiken moet het water- en bodemsysteem (inclusief de ondergrond) sturend worden bij ruimtelijke planvorming. Dit uitgangspunt is opgenomen in diverse beleidstukken, waaronder de NOVI en de provinciale Omgevingsvisie. Daarnaast heeft het Rijk op 25 november 2022 de kamerbrief Water en Bodem sturend gepresenteerd, waarin uitgangspunten en structurerende keuzes zijn opgenomen.

Het doel van het principe water en bodem sturend is meervoudig: het ruimtegebruik op lange termijn minder kwetsbaar maken voor weersextremen als gevolg van klimaatverandering, het beschermen van onze watervoorraden, de (grond)waterkwaliteit en de biodiversiteit en het tegengaan van onomkeerbare effecten van bodemdaling. Water en bodem sturend voor de ruimtelijke planvorming betekent dat we met de functie en het ruimtegebruik zo veel mogelijk aansluiten bij de natuurlijke kenmerken van het water- en bodemsysteem.

Autonome ontwikkeling door klimaatverandering en bodemdaling

Het functioneren van het water- en bodemsysteem loopt nu al tegen grenzen aan. Droogte op de zandgronden, verzilting van grond- en oppervlaktewater in het kustgebied en voortgaande oxidatie van het nog resterende veenpakket door peilverlaging. Klimaatverandering en verdergaande bodemdaling zullen in de nabije toekomst aanleiding geven tot nog verdergaande veranderingen in het water- en bodemsysteem. De veranderende condities zullen de problemen bij huidige functies vergroten en zullen moeten worden meegewogen bij de planning en inrichting van eventuele nieuwe functies. Dit vraagt om besluitvorming met een doorkijk naar de lange termijn, waarbij al zo goed wordt ingeschat wat de impact zal zijn van het veranderende water- en bodemsysteem op de aanwezige of geplande functies. Voor besluiten gericht op de langere termijn is het van belang om in ieder geval te kijken naar 2050 als zichtjaar en waar mogelijk naar 2100.

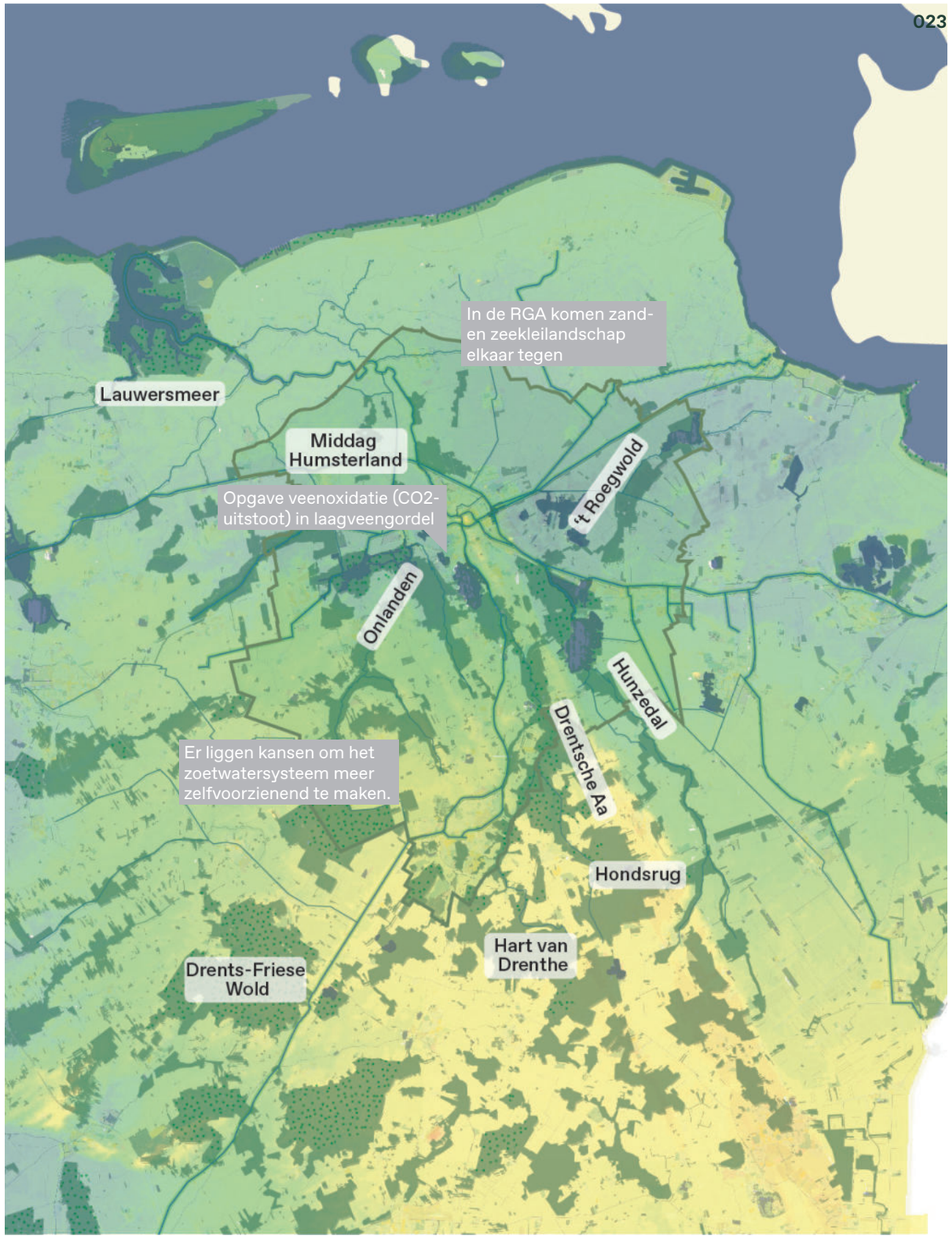

Analysekaart Groen: de RGA in context

Groen in de RGA in 2040

De steden en dorpen zijn niet ‘vol’ en het landschap is niet ‘leeg’; allemaal vragen ze aandacht voor vergroening. We versterken onderlinge verbindingen.

Concept ruimtelijk afwegingskader en landelijke maatlat

Het rijk ontwikkelt een ‘ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving’ en heeft de ‘Landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving’ ontwikkeld. Het ruimtelijk afwegingskader geeft antwoord op de vraag waar, gegeven de risico’s vanuit het water- en bodemsysteem, het beste gebouwd kan worden en onder welke voorwaarden. De landelijke maatlat geeft aan hoe er klimaatbestendig ingericht en gebouwd kan worden.

Hoe beter de locatiekeuze met het oog op het water- en bodemsysteem, hoe makkelijker het ook zal zijn om een gebied klimaatadaptief in te richten en daarmee te voldoen aan de landelijke maatlat. Er is sprake van samenhang.

PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied)

De provinciale programma’s voor het landelijk gebied geven invulling aan de door het Rijk in het NPLG geformuleerde opgaven voor natuur, water, klimaat en stikstofreductie. Deze opgaven behelzen onder andere de versterking van de soortenrijkdom, zoetwaterbeschikbaarheid en -kwaliteit, biodiversiteit, groenblauwe dooradering en klimaatverandering. Het werken aan deze opgaven doen de provincies in samenhang met aandacht voor leefbaarheid en de sociaal-economische situatie.

De beide provincies hebben in juli 2023 hun eerste versie PPLG gepubliceerd en werken dit in gebiedsplannen nader uit. Er zit een behoorlijke overlap met de opgaven zoals die genoemd worden in dit thema groen.

De opgaven in het NOVEX-gebied RGA concentreren zich vooral in en om de bebouwde omgeving, PPLG’s richten zich op het landelijk gebied (natuur, landbouw en water). Onder meer de opgave rondom groenblauwe dooradering biedt kansen voor combinatie met (recreatieve) routes en toegankelijkheid van uitloopgebieden. Een belangrijke koppeling kan gevonden worden in de zoektocht naar andere verdienmodellen in het landelijk gebied gericht op toerisme en recreatie, ook wel agrotoerisme genoemd. Ook de groenblauwe dooradering van bebouwde gebieden biedt kansen. De PPLG’s worden verder uitgewerkt in deelgebiedsplannen. De provincies hebben in hun in hun PPLG’s een indeling gemaakt in verschillende deelgebieden. In veel van de deelgebieden is en blijft de landbouw een belangrijke (economische) functie houden. Duidelijk is dat er bijvoorbeeld in het Drentsche Aa gebied een stapeling van opgaven lijkt te ontstaan.

In diverse deelgebieden kan ook de groenblauwe dooradering versterkt worden. Bovendien zijn rondom de stad Groningen diverse zoekgebieden voor (nieuw) bos. Zeker op de overgangsgebieden van bebouwd naar niet-bebouwd gebied raken de hoofdopgaven in het NOVEX-gebied en de (aanpak van de) provinciale plannen landelijk gebied elkaar. Ontwikkelingen in het stedelijke gebied kunnen ook invloed hebben op het halen van de doelen in het landelijk gebied, bijvoorbeeld als het gaat om natuurherstel (NOx reductie) en de waterkwaliteit. Andersom kunnen ontwikkelingen in het landelijk gebied invloed hebben op ontwikkelingen in de steden en dorpen. Het is zaak om als RGA waar mogelijk aansluiting te zoeken bij de ontwikkelingen die voort gaan komen uit de PPLG’s en vice versa

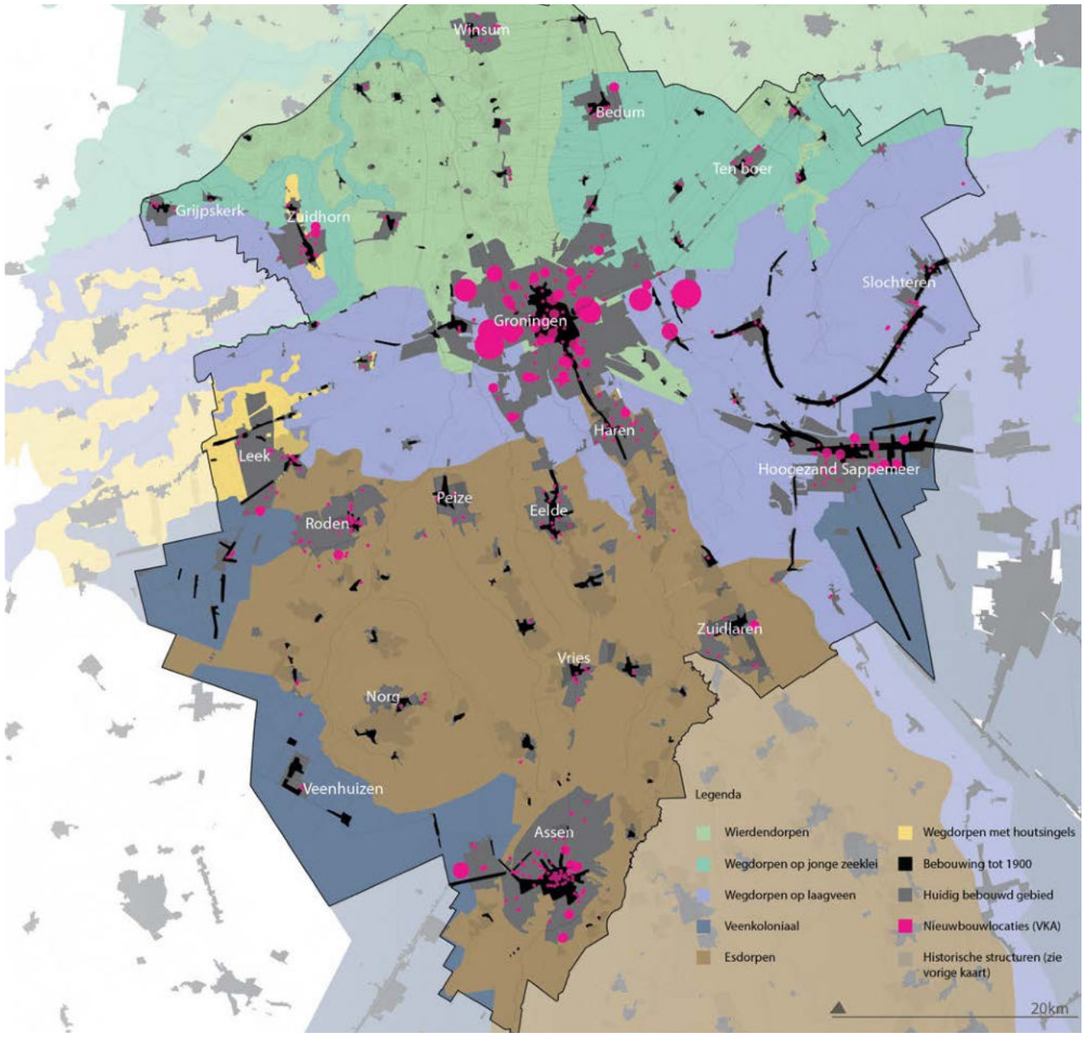

Interactie tussen mens en natuur heeft geleid tot een grote diversiteit aan landschappen

Groen in de RGA in 2040

De steden en dorpen zijn niet ‘vol’ en het landschap is niet ‘leeg’; allemaal vragen ze aandacht voor vergroening. We versterken onderlinge verbindingen.

Strategische opgaven

De strategische opgaven onder de noemer Groen gaan over de leefomgeving van mensen, maar ook over die van planten en dieren. Het gaat over het watersysteem, natuur- en cultuurlandschap. De ingrepen zijn bedoeld om ecosystemen en landschappen op regionale schaal te versterken.

Een gebalanceerde groei van het aantal woningen en meer ruimte voor bedrijvigheid, vereist ook investeringen in natuurlijke systemen (water en groen) en landschappelijke kwaliteit. Daarbij geven we de voorkeur aan samenhangende oplossingen boven een optelsom van kleine, individuele oplossingen.

1. De groene contramal met landschappelijke parels

De RGA heeft een sterk landschappelijk profiel met een keur aan landschappen in het ommeland van Groningen en de kop van Drenthe. Door de ondergrond hebben inwoners van de grotere kernen in verschillende windrichtingen en dicht bij huis al keuze uit verschillende landschappen. Hier ontmoeten het zandlandschap van het Drents plateau, het veen en het zeekleilandschap elkaar.

Ook voor de RGA geldt dat bij toekomstige besluitvorming over ruimtelijke ordening water en bodem een leidend principe is. Zo wentelen we problematiek als de beschikbaarheid van schoon en gezond drinkwater, droogte, zeespiegelstijging en verzilting niet af te op toekomstige generaties, andere gebieden of publieke ruimte. Hiervoor is het van belang de ondergrond goed te kennen. De kaart hieronder geeft een eerste indruk van de verschillende ondergronden en de woningbouwlocaties. De maatlat groene, klimaatadaptieve bebouwde leefomgeving geeft handvatten voor het klimaatadaptief inrichten van de leefomgeving.

Het vijfsterrenlandschap in de RGA heeft tal van landschappelijke parels, zoals de Drentsche Aa, de Hondsrug, het Middag-Humsterland (één van de oudste cultuurlandschappen van Europa), het Fochteloërveen, de Onlanden, de Drentse ruggen en beekdalen, het Roegwold, landgoederen in de diverse gemeenten en de vele meren in de laagveengordel. Deze kwaliteit is onderscheidend voor de Regio en vraagt om bescherming en actieve ontwikkeling. Juist met hoge verstedelijkingsdruk is het van belang ‘de groene contramal’ evenredig aandacht te geven om de leefkwaliteit hoog te houden. Zo heeft Assen als leidend principe ‘Groene stad van het Noorden’. Dit betekent extra inzet op groen en natuur om en in de stad. En Groningen zet in op meer, beter en goed bereikbaar groen. De stad wil elk jaar 1000 bomen planten in de gemeente. De groene parels in de RGA vormen de uitloopgebieden voor inwoners van steden en dorpen. Het is onze opgave om deze gebieden te koesteren, erin te blijven investeren, ze beter met elkaar te verbinden en te ontsluiten. Zo kunnen we het concept van de groene contramal verder uitbouwen. Parels moet je regelmatig oppoetsen, zodat ze blijven glimmen. En af en toe moet je een extra parel aan een ketting toevoegen.

2. Een robuust blauw raamwerk

Water en bodem zijn sturend in de fysieke leefomgeving. Water speelt van oudsher een belangrijke rol in de Regio en verbindt het Drentse met het Groningse deel. Waterlopen vanaf het Drents plateau via het Hunzedal en andere beekdalen vormen de basis voor het natuurlijk watersysteem van oppervlaktewater. Groningse diepen voeren het water af naar de zee. Momenteel zijn we in periodes van droogte afhankelijkheid van zoet wateraanvoer uit het IJsselmeer. Maar ons natuurlijke systeem biedt kansen om het water in hogere gebieden in winterse periodes vast te houden voor droogte in de zomer (concept waterbatterij). Het duurzaam oplossen van deze opgave is urgent door de klimaatverandering en de groeiende vraag vanuit wonen en werken.

Een andere opgave is waterveiligheid (droge voeten). Het vernatten van de laagveengordel tussen Assen en Groningen kan hierbij een belangrijke rol spelen. Een hoger waterpeil in deze gebieden zorgt voor beperking van veenoxidatie met de CO2-uitstoot die daarbij hoort [zie ook uitwerking deelgebieden Landschap leidend]. Deze vernatting biedt ook nieuwe kansen voor combinaties in beleid en uitvoering van doelen, bijvoorbeeld voor de landbouw, natuur en landschap.

3. Met nieuwe ecologische verbindingen bouwen aan samenhangend systeem

Dit gaat om ecologische verbindingen op de grote en kleine schaal. Binnen de woonomgeving besteden we aandacht aan stedelijke ecologie en natuurinclusief bouwen.

We benutten kansen om binnenstedelijke natuur te verbinden met natuur in het buitengebied. De verstedelijking mag natuurambities niet in de weg zitten, dat is een van de redenen om vooral binnen bestaande steden en kernen te bouwen. Er liggen opgaven in de Regio om nieuwe en oudere natuurgebieden met elkaar te verbinden om zo een sterker, biodivers systeem op te bouwen. Hierbij gaat het met name over verbindingen tussen de grote meren (watersysteem en natuursysteem verbinden) en over gebieden waar natuur kruist met infrastructuur (vervoersassen tussen Groningen, Leek en Hoogezand en Assen).

4. Landschappelijke verbindingen van stad en dorp naar natuur nabij & buitenpoorten

Een belangrijke kwaliteit van de Regio is de nabijheid van groen in de woonomgeving. In 2040 willen we dat dit voor alle woningen gelijk of verbeterd is. Vanuit verstedelijkt gebied kun je langs groene corridors met de fiets of het OV van klein naar groot landschap. Deze corridors zijn niet alleen verbinders voor de mensen, maar ook voor planten en dieren. Vaak is het kansrijk om deze routes via of langs de bestaande waterwegen te maken.

Voor de bereikbaarheid van waardevolle landschappen kunnen we zogenaamde ‘buitenpoorten’ ontwikkelen. Dit zijn bestaande hubs in het mobiliteitssysteem van waaruit je goed het landschap in kunt gaan. Dit verhoogt ook de waarde van deze plekken: het zijn niet alleen overstapplekken richting Assen of Groningen, maar ook ontsluitingsplekken voor recreatie. P+R Haren, Q-link haltes Leek, Zuidlaren en De Punt lenen zich hier bijvoorbeeld uitstekend voor. Zo zorgen we voor duurzame bereikbaarheid van het landschap voor iedereen, ongeacht vervoermiddel.

Hier ligt bovendien een belangrijk verband met de opgaven in het landelijke gebied rond landbouw en robuuste natuur, die provincies in het kader van het provinciale programma landelijk gebied verder invulling geven. Ontsluiting van natuurgebieden voor recreatie mag hierbij niet leiden tot een te hoge druk op de natuur en vraagt om maatwerk voor een goede balans.

5. Duurzaam cultuurlandschap voor voedsel en drinkwater

Een groot gedeelte van de groene contramal bestaat uit natuur (Natura 2000-gebieden, NatuurNetwerk Nederland) en het buitengebied, dat met name een agrarische functie kent. Er liggen kansen om het voedselsysteem te verduurzamen en ketens te verkorten.

Daarnaast is aandacht nodig voor het in stand houden van de drinkwatervoorziening. De vraag naar drinkwater neemt toe met de bouw van nieuwe woningen. Waterwingebieden zijn daarmee belangrijke strategische plekken die goed beschermd moeten worden en aanvullende maatregelen zijn daarbij nodig. Vergroten van de sponswerking van bebouwde en niet-bebouwde gebieden kan daarbij helpen de grondwatervoorraden op peil te houden.

Bij verduurzaming en landschap kun je ook denken aan mogelijkheden voor productiebos of het verbouwen van gewassen voor productiematerialen. Gecombineerd met lokale kracht van de maakindustrie/bouw. Zo gaan landschap en economie gebalanceerd samen.

De kaart laat de bestaande grote natuurgebieden en watergangen in de Regio zien met daarbij de belangrijkste opgaven in het verstevigen van het groenblauwe netwerk.

Groen in de RGA in 2040

Verdiepingsslag groenblauwe laag

Voor de groenblauwe laag is een verdieping gemaakt op het 7e Ontwikkelprincipe, Samen werken aan een duurzame regio. Hiermee vormen natuur, water en bodem een stevig fundament onder het Ontwikkelperspectief.

7a. Aansluiten op en versterken van het diverse en historische landschap van de RGA

‘Ik woon in een bijzonder gebied!’

Rijk en Regio zetten zich in om elke ontwikkeling in te passen in het bestaande landschap. Zo versterken we de identiteit en houden we rekening met het natuurlijke systeem. We zetten opgaven, zoals de nieuwbouwopgaven en de diverse natuuropgaven, in om de onderlinge – en vaak subtiele – verschillen tussen onze prachtige landschappen te versterken.

7b. Klimaatbestendig transformeren en bouwen

‘Ik woon in een veilig gebied!’

Rijk en Regio zetten zich in om ambities voor duurzaamheid, klimaat en energie als randvoorwaarden voor ontwikkeling vast te stellen. Bij nieuwe ontwikkelingen en transformaties zien wij dit dus niet als iets ‘extra’s’ waar op kan worden bezuinigd. Dit betekent dat we op woning- én gebiedsniveau klimaatadaptief en energieneutraal willen ontwikkelen. Daarnaast zetten we ons in om nieuwe ontwikkelingen niet alleen zelfvoorzienend te maken, maar ook opgaven uit de omgeving op te vangen. Een nieuwe wijk kan bijvoorbeeld een spons zijn voor gevallen regenwater uit de omgeving, of energie opwekken voor een naastgelegen historische wijk waar minder mogelijkheden zijn. Bij nieuwe ontwikkelingen kijken we dus over de plangrens heen. We wentelen opgaven niet af op de omgeving, maar zuigen deze juist op.

Voor veel van de opgaven is het combineren van ‘het groen en het blauw’ hét middel om deze opgaven op een zachte manier op te lossen. Een aandachtspunt is het voorkomen van hittestress. Dit vraagt bijvoorbeeld om brede, groene straatprofielen met voldoende schaduw en doorluchting. De maatlat groene, klimaatadaptieve gebouwde leefomgeving biedt hier, maar ook voor de andere thema’s, de benodigde handvatten voor.

7c. Beschermen, benutten en ontwikkelen van natuur

‘Ik woon in een groen en gezond gebied!’

Rijk en Regio zetten zich in om de basiskwaliteit natuur te garanderen voor het landelijk en het stedelijk gebied. We passen ontwikkelingen aan op wat het landschap (water en bodem) ons vertelt. Zo ontstaat een basis waarbij de condities van het landschap voldoen en kenmerkende soorten algemeen aanwezig zijn en blijven. Bodem, water en landschap zijn hierbij leidend, en natuurinclusief bouwen wordt de standaard. Het behoud en de ontwikkeling van natuurlijke ecosysteemdiensten moeten dan ook voorwaardelijk zijn aan ontwikkelingen als verstedelijking.

7d. Breng het groen naar de mensen en de mensen naar het groen

‘Ik woon heel dicht bij het groen!’

In de VRGA zetten Rijk en Regio zich in om de kwaliteit en de toegankelijkheid van buitengebieden, parken, bossen en dagelijks groen te vergroten. De druk op natuurgebieden en parken is al hoog en tijdens de covid-pandemie werd nog duidelijker hoe groot het belang is van goed groen in de nabije omgeving. We gingen vaker naar buiten, ontdekten het groen om de hoek en zaten nog nooit zo vaak met vrienden in het park. We kwamen er ook achter dat de druk op vooral dit nabije groen te hoog werd, met drukte, overlast, en schade als gevolg.

Door te investeren, te zoneren in het groen en meer kwaliteit toe te voegen aan bestaand of nieuw groen, kunnen we deze druk beter opvangen.

Groen in de RGA in 2040

De kaart laat de bestaande grote natuurgebieden en watergangen in de regio zien met daarbij de belangrijkste opgaven in het verstevigen van het groenblauwe netwerk.

Strategische opgaven in kaart

1. **De groene contramal met landschappelijke parels**

2. **Een robuust blauw raamwerk**
   - Kwaliteit vaarwegen verbeteren
   - Vernatting beekdalen

3. **Met nieuwe ecologische verbindingen bouwen aan samenhangend systeem**
   - Verbeteren ecologische verbindingen
   - Biodiversiteit verbeteren
   - Verbeteren stedelijke ecologie

4. **Landschappelijke verbindingen van stad en dorp naar natuur nabij & buitenpoorten**
   - Sterk groenblauw netwerk
   - Buitenpoorten

5. **Duurzaam cultuurlandschap voor voedsel en drinkwater**
   - Kansen circulaire landbouw
   - Waterwingebied beschermen

Bestaande structuren

- Huidig waternetwerk
- Grootschalig open landschap
- Esdorpenlandschap
- Zeekleilandschap
- Veen en laagveenlandschap

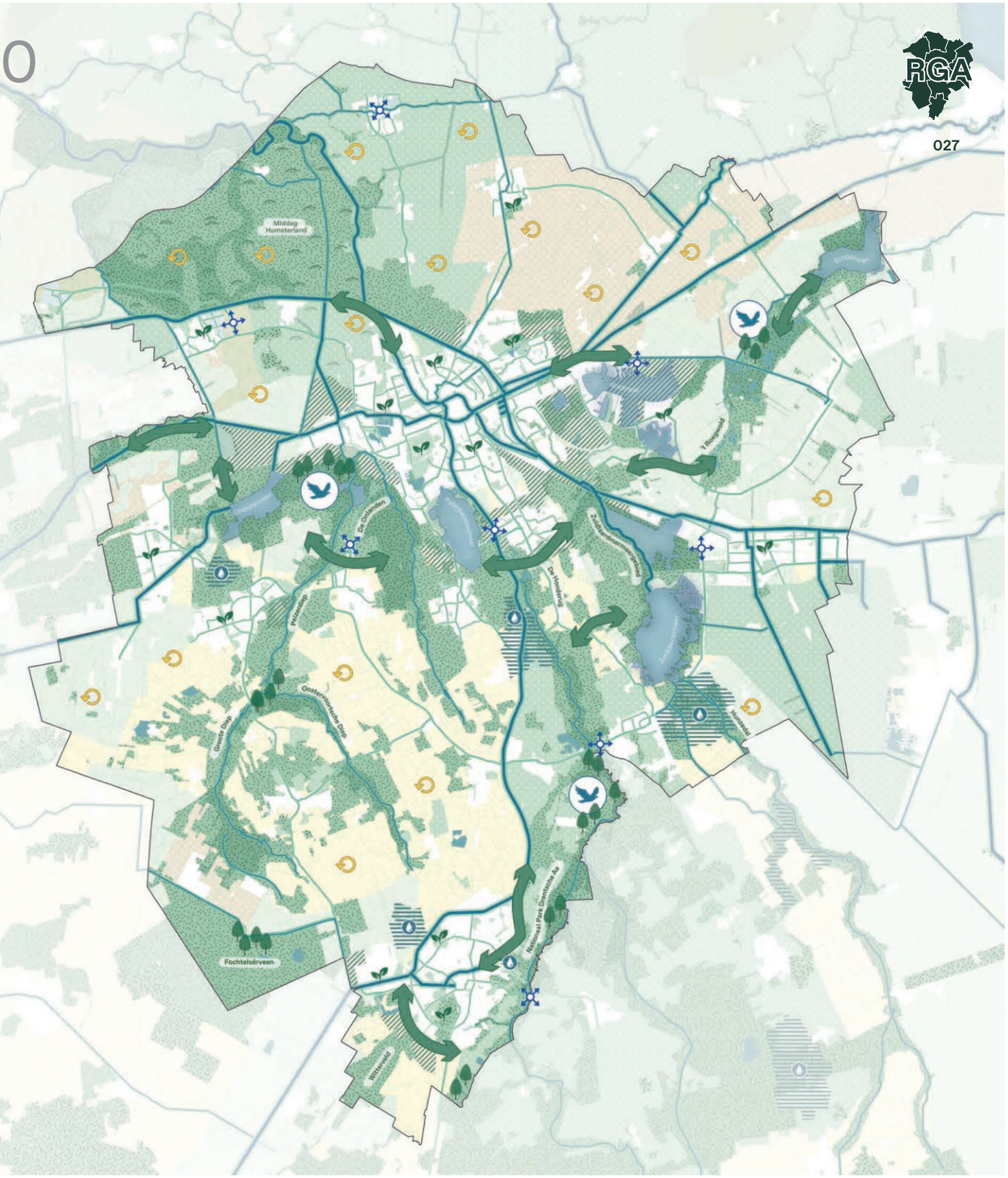

Beleidskaders groen

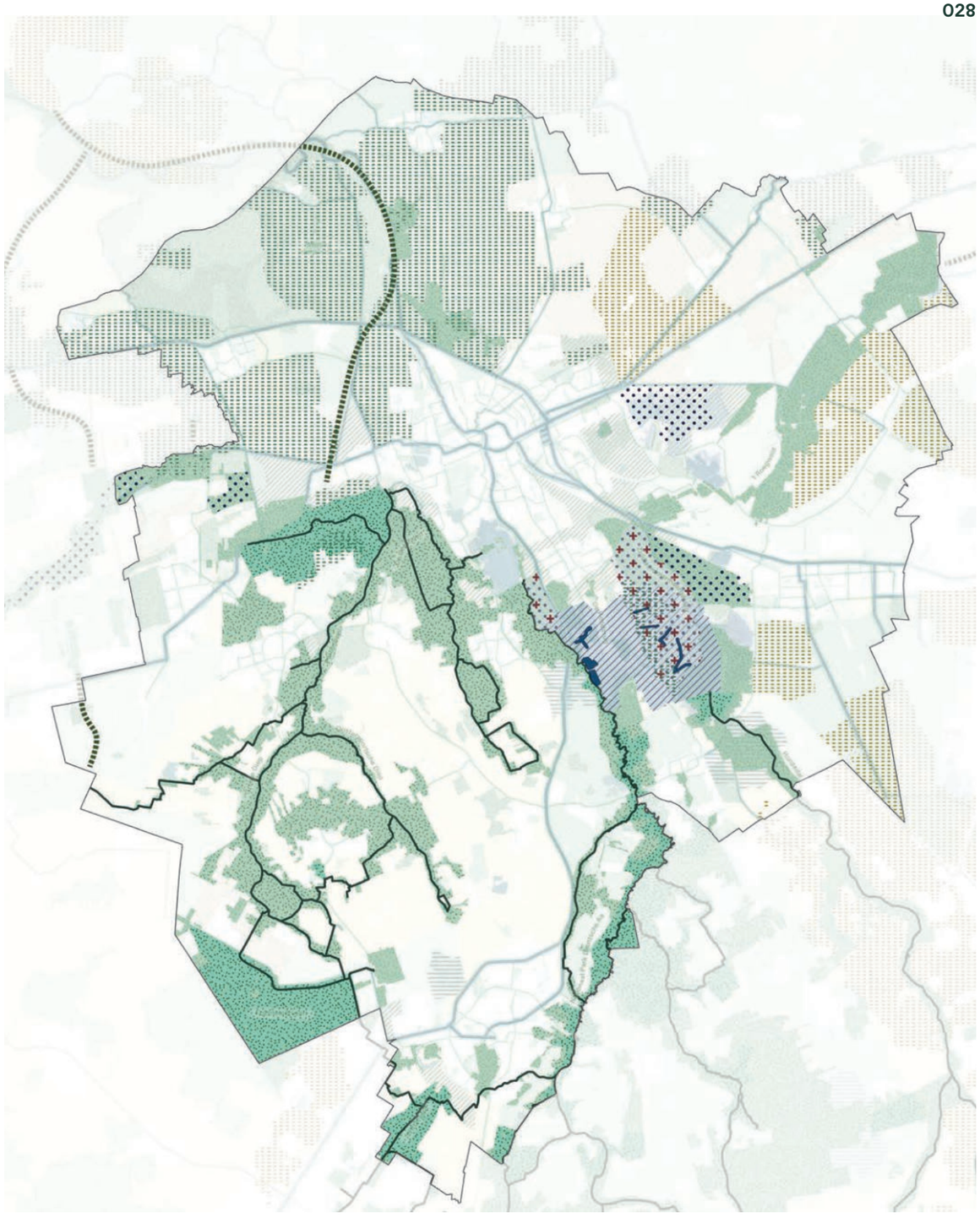

1. **Groen**
   - Natuurnetwerk Nederland (NNN)
   - Natura 2000
   - NNN verbindingen
   - Ecologische verbindingszones indicatief

2. **Water**
   - Grondwaterbeschermingsgebied
   - Waterbergingsgebieden
   - Noodbergingsgebieden
   - Drinkwaterwingebieden

3. **Weidevogels**
   - Leefgebied weidevoge
   - Leefgebied akkervogels

Energie in de RGA 2040

Net als in heel Nederland, is de energietransitie ook in de RGA een grote opgave. Bestaande bouw en industrie maken de overstap naar energie uit duurzame bronnen. De energievraag van mobiliteit verandert flink en ook de te realiseren woningbouw en werklocaties hebben energie nodig. De productie, het transport en de opslag van schone energie vragen allen om ruimte. Netcongestie is op dit moment al een probleem in de regio Groningen-Assen en we voorzien dat dit in de toekomst nog toeneemt.

Door de Regio lopen diverse onderdelen van de energiehoofdstructuur, zoals hoogspanningslijnen, belangrijke delen van het gasnetwerk en de toekomstige waterstof-backbone. De Eemshaven is een belangrijke plek voor aanlanding van wind op zee.

Verstedelijking en ontwikkelingen in en rondom de kernen is onlosmakelijk verbonden met het energiesysteem op lokaal, regionaal en soms landelijk niveau. Elektriciteit wordt daarbij steeds meer lokaal opgewekt en bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de bron gebruikt. Verschillende ontwikkelingen zorgen ervoor dat vraag en aanbod van elektriciteit niet (meer) gelijk oplopen. Dit komt door bijvoorbeeld de toename van hernieuwbare energieopwekking, elektrificatie van de industrie en het gebruik van elektrische voertuigen en warmtepompen. Mede daardoor is afname en teruglevering van elektriciteit niet overal en altijd mogelijk. Dit probleem groeit naarmate projecten op grotere schaal worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld in het kader van de woningbouwopgave en met het oog op het realiseren van de klimaatambities. De impact op de bebouwde leefomgeving is groot. Om te verduurzamen, moet de komende decennia naar verwachting elke straat open voor (een combinatie van) verzwaring van het stroomnet, aanleg van laadpalen en voor de aanleg van en aansluiting op warmtenetten. Nieuwe ontwikkelingen kunnen daarbij mogelijk een hefboom zijn voor verduurzaming van bestaande bouw en andere opgaven in de leefomgeving.

Op het gebied van verduurzaming en aanpassing van het energiesysteem gebeurt al veel. De regionale energiestrategieën van Groningen en Drenthe (RES), clusterenergiestrategieën (CES) en gemeentelijke Transitievisies Warmte bevatten allemaal plannen voor verduurzaming van het systeem.

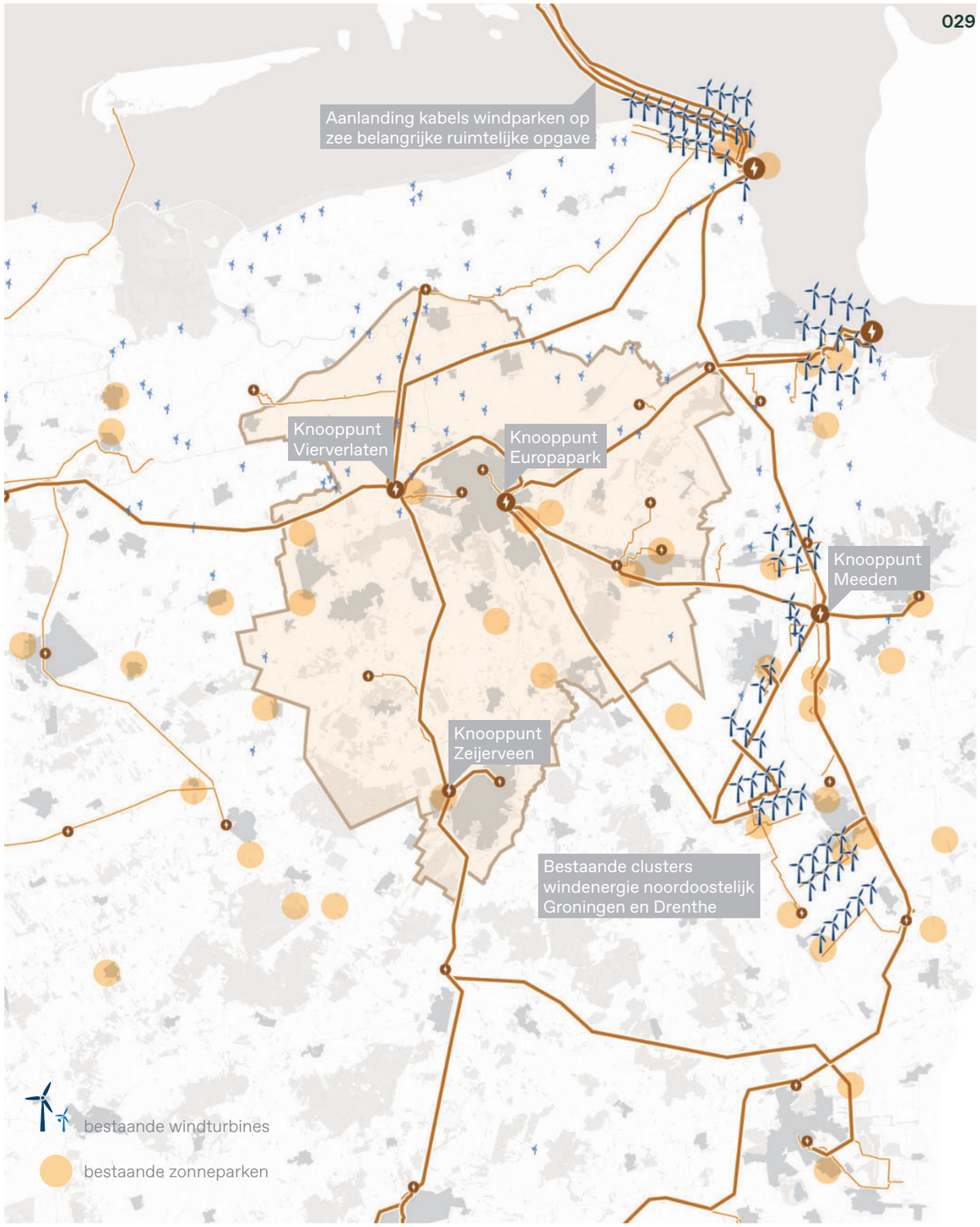

Analysekaart energienetwerk: de RGA in context

Provincies hebben inmiddels in samenwerking met gemeenten en netbeheerders een eerste versie van hun provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) opgeleverd. Hierin worden de benodigde investeringen en uitbreiding in het regionale energiesysteem benoemd; in de pMIEK's 1.0 is hierbij gefocust op elektriciteit. Nadere uitwerking vindt nog plaats en leidt onder meer tot verdere prioritering van maatregelen en juridische borging. Op hoofdlijnen zijn de woningbouw-, werk- en mobiliteitsopgaven hierin meegenomen. Het is belangrijk om de geplande ontwikkelingen in en relatie met het NOVEX-gebied richting volgende versies van het pMIEK nader uit te werken. De in pMIEK 1.0 genoemde projecten met een (mogelijke) ruimtelijke weerslag in de RGA zijn:

Oplossingen voor knelpunten in het huidige elektriciteitsnet in de RGA liggen soms in maatregelen buiten de regio. Bijvoorbeeld omdat hoog- en middenspanningsstations buiten de regio uitgebreid moeten worden om knelpunten aan te pakken. Dergelijke projecten hebben geen directe ruimtelijke weerslag op de RGA, maar zijn voor het realiseren van het ontwikkelperspectief wel belangrijk.

Het daadwerkelijk prioriteren en programmeren van projecten gebeurt in de provincie Groningen na afronding van pMIEK 1.0. Prioritering vindt plaats op basis van een nader op te stellen afwegingskader. Dit afwegingskader zal bestaan uit nader te bepalen, integrale criteria, gericht op de samenhang tussen het energiesysteem en verschillende maatschappelijke belangen.

Het pMIEK is bedoeld om keuzes op het gebied van ruimte en energie samen te brengen en vroegtijdig af te stemmen. Op deze wijze kan vanuit ruimtelijke ordening bij provincies en gemeenten beter rekening worden gehouden met de ruimtelijke impact van energie-infrastructuurprojecten. Andersom kan ook het energienetwerk een ordenende factor worden voor ruimtelijke ontwikkelingen. Op deze wijze kunnen de keuzes in het kader van het pMIEK ook de verstedelijkingsopgave beïnvloeden.

Daarnaast werkt het Rijk met onder andere het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (MIEK) aan de energiehoofdstructuur en is het ontwerp Programma Energiehoofdstructuur (PEH) gepubliceerd (vaststelling is voorzien eind 2023). Ruimtelijk relevante ontwikkelingen hieruit voor het NOVEX-gebied zijn de realisatie van de 380kV-verbinding Eemshaven Vierlaten. Inclusief de in de toekomst benodigde uitbreiding hiervan en de nog te realiseren 380kV-verbinding Vierverlaten-Ens. Een quickscan vindt plaats naar knelpunten en kansen rondom samenhang van deze laatste verbinding en de Lelylijn. In een later stadium wordt de eventuele ruimtevraag voor grootschalige systeembatterijen in het kader van het PEH onderzocht. Ook de opslagmogelijkheden van waterstof in de ondergrond worden nader verkend. In hoeverre genoemde projecten leiden tot concurrerende ruimteclaims is nader te onderzoeken. Dit is relevant voor de opgaven in dit Ontwikkelperspectief, maar verdere uitwerking vindt plaats in de ruimtelijke voorstellen van de provincies.

Voor het realiseren van de hoofdopgaven van het NOVEX-gebied zien we een aantal strategische opgaven op het gebied van energie.

Knelpunt/project	Provincie	Fase	Verwachte ingebruikname
Uitbreiding transportcapaciteit Zeijerveen-Beilen	Drenthe	Studie	2025, 2029 - 2031
Diverse aanpassingen HS/MS/LS Zeijerveen	Drenthe	Realisatie	2022 - 2024
Marsdijk (Assen)	Drenthe	Studie	2030
Grn. Vierverlaten uitbreiding	Groningen	Realisatie	2023
Nieuwbouw 110kV Meerstad, tracé Vierverlaten – Meerstad en bijbehorende tracés onderstations Groningen	Groningen	Voorontwerp	2026 - 2028
Uitbreiding Vierverlaten 380kV en vervanging 110kV met bijbehorende tracés	Groningen	Basisontwerp	2029
Verzwaren en uitbreiden 110kV Groningen Hunze	Groningen	Studie	2030
Vierverlaten-Ens 380kV Noordwest fase 2	Groningen	Basisontwerp	2036
Verkenning nut_noodzaak nieuw koppelstation TenneT/ Enexis omgeving Leek/Marum	Groningen	Voorontwerp	n.t.b.
Diverse transportverdeelstations met ruimtevraag	Groningen		n.t.b.

Energie in de RGA 2040

Strategische opgaven

1. Verstedelijking en verduurzaming combineren

De opgave voor duurzame opwek voor het bestaand bebouwd gebied is vele malen groter dan die van nieuwbouw. Voor individuele gebiedsontwikkelingen met nieuwbouw wordt gestreefd naar energieneutraliteit. Het moet niet zo zijn dat nieuwbouw de vraag naar duurzame elektriciteit en warmte vergroot en daarmee eigen ruimte vraagt voor opwek. Ook hier zijn weer de voordelen van bouwen in bestaand verstedelijkt gebied zichtbaar. Er ontstaan mogelijkheden om de energiesystemen, die toch nodig zijn voor de nieuwbouw, ook in te zetten voor de bestaande voorraad en verduurzaming mee te nemen in de aanpak van het gebied. Het is daarbij belangrijk dat (nieuw-)bouwplannen en verduurzaming van omliggend bebouwd gebied goed op elkaar worden afgestemd.

Hetzelfde geldt voor ontwikkelingen op bestaande bedrijventerreinen. Daar is nog veel potentie voor opwek van (zonne-)energie op daken, maar aansluiting voor teruglevering van energie is in delen van de regio lastig vanwege netcongestie. Ontwikkelingen op bestaande bedrijventerreinen kunnen een vliegwiel zijn voor verduurzaming, het lokaal opwekken en lokaal benutten van energie.

2. Strategisch sturen op het netwerk en belangrijke knooppunten

Om het groeiende aanbod aan duurzame elektriciteit op een goede manier te verbinden, is het van belang om strategische knooppunten maximaal in te zetten. Vanuit de RES (Regionale Energiestrategieën) en CES-en (Cluster Energiestrategieën)ontstaat al een beeld van plekken waar geïnvesteerd zal worden in het netwerk en stations. Het pMIEK scherpt dit beeld verder aan. Belangrijke knopen in de regio zijn het transformatorstation Zeijerveen bij Assen, Vierverlaten (Hoogkerk), Europapark en nieuwe ontwikkelingen rondom Meerstad. Hier gaan opslag en distributie een belangrijke rol spelen in het regionale systeem. De knooppunten vormen de schakel tussen opweklocaties op afstand en de energievraag in stedelijk gebied. Deze ontwikkelingen vragen ruimte, mogelijk ook buiten het NOVEX-gebied RGA. Er is aandacht nodig voor de ruimtelijke ontwikkeling rondom deze knooppunten. Het is begrijpelijk dat opwekkers zo dicht mogelijk bij stations willen zitten vanwege beperkte kabellengtes. Maar dit zijn ruimtelijk gezien niet altijd de beste plekken, omdat daar ook andere opgaven spelen, zoals ruimte voor groen en water. Nieuwe energie-infrastructuur willen we met ruimtelijke kwaliteit inpassen. Bij dit aandachtspunt heeft meervoudig gebruik de voorkeur boven enkelvoudig gebruik. Voor de provincie Groningen geldt: indien aanleg van kabels noodzakelijk is dan dienen deze ondergronds aangelegd te worden.

De 380kV-verbinding Eemshaven – Vierverlaten (opwaardering van 220kV-verbinding is inmiddels gerealiseerd). Er vindt onderzoek plaats naar de toekomstige 380kV-verbinding Ens – Vierverlaten. Afhankelijk van het tracé, schuurt dit laatste mogelijk met de ontwikkeling van woningbouw- en werklocaties en de Lelylijn.

Het bestaande energienetwerk hangt nauw samen met het mobiliteitsnetwerk, ook daarin is de T-structuur herkenbaar. Nu al vestigen veel initiatieven voor energieopwekking zich langs dit netwerk. Dit is ruimtelijk en maatschappelijk gezien wenselijk. Ruimtelijk, omdat het zorgt voor concentratie. Maatschappelijk, omdat het netwerk daar al ligt en kabelcapaciteit zo goed mogelijk benut wordt. Balans met landschap is hierbij essentieel.

3. Slimme keuzes energiesysteem op basis van ruimtelijke eigenschappen

De RES geeft aan welk warmte- en elektriciteitssysteem op welke plek de beste keuze is. Dit is afhankelijk van verschillende scenario's qua samenstelling van de duurzame opwek. Hierin speelt dichtheid van bebouwing en potentie voor warmtewinning uit bodem, water of restwarmte van productieprocessen een belangrijke rol.

Op regionale schaal benoemen zowel de Groningse als de Drentse RES de volgende leidende principes voor locatiekeuze bij opwek: schaal bij schaal, aansluiten bij gebiedsspecifieke kenmerken, het koppelen aan andere opgaven, meervoudig ruimtegebruik en het dicht bij elkaar brengen van vraag en aanbod.

4. Energie vroegtijdig meenemen in ruimtelijke plannen

Netcongestie en energietransitie vragen veel van overheden, netbeheerders en private partijen. Daarom is het van belang om het aspect energie vroegtijdig mee te nemen in ruimtelijke plannen. Voor het realiseren van de hoofdopgaven in het NOVEX-gebied is dit belangrijk om vertraging later in het proces zo veel mogelijk te voorkomen.

De kaart toont de bestaande energienetwerken, de huidige en vastgestelde te ontwikkelen opweklocaties en enkele kansen vanuit ruimtelijk perspectief.

Energiesysteem in de RGA in 2040

De thematische opgaven komen bij elkaar op verschillende plekken binnen de regio. Ieder gebied heeft een eigen rol en specifieke inzet binnen de verstedelijkingsstrategie. Hier worden de ruimtelijke ontwikkelkansen per deelgebied geschetst.

Strategische opgaven in kaart

1. Verstedelijking en verduurzaming combineren

- Kansen voor zon op daken
- Zoeken naar energetische verbindingen binnen bedrijvenclusters

2. Strategisch sturen op het netwerk en belangrijke knooppunten

- Hoogspanningsnet
- Belangrijke knooppunten
- Grotere restwarmtebronnen
- 380kv zoekgebieden
- Warmte TSleiding

3. Slimme keuzes energiesysteem op basis van ruimtelijke eigenschappen

- Meekoppelkansen in wijken met vernieuwingsopgave
- Vastgestelde zoekgebieden zon op land
  Bron: http://zonopkaart.nl/
- zoekgebieden wind

Bestaande structuren

- WKO-systemen
- Bestaande kleinschallige windturbines
- Bestaande grootschallige windturbines
- Gerealiseerde zonneparken

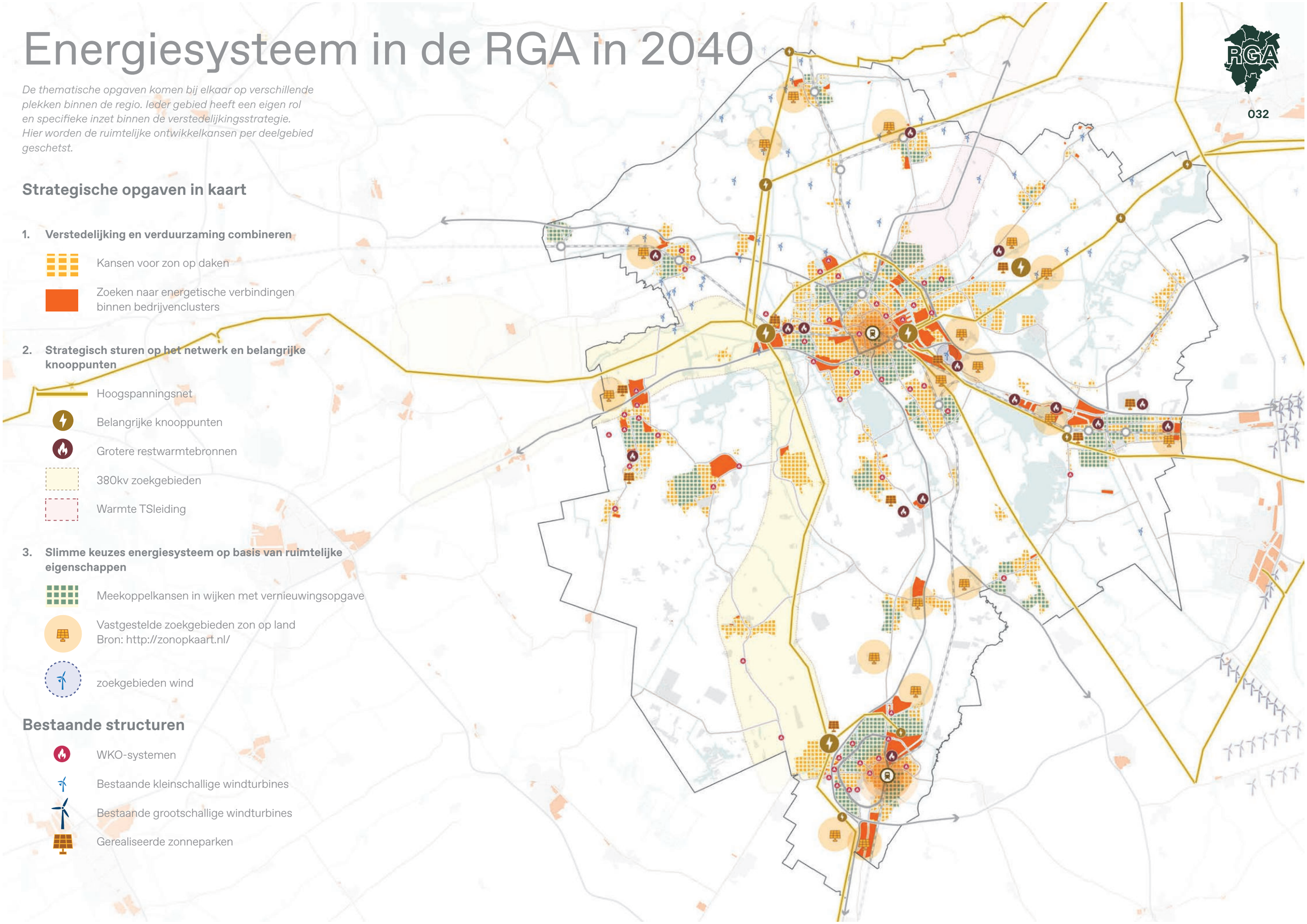

Netimpact elektriciteit

033

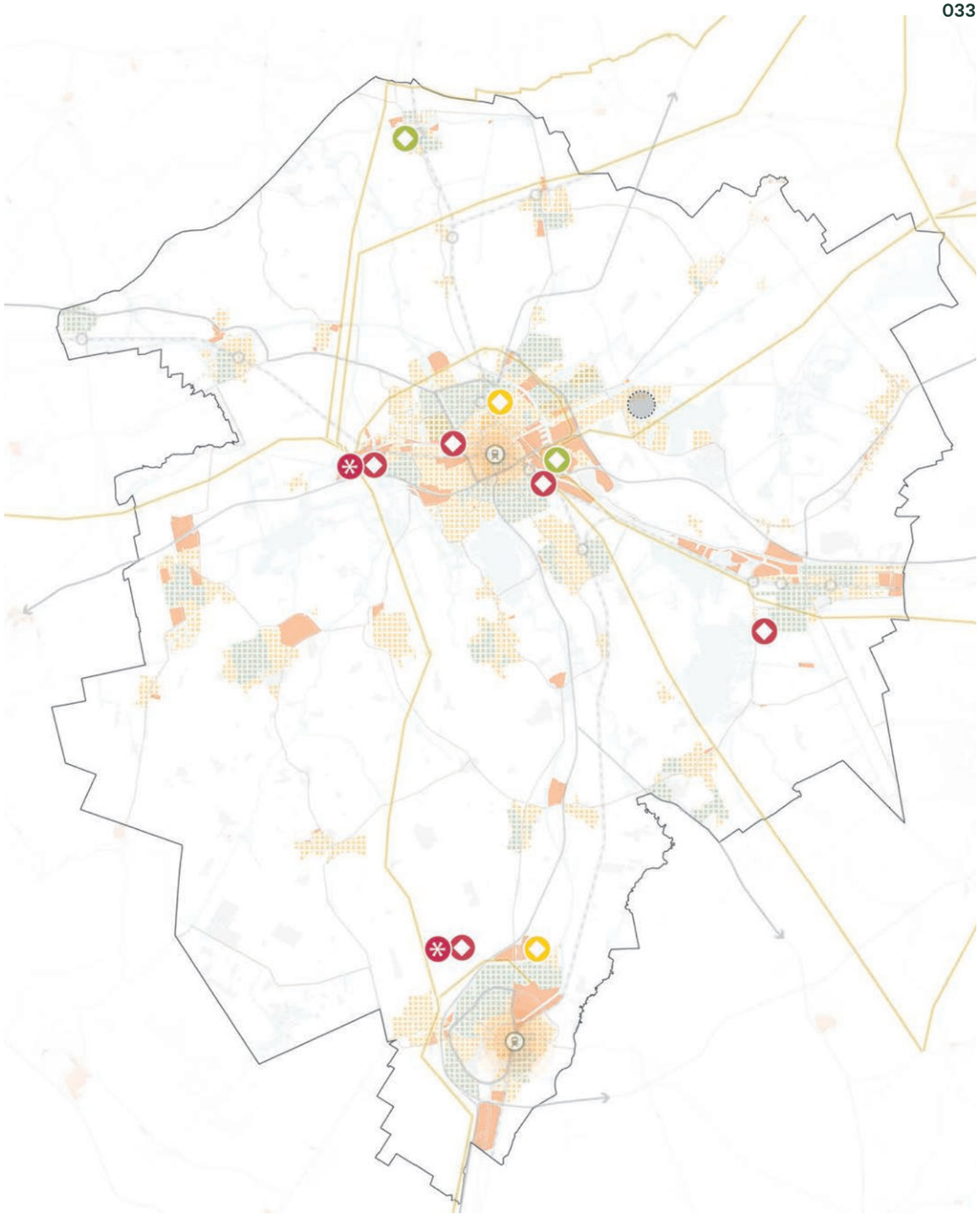

Knelpunten HS/MS stations in 2030

- Knelpunt opgelost voor 2025 (cf IP 2022)
- Knelpunt, oplossing in studiefase (cf IP 2022)
- Knelpunt, oplossing onzeker
- Zoekgebied nieuw station
- Systeemefficiëntie belangrijk

Integrale werkwijze in de RGA

De nadruk van het Ontwikkelperspectief ligt op de integrale aanpak van de woningbouwopgave, d.w.z. hoe de woningbouwplannen kunnen worden ontwikkeld en welke andere thema's daaraan gekoppeld kunnen worden.

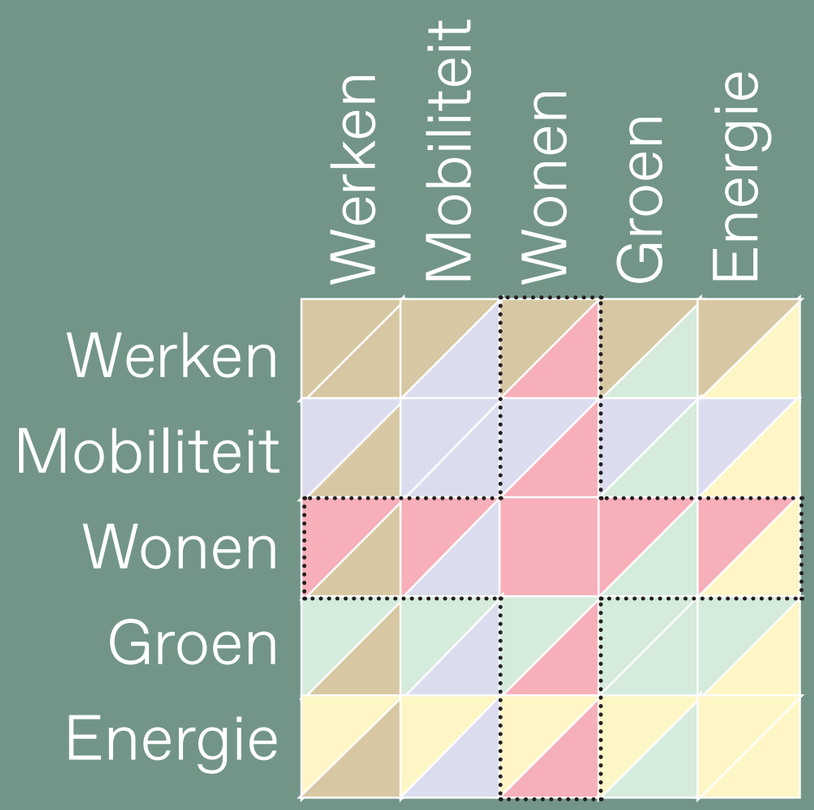

Integrale werkwijze in de RGA

De vijf thema's Wonen, Werken, Mobiliteit, Groen en Energie in de RGA kunnen niet los van elkaar gezien worden. De grote maatschappelijke opgaven waar wij voor staan, vragen allemaal ruimte, en onze ruimte is beperkt. We willen de ruimtelijke kwaliteit die we hebben koesteren. Er is ruimte nodig voor bijvoorbeeld de bouw van nieuwe woningen, maar ook voor het uitplaatsen van milieubelastende bedrijven. Ruimte voor waterberging, maar ook voor circulaire landbouw, logistieke netwerken, enzovoort. Er zijn geen 'gemakkelijke' oplossingen meer.
Dit Ontwikkelperspectief RGA biedt zicht op een toekomstbestendige, gezonde, veilige en mooie Regio Groningen-Assen.

Centraal in het NOVEX-gebied staat daarom de integrale aanpak. De verschillende opgaven komen samen op lokaal niveau, in de gemeenten. Daar raken de verschillende thema's elkaar. Dat biedt kansen: investeringskracht en meervoudig ruimtegebruik. Het schuurt soms ook: conflicterende ruimtevraag, uiteenlopende tijdspaden of politieke belangen. Onderstaand is uitgewerkt waar thema's elkaar raken. In hoofdstuk xx wordt per gemeente een eerste inventarisatie gegeven waar de opgaven vragen om ruimtelijk structurerende keuzes. Sommige thema's zijn nog in ontwikkeling. Daarom wordt periodiek bekeken of zich nieuwe kansen en knelpunten voordoen en of er een koerswijziging nodig is. Denk daarbij aan de uitwerking van de pMIEK's 2.0 (2025) en de nadere uitwerking van de PPLG's in deelgebieden.

In het Ontwikkelperspectief staat de 'nabijheid' van wonen en werken centraal. Het draait om meer dan het toevoegen van het programma wonen. Daarbij kijken we nadrukkelijk verder dan 'het bouwhek'. Goed wonen gaat over veel meer dan een nieuwe woning, verstedelijking of dorpsontwikkeling. Het gaat ook over een goede ruimtelijke kwaliteit. Dat vraagt om een integrale aanpak. De Regio moet nú investeren om daar straks de vruchten van te kunnen plukken.

Het stedelijke gebied is banenmotor bij uitstek. Verdere verstedelijking en dorpsontwikkeling versterken de economie en agglomeratiekracht. We ontwikkelen gemengde woon-werkmilieus en maken bedrijventerreinen toekomstbestendig. We bouwen lokale sterktes uit als onderdeel van een polycentrische structuur. Strategische sturing op het creëren van ruimte op bestaande bedrijventerreinen of op de uitbreiding daarvan c.q. realisatie van nieuwe bedrijventerreinen, is noodzakelijk om ruimte optimaal te benutten. Hierbij realiseren we zoveel mogelijk binnenstedelijk en binnendorps.

Zo ontstaat er ruimte en voedingsbodem voor de economie van morgen. Dit biedt kansen om toonaangevende noordelijke clusters en thema's verder te ontwikkelen. Er zijn investeringen nodig om de groei van nieuwe banen, naar verwachting ca. 28.000, in de Regio te kunnen faciliteren. Investeringen in toekomstbestendige bestaande, nieuwe en gemengde werklocaties.

De gecombineerde opgave voor wonen en werken brengt ook een mobiliteitsopgave met zich mee. Voor de verdere ontwikkeling van de Regio Groningen-Assen is een goed functionerend Daily Urban System een randvoorwaarde. Dat betekent een aanpak van het mobiliteitssysteem op lokaal, regionaal en (inter-)nationaal niveau. Hiervoor is het nodig dat woon- en werklocaties bij elkaar in de buurt liggen en ze goed met fiets, OV en deelmobiliteit bereikbaar zijn. Zo kunnen inwoners zich duurzaam en gezond verplaatsen en beperken we de belasting op het mobiliteitssysteem. Het is belangrijk bestaande busverbindingen op het platteland op z'n minst in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren.

De ontwikkelingen rond verstedelijking en dorpsontwikkeling gaan samen met groenopgaven. Klimaatadaptatie is sowieso een opgave waar we voor staan, ook zonder de groeiopgave Wonen en Werken. Voor de woningbouwopgave is het water- en bodemsysteem dan wel weer sturend voor de locatie- en inrichtingskeuze. Het is belangrijk de extra watervraag die de verstedelijkingsopgave met zich meebrengt zoveel mogelijk te beperken. Er spelen grote opgaven op het gebied van landbouw en natuur in het landelijke gebied, dat de steden en dorpen omringt. De provincies werken hier hard aan, onder meer met medeoverheden. De regio zet in op vergroenen en verduurzamen op de schaal van de woning, de buurt en de Regio. Op regionaal niveau ligt er de opgave de verschillende landschappen beter te verbinden, natuurwaarden te versterken en de wisselwerking tussen landelijk en stedelijk gebied te verbeteren.

De groei van de Regio vraagt ook om het realiseren van nieuwe recreatiemogelijkheden. De druk op bestaande gebieden wordt groter en (nieuwe) inwoners willen een rondje kunnen fietsen en lopen. Hiervoor is het verbeteren van de kwaliteit en toegankelijkheid van bestaand groen, nieuwe dorpsommetjes, groene uitloopgebieden, parken en groene verbindingen nodig. Vooral de groene verbindingen tussen de nieuwe woongebieden en het buitengebied vragen om aandacht en bieden kans om samenhang te creëren met een groenblauwe dooradering en biodiversiteitsherstel. Uiteraard altijd met respect voor actuele en toekomstige natuur- en landschapswaarden en diverse functies in het landelijk gebied. We gaan samen onderzoeken wat er nodig is om deze opgave te realiseren.

De verstedelijking heeft ook impact op de milieukwaliteit in de regio Groningen-Assen. Met de inzet op nabijheid en dus minder vervoersbewegingen wordt geprobeerd de bestaande milieukwaliteit te verbeteren. Of in ieder geval niet te laten verslechteren, mede door het inzetten van de energietransitie, ook in de gebouwde omgeving en het uit de kom plaatsen van bedrijven met een hoge milieucontour. De afweging tussen beschermen versus benutten van de fysieke leefomgeving vormt daarbij een grote uitdaging. We maken die keuzes zoveel mogelijk op basis van een afweging vooráf, in plaats van achteraf in- en aanpassen met gevolgen voor de omgeving.

Verstedelijking, dorpsontwikkeling en de mobiliteitstransitie zijn tenslotte onlosmakelijk verbonden met het energiesysteem op lokaal en regionaal niveau. Landelijke energievraagstukken vragen ook in onze regio om ruimte. Er ligt een uitdaging van formaat om parallel aan de verstedelijkingskoers een passend nieuw en duurzaam systeem van energievoorziening (productie, opslag, transport, gebruik) te ontwikkelen.

Foto: © Groningen Beeldbank; Rutger Prins

Foto: © Aerophoto Eelde

Wisselwerking tussen de thema’s

Welke kansen liggen er tussen de verschillende thema’s en waar schuurt het? Welke ruimtelijke keuzes moeten we nú en in de toekomst maken om helderheid te bieden aan ontwikkelingen op lokaal niveau en ruimte te bieden aan toekomstige ruimtevragers? Per thema benoemen we enkele koppelkansen en tegenstellingen. Duidelijk wordt dat een andere manier van ontwikkelen nodig is. Het bouwen van woningen, het realiseren van werkterreinen, het investeren in het energiesysteem als ’business as usual’ is niet meer aan de orde. In de deelgebieden diepen we deze integrale aanpak verder uit. Waar mogelijk signaleren we concrete kansen voor meervoudig ruimtegebruik en ook potentiële knelpunten. Hieronder benoemen we op hoofdlijnen kansen en schuurpunten tussen verschillende thema’s.

Hoe helpt de aanpak per thema de andere opgaven?

Thema: Wonen
Bouwen op de juiste plek helpt...

...de **mobiliteitsopgave** door te bouwen nabij OV-knooppunten, waardoor we het OV-gebruik stimuleren, de bezetting van het OV waarborgen en het woon-werkverkeer verminderen.

...de **werkopgave** door nieuwe woningen te bouwen in de buurt van bestaande banen en zo wonen en werken dichter bij elkaar te brengen. Daarbij helpt het bijbouwen van woningen bij de vestiging van nieuw arbeidspotentieel in de regio èn bij het aantrekken en behouden van talent. Door een goede zonering voorkomen we dat de woningbouw het bedrijfsleven in de weg staat en ontstaan er gemengde woon-werkmilieus.

...de **groenopgave** doordat we via klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen in de steden en kernen bestaande groenblauwe structuren en biodiversiteit versterken en de sponswerking vergroten. Door nieuwe structuren te realiseren, laten we ruimte buiten bebouwd gebied open.

...de **energieopgave** door energieneutrale of energiepositieve woningen te bouwen. Door woningbouw te combineren met verduurzaming van de bestaande bebouwde omgeving, bijvoorbeeld door te investeren in warmtenetten voor nieuwe én bestaande woningen. Door woningen dichtbij (op loop-/fietsafstand) werk en onderwijs te bouwen, vermindert het autogebruik en de CO2-uitstoot.

Waar schuurt het?

- **Mobiliteit:** het landelijke gebied rondom de steden Groningen en Assen is nog erg afhankelijk van de auto. Het OV-systeem is gericht op de steden. De OV-verbindingen tussen de kleinere kernen onderling is mager (je pakt voor het gemak snel de auto). Betaalbaarheid van instandhouding van het huidige (H) OV-systeem is een algemeen zorgpunt.

- **Werk:** wonen en werken vragen beide om ruimte. Het lijkt alsof het nieuwe wonen in binnenstedelijke en binnendorpse transformaties het bestaande werken de stad / het dorp ‘uitduwt’. Dat is soms nodig, maar meestal vraagt het alleen om nieuwe typologieën van werk en wonen. Dit vraagt om een andere manier van bestemmen; denken vanuit kwaliteit en gebruik in plaats vanuit functies.

- **Groenblauw:** het lijkt als of het wonen binnen de bestaande kern per definitie ten koste gaat van het kwalitatieve groen. De opgave is dit slim te combineren, bijvoorbeeld met creatieve parkeeroplossingen. Verstedelijking kan leiden tot een te hoge recreatieve druk op de natuur.

- **Energie:** het lijkt alsof ‘all electric’ systemen de gemakkelijkste (en goedkoopste) oplossing bieden. Collectieve systemen voor nieuwbouw bieden echter ook koppelkansen voor de verduurzaming van bestaande woningen (daar ligt de grootste opgave).

Thema: Werken
De werkopgave helpt...

...de **woningbouwopgave** met de differentiatie in werkmilieus. Dit zorgt voor interessante, nieuwe typen woonmilieus in de regio. Wel blijft aandacht nodig in regelgeving. We willen voorkomen dat in een aanvankelijk gemengd milieu, de woonfunctie het werk wegdrukt.

...de **mobiliteitsopgave** doordat de concentratie van economische activiteit en menging van functies het woon-werkverkeer vermindert. Dit ontlast de mobiliteitsnetwerken. Clustering van bedrijven maakt collectieve oplossingen voor personen- en goederenverkeer aantrekkelijk.

...de **groenopgave** door druk op de ruimte te houden. Bestaande bedrijventerreinen krijgen door nieuwe zonering de kans om ook klimaatvitaal te worden: ze kunnen inzetten op vergroening en goede waterhuishouding (Water en bodem sturend) en aansluiting bij groenblauwe structuren. Nieuwe terreinen kunnen direct klimaatbestendig worden gerealiseerd.

...de **energieopgave** door bedrijventerreinen ook te gebruiken als plaatsen om energie te produceren. Dat kan met zonne-energie op daken, windenergie in bufferzones (volgens milieuzones), gebruik van restwarmte van industrie, optimalisering van het energiegebruik en in de toekomst mogelijk met smart-grids.

Waar schuurt het?

- **Woningbouw:** het werken moet ook innoveren (schoner, stiller), zodat gemengde woon-werkgebieden mogelijk worden. Dat vergt een andere organisatie. Denk aan grove logistiek buiten de stad, bakfietsen binnen de stad. Maar ook het aanduiden van verschillende zones, zoals rust, reuring, ruis, ruig en reus in regio / stad / dorp. Het motto hierbij is ‘ontmengen om te kunnen mengen’.

- **Mobiliteit:** bedrijventerreinen in de regio zijn niet altijd goed verbonden met het OV of comfortabel bereikbaar per fiets. Dit stimuleert autogebruik ten nadele van OV en fiets.

- **Groenblauw:** zonder duidelijke koers en visie bestaat het risico op veel nieuwe werklocaties ‘in het groen’. Voor realisatie van nieuwe ontwikkelingen is stikstofproblematiek op verschillende plekken een knelpunt.

- **Energie:** de (nieuwe) grote energievragers zorgen voor of krijgen te maken met congestie op het net. Netcongestie beperkt de mogelijkheid tot verduurzaming op bestaande werklocaties.

Thema: Mobiliteit
Mobiliteitstransitie helpt...

...de **woningbouwopgave** door ruimte vrij te maken (minder asfalt) en woonmilieus te versterken. Dat kan door meer nadruk te leggen op voetgangers, fietsers en hoogwaardige openbare ruimte (klimaatbestendig, groene straatprofielen).

...de **werkopgave** door meer nabijheid te organiseren. Hiermee bedoelen we plekken, waar interactiemilieus kunnen ontstaan: leer-werkplekken, innovatiemilieus en ruimte voor de stedelijke economie. Een verbeterde fiets- en OV-bereikbaarheid zorgt voor een verminderde behoefte aan parkeerplaatsen. Daardoor kan de beschikbare ruimte beter worden benut.

...de **groenopgave** door fietsen en lopen aantrekkelijker te maken dan autogebruik, met minder uitstoot tot gevolg. Dit faciliteren we bijvoorbeeld door verbetering (en vergroening) van fietsroutes en door OV-knooppunten groen en klimaatbestendig te maken. Hanteren van lagere parkeernormen kan bijdragen aan meer ruimte voor openbaar groen. Groenstructuren langs infrastructuur kunnen bijdragen aan groenblauwe netwerken.

...de **energieopgave** door mobiliteitstransities te combineren met energietransities. Denk aan collectieve laadoplossingen met minder ruimtelijke impact. Door meer in te zetten op deelvervoer, zijn er minder auto’s en energie nodig. Energieproductie is goed mogelijk langs snelwegen, spoorlijnen, zonne-energie op daken van bus/treinstations, etc.

Waar schuurt het?

- **Woningbouw:** ook al bouw je ‘autoluw’, de toevoeging van veel nieuwe woningen leidt tot extra gebruik van bestaande weginfrastructuur en mogelijk tot knelpunten. Nieuwe infrastructuur kan barrières opwerpen voor kruisende verkeersstromen.

Wisselwerking tussen de thema’s

- **Werk:** meer ruimte voor fietsers en voetgangers versterkt de leefbaarheid in steden en dorpen, maar werklocaties zijn ook gebaat bij goede logistieke ontsluiting.

- **Groenblauw:** hoge parkeernormen vragen nog steeds om groot aandeel verharding in de openbare ruimte.

- **Energie:** voor mobiliteitstransitie is groot aantal laadpalen nodig en die vragen ruimte. Bovendien hebben ze elektriciteit nodig, die er door netcongestie niet altijd direct is.

Thema: Groen
Vergroening helpt...

...de **woningbouwopgave** door aantrekkelijkere, klimaatadaptieve woonmilieus. Draagt daarmee bij aan leefbaarheid en gezondheid en nabijheid van groen. Vergroenen gaat hand in hand met verdichten. Andersom kan nieuwe woningbouw de aanleiding en/of investeringsmotor zijn voor de lokale klimaatmaatregelen.

...de **werkopgave** door ook klimaatoverlast op bedrijfsterreinen te verminderen. Een groene en aantrekkelijke werkomgeving is een impuls voor het economisch vestigingsklimaat.

...de **mobiliteitstransitie** aan groenere straten, die aantrekkelijker zijn voor lopen en fietsen. Andersom creëert de mobiliteitstransitie ruimte voor sponswerking. Het organiseren van nabijheid van wonen en werken reduceert de mobiliteitsvraag en daarmee de energievraag. Zo helpt het om de gevolgen van klimaatverandering te verminderen.

...de **energieopgave** door hittestress te voorkomen en zo de energiebehoefte te verminderen, een boom koelt beter dan een ventilator.

Waar schuurt het?

- **Woningbouw:** restricties vanuit natuurbeleid (bijv. stikstof) kunnen woningbouwontwikkelingen ‘on hold’ zetten. Bouwen in het groen is onwenselijk, maar wordt soms gezien als gemakkelijker.

- **Werk:** het realiseren van nieuwe werklocaties in het groen is onwenselijk, maar wordt soms gezien als gemakkelijker.

- **Mobiliteit:** nieuwe infrastructuur kan bestaande landbouw- en natuurgebieden doorkruisen.

- **Energie:** zonnevelden op land kunnen ten koste gaan van groen en landbouwgrond, zeker als ze op enkelvoudig ruimtegebruik worden ontworpen.

Thema: Energie
Energietransitie helpt...

...de **woningbouwopgave** door meer mogelijkheden voor lokale energieproductie te creëren en de energiekosten voor wonen te verlagen. Energietransitie kan aanleiding zijn voor collectieve wijkorganisatie.

...de **werkopgave** door een bron te zijn van nieuwe soorten werkgelegenheid, zoals waterstofontwikkeling in het noorden, coöperaties voor lokale energieproductie en maakindustrieën die gespecialiseerd zijn in energietransitie. Verduurzaming van bedrijventerreinen kan een impuls zijn voor aantrekkelijke werklocaties. Netcongestie kan dwingen tot slimme oplossingen.

...de **mobiliteitstransitie** door schone mobiliteitsopties te bieden. Daardoor wordt het gemakkelijker om e-voertuigen in te zetten in alle mobiliteitssectoren, van openbaar vervoer, tot auto’s, fietsen, goederenbezorging, en meer.

...de **groenopgave** door een reden te zijn voor investeringen in nieuwe soorten groene landschappen in stedelijke omgevingen. Daardoor vermindert hittestress.

Waar schuurt het?

- **Woningbouw:** netcongestie kan leiden tot vertraging in aansluiten van nieuwe woonwijken. Collectieve voorzieningen kunnen bijdragen aan verduurzaming van de bebouwde omgeving, maar kunnen ook een lange(re) doorlooptijd hebben.

- **Werk:** nieuwe werklocaties en nieuwe opwek van (zonne-)energie op werklocaties kunnen in verband met netcongestie niet altijd direct worden aangesloten. Dit vergt een goede planning.

- **Mobiliteit:** grootschalige laadoplossingen vragen grote energieaansluitingen. Dit kan door netcongestie bemoeilijkt worden. Veel verspreid en kleinschalig laden vraagt om verzwaring van laagspanningsnetten.

- **Groenblauw:** bij slechte inpassing kan nieuwe energie-infrastructuur leiden tot landschapsvervuiling. De energietransitie concurreert in ruimtebeslag met andere doelen, met name met groenblauw.

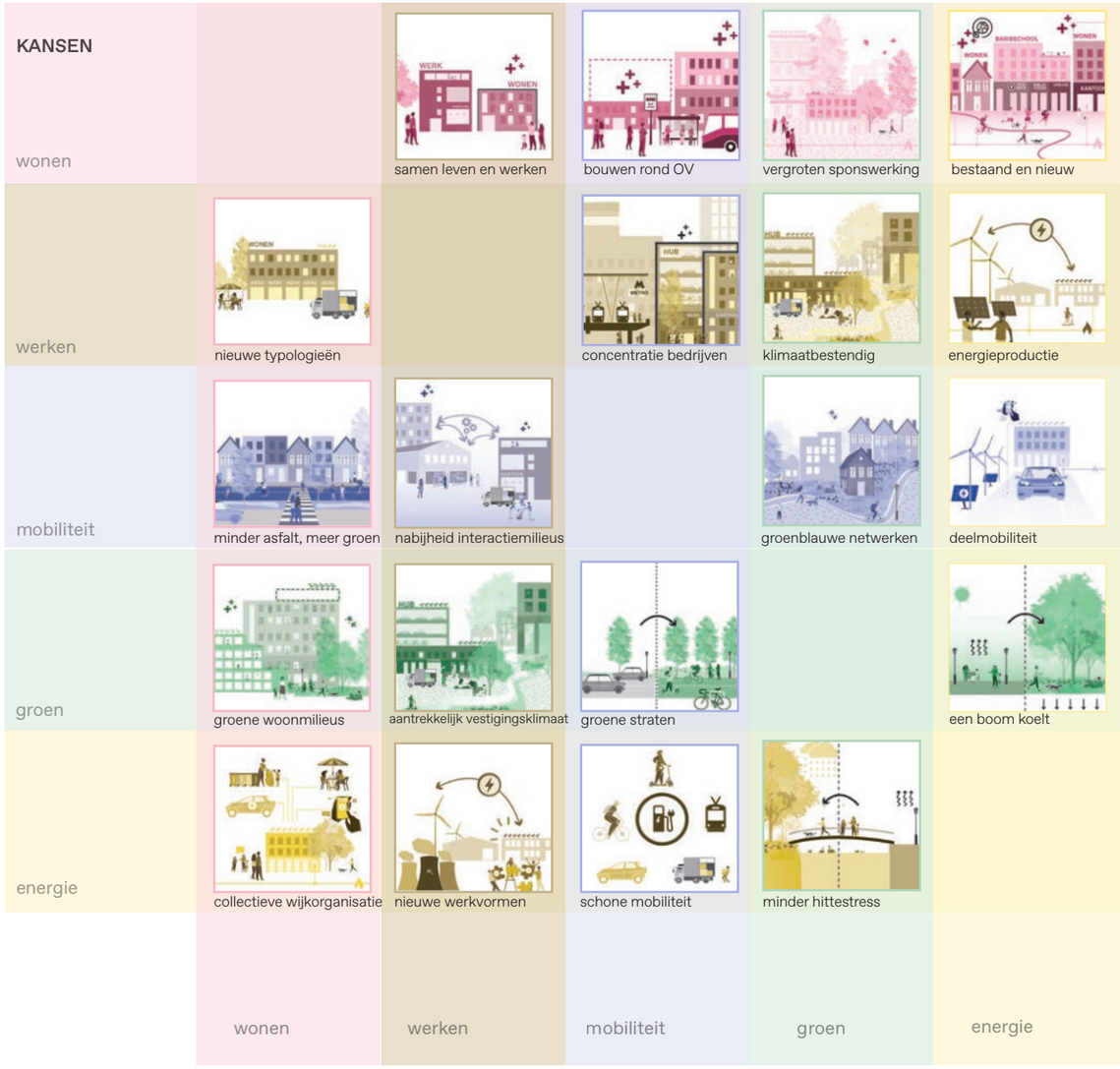

De verschillende thema’s elkaar, dat biedt kansen.

Uitwerking per Gemeente

De thematische opgaven komen bij elkaar op verschillende plekken binnen de regio. Ieder gebied heeft een eigen rol en specifieke inzet binnen de Ontwikkelperspectief.

De verstedelijkingsstrategie bestaat uit ruimtelijke bouwstenen, die op verschillende manieren te ordenen zijn. In dit hoofdstuk per deelgebied:

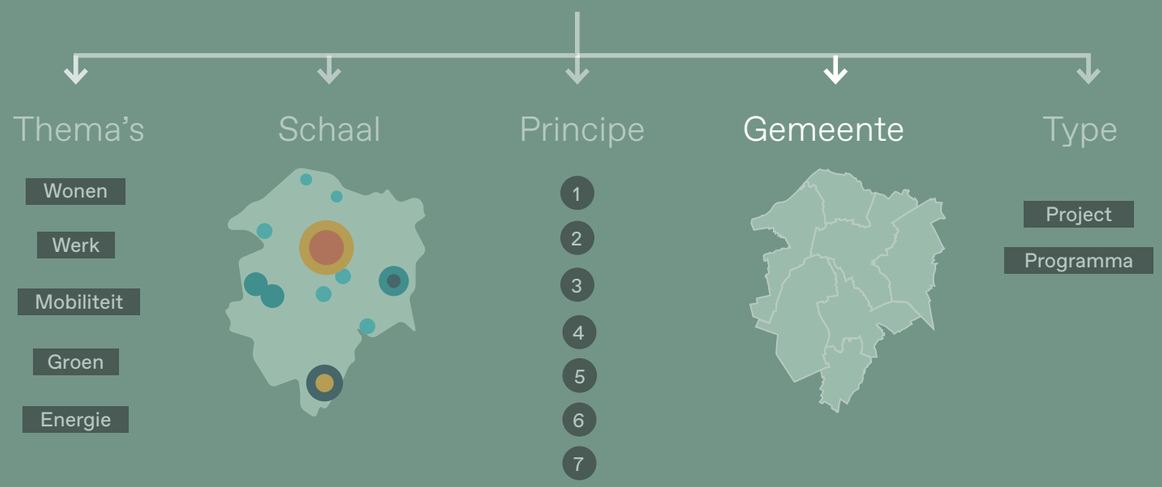

Integratie per gemeente

Integratie per gemeente

Alle opgaven komen samen in de zeven gemeenten in de RGA. De kansen en schuurpunten die deze gemeenten zien staan per gemeente uitgewerkt. Daar waar kansen en schuurpunten bij meerdere gemeenten zijn gesignaleerd, zijn deze verwerkt in het voorgaande hoofdstuk “Wisselwerking tussen de thema’s”. In de Uitvoeringsagenda werken Rijk en Regio integraal de opgaven verder uit, waarin kansen en schuurpunten een plek krijgen.

RGA

039

Landschap van wierden en zeeklei

Diversiteit aan landschappen

Leefkwaliteit centraal

Vernieuwing en transformatie van het stedelijk gebied

(Proef-)Tuin van de stad

Groene long tussen beide steden

Intensiveren hart van de groene stad

naar Leeuwarden

naar Delfzijl

naar Winschoten

naar Zwolle

Vijf thematische kaartlagen gecombineerd

De kaart op deze pagina is een samengesteld beeld van de vijf thematische kaarten in het hoofdstuk hiervoor:

1. Wonen
2. Werken
3. Mobiliteit
4. Groen
5. Energiesysteem

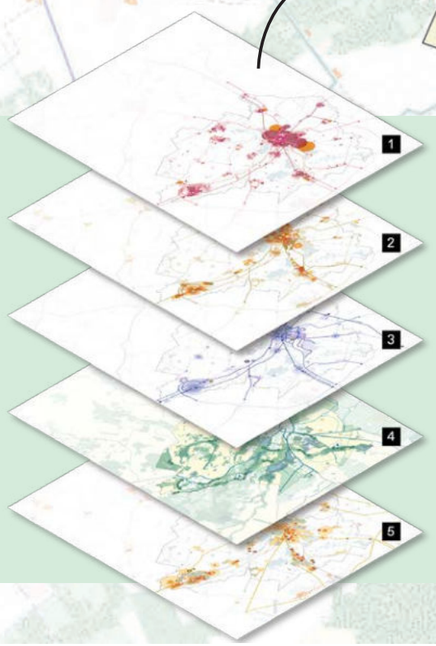

Gemeente Assen

Intensiveren hart van de groene stad

040

Assen is de tweede gemeente van de regio met een belangrijke woonfunctie en relatief veel werkgelegenheid. Assen heeft een regiofunctie met een groot verzorgingsgebied; vooral ook buiten de regio Groningen Assen. Assen heeft een groen karakter met ontspannen woonmilieus en uitstekende voorzieningen. Assen heeft na Groningen de grootste nieuwbouwopgave, die voor een deel is geconcentreerd in de binnenstad en bedrijventerrein het Havenkwartier nabij het NS-intercity station. Assen heeft meer dan voldoende woningbouwruimte om het verwachte programma tot 2040 te kunnen realiseren. Door een afgewogen combinatie van verdichting, maar ook vergroening en verduurzaming ontstaat er ruimte voor ontspannen stedelijk wonen.

In de Ambitie Agenda koppelt Assen de ruimte voor woningen nadrukkelijk aan de beschikbaarheid van banen. De nadruk ligt daarbij op datgene waar we al goed in zijn. Zoals het veiligheidscluster inclusief opleidingen en Rijksdiensten. En werkgelegenheid in energie- en zorgsector, waarbij er bijvoorbeeld voor de al aanwezige biotech bedrijven volop mogelijkheden zijn om hoog boven zeeniveau veilig en duurzaam te groeien. Met deze focus in de Ambitie Agenda geeft Assen uitvoering aan de aanbevelingen van Elke Regio Telt.

De Omgevingsvisie van heeft als leidend principe: Ontspannen stedelijkheid. De stad verenigt het beste van twee werelden – het is de perfecte tussenmaat. Een bruisende stad met alle voorzieningen die je mag verwachten, zonder de nadelen die zich voordoen als het te groot.

De afgelopen decennia is Assen met de FlorijnAs beter ontsloten en aantrekkelijker geworden. De realisatie van het nieuwe station en de Stadsboulevard zijn hier mooie voorbeelden van. En door de projecten Blauwe As en Assen aan de Aa zijn de groene en blauwe kwaliteiten nog beter de stad in getrokken. Assen gaat op dit spoor verder. Assen wordt nog mooier.

Om invulling te geven aan de ambitie van Ontspannen stedelijkheid, zijn er drie richtinggevende principes geformuleerd: Groene stad van het Noorden, Dynamische hoofdstad en Verbonden stad.

Hoofdopgave Wonen

Met de focus op vernieuwing en verdichting in het hart van de stad zet Assen als groene stad van het noorden zich steeds steviger op de kaart. De verstedelijkingsopgave draagt bij aan het versterken van de binnenstad als regionaal voorzieningencentrum, maar ook aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en het creëren van meer verbinding. In het hart van de stad wordt gewerkt aan een transformatie van het winkelgebied met leegstand naar een compact, aantrekkelijk en groen woon-winkelgebied. In het Havenkwartier wordt een verouderd bedrijventerrein getransformeerd naar een duurzaam en groen woonwerkgebied. Nieuwe woningen in deze twee gebieden en de schil rondom de binnenstad voegen een kwalitatief gemengd woon-werkmilieu toe aan de stad.

Een ander groot deel van de woningen wordt toegevoegd in de wijk Kloosterveen. Die woningen vallen onder het geliefde woonmilieu ‘stadsrand’ (Parkachtig en ruim wonen).

De doorontwikkeling van de wijk kan relatief snel gebeuren. De bestaande wijken worden van binnenuit vernieuwd. Op de vrijkomende plekken zien we kans om met een ander aanbod te komen. Daarbij gaat het zowel om verdichten bij de voorzieningen/wijkcentra, als verdunnen en meer grondgebonden wonen aan de randen.

Hoofdopgave Werken

Qua werkgelegenheid profileert Assen zich als stad in de gezondheids-economie en dan met name de technische kant daarvan. In het gebied Assen Zuid-Oost ontstaat een nieuwe dynamiek met potentie tot een nieuwe werkgelegenheid nabij het station in een groen landschappelijke setting. Ook de vrijkomende ruimte bij de kazerne biedt kansen. Naast de grote zorgclusters in de stad verbindt de Tech Hub bij het Havenkwartier bedrijven op het gebied van innovatie in de zorg en bindt ze aan de stad. Er liggen nog interessante transformatiekansen in Assen. Er is ook sprake van ontwikkelingen in de onderwijssector inclusief een beweeg en beleefpark met sportonderwijs. Assen ontwikkelt zich steeds meer tot een HBO stad.

Werklocaties moeten bijdragen aan de kwaliteiten van Assen zoals gedefinieerd in Ontspannen Stedelijkheid. Veel werklocaties voldoen daar al aan, ze liggen er prima bij en hebben een groen karakter. Helaas geldt het niet voor alle werklocaties. Daar wordt vooral ingezet op het

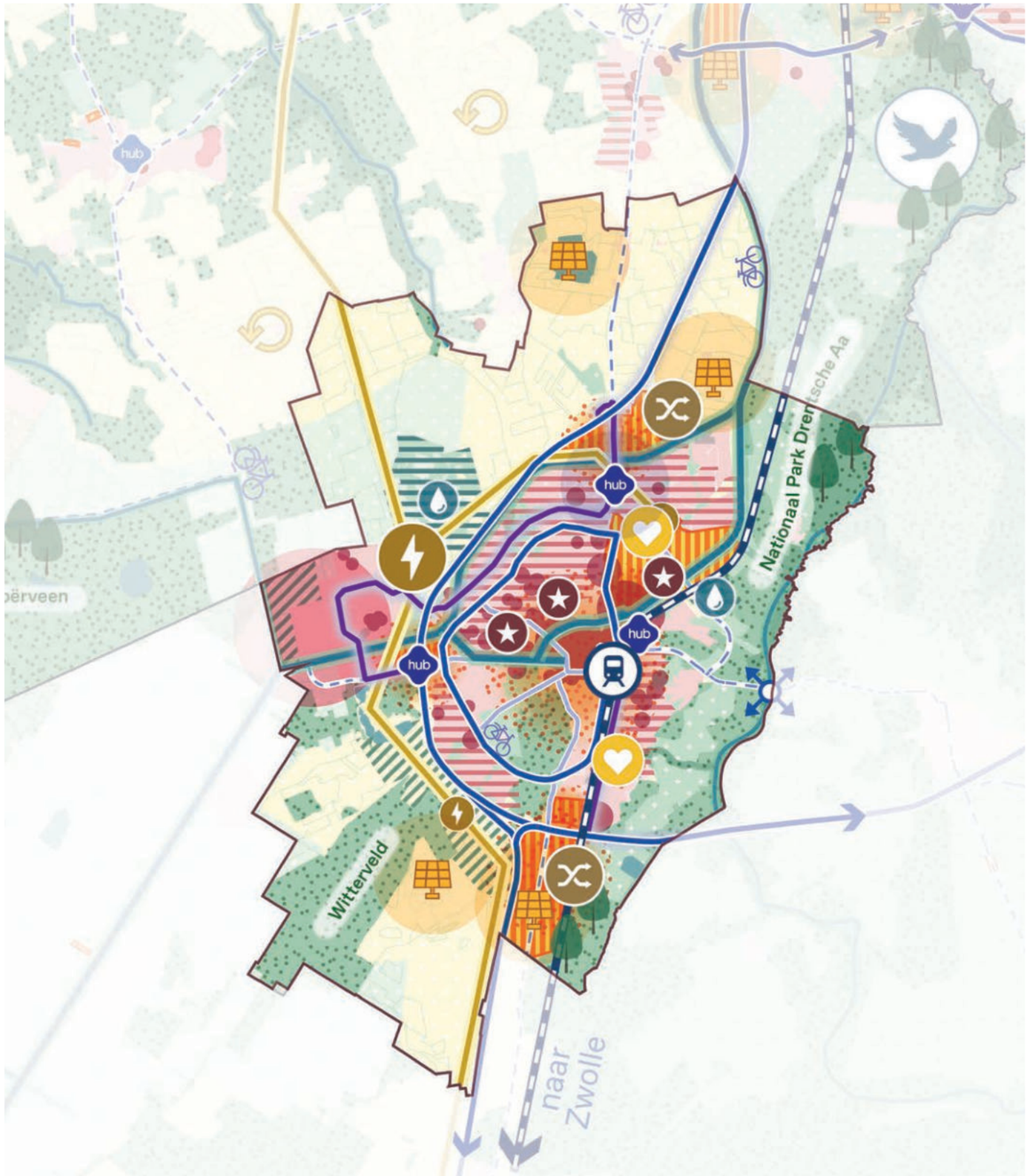

Gemeente Assen

Intensiveren hart van de groene stad

toekomstbestendig maken en verduurzamen van de terreinen met ruimte voor klimaatadaptatie.

Het realiseren van aanvullende grootschalige bedrijvigheid, ook op de schaal van de regio, zal een uitdaging met zich meebrengen. Zowel binnen- als buitenstedelijk heeft Assen hiervoor ruimte. Vrijkomende kantoorruimte biedt o.a. kansen.

Mobiliteit

De demografische en economische groei van Assen leiden tot intensivering van het grondgebruik en een toenemende mobiliteitsvraag. In deze ontwikkelingen blijft het een prioriteit de bereikbaarheid van Assen op niveau te houden – en tegelijkertijd de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Dat geldt voor de regionale bereikbaarheid, maar ook voor de interne bereikbaarheid. Bij alle kwaliteitsverbeteringen die de gemeente Assen de komende jaren wil realiseren op het vlak van mobiliteit zal het op orde houden en verbeteren van de leefbaarheid een voorwaarde zijn. Dit zien we zowel terug in de maatregelen voor het verbeteren van de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers en voor het verder versterken van de gezonde leefomgeving.

Een belangrijk project wordt gevormd door de derde hoofdontsluiting van Kloosterveen. Hier wordt een nieuwe OV hub gesitueerd, die het westelijk deel van Assen nog beter zal verbinden met de stad en regio.

Daarnaast zal het Havenkwartier autoluw worden ingericht en worden ontsloten met een fietsverbinding over het spoor.

Het verbeteren van de OV bereikbaarheid van bedrijventerreinen is nog een opgave.

Groen

In het landschap rondom Assen wordt onderzoek gedaan hoe landschapsontwikkeling (verbeteren ecologische structuur/ groen blauwe dooradering) kan samengaan met benodigde ruimte voor energietransitie, transitie van de landbouw, bosaanplant, sport en ontspanning. Het aantrekkelijke landschap is in Assen altijd nabij, ook in 2040. Het Drents Programma Landelijk Gebied biedt hier ook kansen.

Voor alle wijken geldt dat verbindingen voor langzaam verkeer binnen de stad beter kunnen, waardoor lopen en de fiets aan aandeel wint en inwoners het rijke omringende landschap meer nabij ervaren. Er wordt stevig ingezet op groenblauwe netwerken, het toevoegen van groen en versterken van de biodiversiteit, zodat overal in Assen de groene ervaring al bij de voordeur begint. Het doel is om de ambitie van Groene Stad van het Noorden verder te versterken. Bijzondere aandacht is er voor het vergroenen van de binnenstedelijke pleinen en winkelstraten. De nieuwe (concept) Groenvisie geeft hier richting aan.

Energie

Innovaties in de energiesector kunnen worden versneld door de verstedelijkingsopgave hiervoor in te zetten (als experimenteerruimte), zowel in woningbouw als in het creëren van circulaire en duurzame werklandschappen. Op grote werklocaties worden zonnedaken toegepast.

De energietransitie wordt opgepakt in combinatie met de herstructureringsopgave (bijvoorbeeld bij de proeftuin in de wijk De Lariks) of bij de plannen om de zogenaamde bloemkoolwijken een impuls te geven. Het gaat dan om het verbeteren van de woningkwaliteit en –uitstraling en de openbare ruimte, het behoud van voorzieningen en het versnellen van de doorstroming. Het verduurzamen van woningen vormt een belangrijke schakel in deze bredere verbeteraanpak voor deze wijken.

Uitdagingen

Bij de realisatie van de Asser opgave is er een aantal uitdagingen:

- Stikstof: Rond Assen liggen drie voor verzuringgevoelige Natura 2000 gebieden. Dit levert beperkingen op bij de realisatie van woningen, bedrijven en infrastructuur. Een deel van beperkingen kan worden opgevangen door intern salderen. Het is zaak dat deze mogelijkheid blijft bestaan.

- Proces DPLG met onduidelijkheid en traagheid: Het creëren van stikstofruimte zal voor een grootdeel moeten worden gevonden in beperking van de uitstoot in de landbouw. De processen om hiertoe te komen, hebben hun tijd nodiggaan traag. Diteze traagheid kan ook vertraging betekenen van de gemeentelijke groene ambities in het buitengebied.

- Bereidheid ontwikkelaars om iets extra's te doen / geen onvoldoende dekking voor extra's/ borging kwaliteit: Als regio en Assen hebben we hoge ambities. Dit wordt niet altijd gedeeld door de ontwikkelaars die de investeringen moeten doen.

- Eigendomsposities: Als gemeente hebben geen eigendommen op een aantal sleutellocaties waardoor we afhankelijk zijn van marktpartijen.

- Implementatie Omgevingswet: Te midden van alle transities zitten we met de invoering van de Omgevingswet en het maken van een omgevingsplan. Dit kan onduidelijkheid geven.

- Hoge onrendabele top: In Assen hebben we bij de binnenstedelijke projecten te maken met een onrendabele top. Deze kosten hiervan kunnen we als gemeente niet alleen dragen en is steun van het Rijk nodig. Ook voorinvesteringen in de gebiedsontwikkeling vraagt om Rijksmiddelen.

- Onvoldoende capaciteit: De ambities zijn hoog, maar de capaciteit om deze ambities uit te voeren is er onvoldoende. Dit geldt zowel voor de overheid als voor de marktpartijen.

- Puzzel om alles (incl. groen en klimaatadaptatie) te realiseren in bestaand stedelijk gebied: We willen groen toevoegen in bestaande stedelijk gebied en ook de stad klimaat adaptief maken. Dit is vaak complex en duur, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van ondergrondse infrastructuur. Waar het gaat om klimaatadaptatie moeten we ook investeringen doen in nog niet afgeschreven infrastructuur zoals wegen en rioleringen.

- Waar gaan we alle nieuwe bedrijvigheid een plek geven?: Voor de woningbouw is er een zorgvuldig proces geweest om te bepalen op welke locaties gebouwd kan worden. Gaan we dit ook doen voor de realisatie van nieuwe bedrijvigheid? Willen we binnenstedelijke ruimte creëren dan vraagt dit forse investeringen.

Gemeente Assen

Intensiveren hart van de groene stad

042

Sleutelproject Havenkwartier

Door de uitbreidingen met nieuwe wijken rondom de kern van Assen, is het Havenkwartier steeds meer in het centrum van de stad komen te liggen. Het Havenkwartier heeft als bedrijventerrein zijn beste tijd gehad. Juist deze plek tegen de binnenstad aan, naast het water en op loopafstand van voorzieningen en het openbaar vervoer, is uitermate geschikt voor het realiseren van een nieuwe wijk in een groene en aantrekkelijke openbare ruimte.

We zetten in op de bouw van ongeveer 650 voornamelijk betaalbare huur- en koopwoningen met voorzieningen voor werken, ontmoeten en verblijf en bijpassende infrastructuur. Het unieke, stoere en industriële karakter door de kade en de aanwezigheid van bijzondere graansilo's zijn kansen voor een levendig, ontspannen en tegelijk ook stedelijk woonmilieu. We voegen een nieuw en eigen stukje stad toe waardoor Assen nog aantrekkelijker wordt voor een brede doelgroep. En we verbinden deze nieuwe wijk met de rest van de stad en het Drentsche Aa gebied.

Sleutelproject Binnenstad

De binnenstad van Assen is volop in ontwikkeling. In 2016 was de leegstand van winkelruimte opgelopen tot 22%, ver boven de acceptabele leegstand. Sindsdien hebben ondernemers, vastgoedeigenaren, culturele organisaties en de gemeente de handen ineen geslagen om de binnenstad een positieve impuls te geven. Dat doen we door het centrum compacter te maken, winkelruimtes te transformeren en woningen toe te voegen.

We hebben een keuze gemaakt waar het publiekshart van Assen zich in de toekomst concentreert. Namelijk rond de Brink, het Koopmansplein en De Nieuwe Kolk. Dit betekent dat de straten in het noordoostelijke deel van de binnenstad in aanmerking komen voor transformatie.

Het belangrijkste alternatief voor de winkels is wonen. We denken circa 600 woningen aan de binnenstad toe te voegen. Daarmee voorzien we in de behoefte aan hoogstedelijk wonen in Assen.

Naast de transformatie van het vastgoed investeren we ook in de kwaliteit van de openbare ruimte. Het nieuwe Koopmansplein is in 2021 opgeleverd. De volgende stap is de herinrichting van de winkelstraten daaromheen.

En zo blijven we de komende jaren investeren in een aantrekkelijke en goed functionerende binnenstad, waar het goed ondernemen, verblijven en wonen is.

Gemeente Groningen

Leefkwaliteit centraal

Groningen is verreweg de grootste gemeente in de regio. Groningen is de motor van de noordelijke economie met bijna 240.000 inwoners en 150.000 banen. De stad heeft een grote regiofunctie: dagelijks reizen circa 180.000 mensen naar Groningen voor werk, onderwijs, winkelbezoek, recreatie of andere doeleinden.

Groningen groeit al jaren hard. Om de groeiopgave in goede banen te geleiden heeft de gemeente in 2022 de geactualiseerde omgevingsvisie “Levende Ruimte, het vervolg op de Next City” vastgesteld. Groningen kiest ervoor de groei op te vangen in de bestaande stad en de groene ruimte tussen de stad en de omliggende dorpen open te houden. Met de visie wordt ontwikkeling mogelijk gemaakt, maar ook het verleden gekoesterd. Groningen blijft een compacte stad in een rijk cultuurlandschap.

Een aantal speerpunten:

- de gemeente gereed maken voor een groei naar 250.000 inwoners via onze grote ontwikkellocaties Suikerzijde, Stadshavens, Meerstad, Reitdiepzone en Oosterhamrikzone.
- Campus Groningen en de mbo-campussen op Suikerzijde en Kardinge als dragers van gemengde gebiedsontwikkeling;
- investeren in de kwaliteit van de binnenstad, meer ruimte voor de voetganger en fietser en zero-emissie in 2025;
- openbare ruimte verbeteren door terugdringen van de autodominantie in de stad via het concept van de ‘doorwaadbare stad’;
- ongelijkvloers maken van de Westelijke Ringweg in navolging van de Ring-Zuid en ontwikkelen van een nieuw Station Suikerzijde.
- Uitvoering van het groenplan Vitamine G, klimaatadaptief maken van de gemeente door toevoegen van meer groen en water.
- goede woningen, een prettige leefomgeving en sterke voorzieningen als belangrijke randvoorwaarden voor de sociale opgave in de wijken en dorpen.
- versnellen van de energietransitie door zelf de regie te nemen via een gemeentelijk energieontwikkelbedrijf.

Hoofdopgave Wonen

Het grootste deel van de regionale opgave zal in de gemeente Groningen landen. Groningen kiest ervoor om 2/3 van de opgave binnenstedelijk te realiseren en 1/3 groenstedelijk. De belangrijkste binnenstedelijke ontwikkelzones zijn de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties Suikerzijde (5.000 woningen), Stadshavens (3.400 woningen). Waar Suikerzijde een gemengd programma krijgt als volwaardige stadswijk, zal Stadshavens een hoogstedelijke dichtheid kennen. Naast deze locaties maken we de Reitdiepzone en de Oosterhamrikzone af en ontwikkelen we het Stationsgebied-zuidzijde en later ook de noordzijde.

De belangrijkste groenstedelijke locaties zijn Meerstad (8.000-10.000 woningen) en De Held 3 (1.800 woningen). Deze locaties zijn ook nodig om de gewenste vraag naar een groenstedelijk woonmilieu te kunnen voorzien. Om voldoende woningen voor iedereen te realiseren hanteren we voor nieuwbouw een doelstelling van 30-40-30: 30% sociale woningbouw, 40% middensegment en 30% duur. Dit betekent overigens niet een harde doelstelling voor elke wijk of bouwplan. We maken onderscheid in de wijk waarin het bouwplan ligt. Zo willen we in het zuiden van de stad meer sociale huur en in het noorden van de stad juist relatief meer andere segmenten toevoegen. Ook zijn de financiële mogelijkheden in de grondexploitaties van met name de grote ontwikkellocaties Suikerzijde, Stadshavens en Meerstad beperkt.

Naast het wonen in de uitbreidingslocaties vindt er wijkvernieuwing in de noordelijke stadswijken plaats. In de wijken wordt extra programma toegevoegd en verdicht, wordt een warmtenet aangelegd en worden woningen verduurzaamd en van het aardgas gehaald. Groningen biedt ook ruimte aan het wonen in de dorpen, passend bij de schaal en maat van het betreffende dorp. Dit doen we niet vanwege de aantallen maar om de leefbaarheid van de kleine kernen in de gemeente te stimuleren. In het kader van de NOVEX Lelylijn wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om na 2040 extra programma binnen de gemeente toe te voegen.

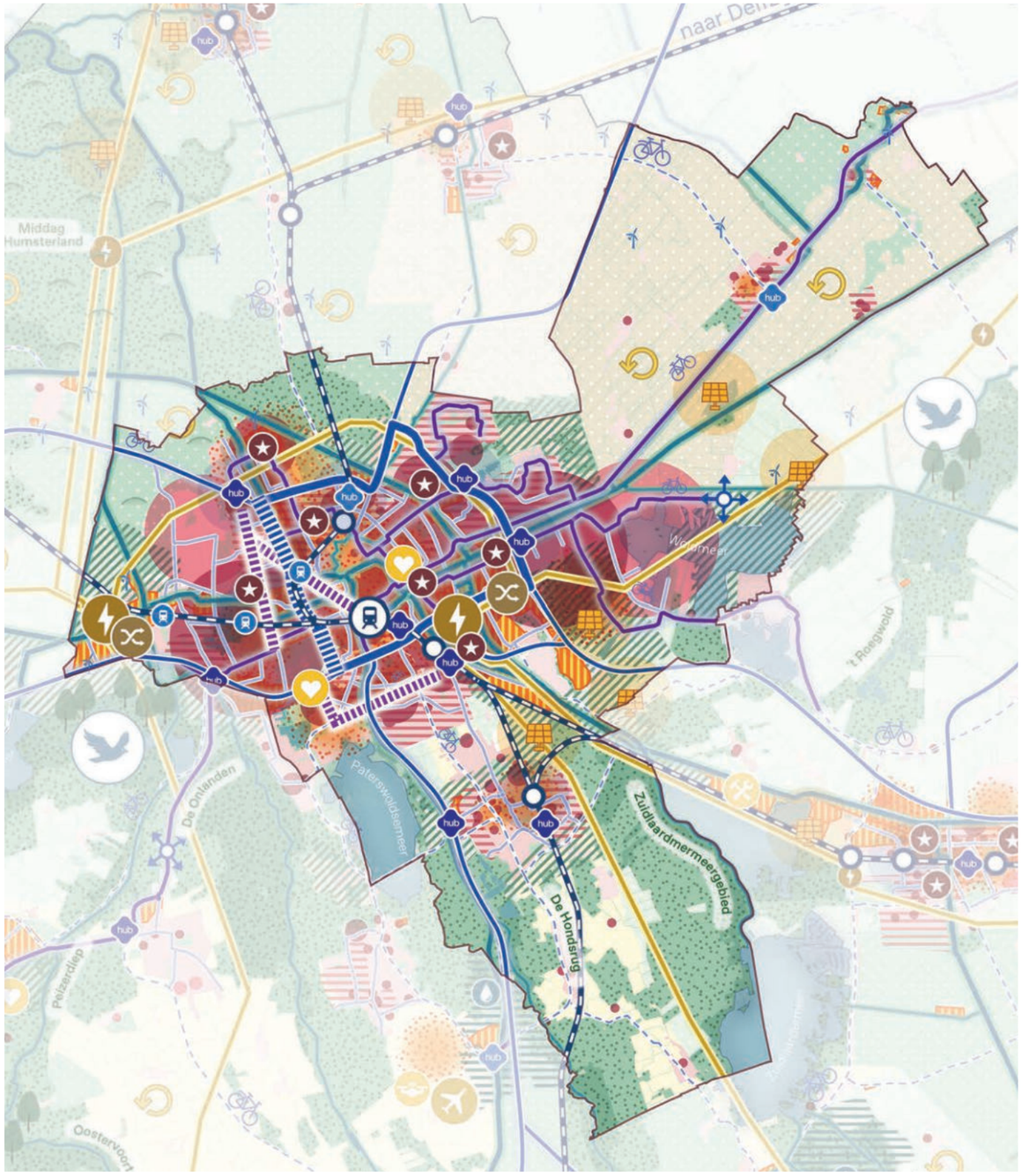

Gemeente Groningen

Leefkwaliteit centraal

Hoofdopgave Werken

Als banenmotor van het Noorden is het noodzakelijk dat werk meegroeit met de bevolkingsgroei. Om de kenniseconomie verder te ontwikkelen zetten we nadrukkelijk in op campussen in de stad als onderdeel van de gebiedsontwikkelingen: Zernike Campus, de Healthy Ageing Campus, de MBO-Campus op Suikerzijde en de vitaliteitscampus Kardinge. Daarnaast is een belangrijke opgave om onze werklocaties toekomstbestendig te maken. Dat gaat dan onder andere over Westpoort, Driebond, Roodehaan, Corpus den Hoorn, Hoendiep, Peizerweg. Tegelijkertijd zien we op verouderde locaties, zoals langs het Eemskanaal, transformatie naar gemengde woonwerkgebieden. Niet elk bedrijf leent zich voor een dergelijk gemengd gebied. We onderzoeken de mogelijkheden om langs de A7 ter hoogte van Meerstad een nieuw bedrijventerrein aan te leggen. Onze grootste werklocatie is de binnenstad. Om de binnenstad toekomstbestendig te maken richten we de openbare ruimte opnieuw in en werken we aan de zogenaamde ‘functiemix’ van wonen, werken en recreatie. We onderzoeken de mogelijkheid voor een gemeentelijk ontwikkelbedrijf.

Mobiliteit

Met onze mobiliteitsvisie ‘Groningen Goed op Weg’ zetten we de volgende stap in ons mobiliteitsbeleid. Van oudsher is Groningen een gemeente waar de fiets de slimste, snelste en meest gezonde manier is om je te verplaatsen. Nu geven we ook de voetganger ruim baan. Fietsers én voetgangers krijgen letterlijk en figuurlijk veel meer ruimte. Dat gaat ten koste van de ruimte die de auto nu inneemt. We nemen op steeds meer wegen afscheid van de ´autologica´. Zo noemen we het denken waarbij de auto als vanzelfsprekend centraal staat. In onze binnenstad en het centrum van Haren hebben we deze omslag in denken al een tijd geleden met succes gemaakt. Het loslaten van de autologica omarmen we vanaf nu op nog meer plekken in onze gemeente.

Onze wijken en dorpen worden voor de auto ‘doorwaadbaar’. We brengen de maximumsnelheid voor autoverkeer terug naar 30 kilometer per uur op bijna elke weg binnen de bebouwde kom. Langzaam verkeer krijgt meer prioriteit. Verder gaan we verkeersstromen vaker mengen. We verminderen het aantal geparkeerde auto’s op straat. Zo creëren we de ruimte om onze straten opnieuw in te richten en verhogen we de verkeersveiligheid.

Tegelijkertijd willen we een bereikbare gemeente zijn en blijven. Onze stad trekt dagelijks bijna evenveel bezoekers als dat er mensen wonen. We zetten alles op alles om iedereen een ruime keuze aan mobiliteit te bieden. Onze focus ligt daarbij op vervoer dat weinig ruimte inneemt, schoon is en ook gezond is. Binnen de stad en onze dorpen staan voetgangers en fietsers daarom bovenaan; bij de verbindingen met de regio zetten we fietsers en het openbaar vervoer voorop. Deelmobiliteit speelt daarbij een steeds belangrijkere rol. We zetten in op slimme vormen van vervoer die weinig ruimte in nemen en uitstootvrij zijn, zoals deelfietsen.

De ring zal nog meer dan nu als verdeelring werken. Om onze verstedelijkingsambities te kunnen waarmaken is het noodzakelijk dat de Ring West ongelijkvloers en verdiept wordt aangelegd. Ook zetten we in op een nieuw station Suikerzijde. Daarnaast werken we aan een OV Toekomstbeeld 2040 waarin we de toekomstige structuur van het OV willen vastleggen.

Met de Lelylijn verbinden we Groningen beter met de Randstad en later ook met Duitsland. We zien volop potentie voor aanvullend woon- en economisch programma in aanvulling op de opgave uit de verstedelijkingsstrategie.

Groen

Groningen is een gemeente die sinds de herindeling voor 2/3 uit landelijk gebied bestaat. Dit brengt nieuwe kansen en uitdagingen met zich mee. Om de kwaliteiten van het landschap om de stad te behouden kiezen we nadrukkelijk voor inbreiding. De groene gebieden tussen Groningen en Haren, Zuidhorn en Ten Boer blijven open. In ons ruimtelijk beleid kiezen we daarom voor versterking van het groen in en om de stad. Zowel op de Grote Markt als in de wijken en in de dorpen. Nieuwe gebieden leggen we direct groen en klimaatadaptief aan. In de leidraad Nieuwe Ruimte hebben we de kaders voor aanpak van onze openbare ruimte vastgelegd.

Groningen heeft geen grote stikstofproblematiek. De gemeente is wel kwetsbaar voor wateroverlast omdat al het water van het Drents plateau via de stad wordt afgevoerd naar zee. Ook ligt een deel van de gemeente beneden zeeniveau. Naast het versterken van het groen, zoals vastgelegd in het Groenplan Vitamine G, werken we daarom, samen met onze partners, aan herstel van het watersysteem van de Hunze. Met de Onlanden is een grootschalig waterbergingsgebied aan de zuidkant van de stad aangelegd. We voeren onze klimaatagenda uit: wateroverlast voorkomen, hittestress voorkomen en verminderen, ruimtelijke kwaliteit verbeteren en kwetsbare groepen extra beschermen.

Energie

Met de Routekaart Groningen Energieneutraal 2035 in de hand werken we op diverse fronten hard aan het versnellen van de energietransitie, zowel in de opwek van energie als in het terugdringen van het energiegebruik bij gebruikers. Groningen is ook één van de 100 Europese klimaatneutrale en slimme steden in 2030. We werken aan windpark Roodehaan. Voor zonne-energie kijken we eerst naar woningen, bedrijven en parkeerterreinen en onder voorwaarden naar nieuwe zonneparken, mits landschappelijk goed ingepast. Het beleid is er op gericht de opbrengsten van zon- en windparken ten goede te laten komen van de lokale gemeenschap. We onderzoeken de mogelijkheid om een gemeentelijk ontwikkelbedrijf voor energie op te richten.

In de noordwestelijke stadswijken wordt een warmtenet gerealiseerd door Warmtestad. Voor de andere wijken en gebieden in de gemeente zal een mix worden ingezet van duurzame energiebronnen om van het aardgas af te komen. We gebruiken de energietransitie om de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad te verbeteren (groot onderhoud) en als accelerator voor de wijkvernieuwing. Voor hulp bij verduurzaming van woningen zetten we energiecoaches in.

Uitdagingen

Groningen heeft een aantal grote uitdagingen:

- **Financiering:** het realiseren van een betaalbaar programma heeft negatieve effecten op de grondexploitaties. Wij zijn als gemeente niet in staat om deze effecten alleen te dragen, hiervoor blijft rijkssteun noodzakelijk. Hetzelfde geldt voor voorinvesteringen die noodzakelijk zijn om gebieden tot ontwikkeling te brengen.

- **Infrastructuur:** ondanks de toekenning van middelen uit de WoMo-middelen verwachten wij dat de infrastructuur de groei van het aantal inwoners op lange termijn niet aankan. Een voorbeeld daarvan is de Ring West, waar bovendien geluidsproblematiek speelt. Een ander voorbeeld is de Busbaanbrug. Zonder een nieuwe multimodale busbaanbrug kan de Oosterhamrikzone niet afgemaakt worden en kan er niet gestart worden met de ontwikkeling van de noordzijde van het Van Starkenborghkanaal.

- **Voorzieningen:** groei van de stad vraagt ook meegroeien van publieke/maatschappelijke voorzieningen: scholen, sportvelden, parken, recreatiemogelijkheden. Dit vraagt ruimte en een strategie.

- **Capaciteit in de markt en bij de overheid:** de ambities zoals neergelegd in de woondeals en de verstedelijkingsstrategie zijn hoger dan de markt en de overheid op dit moment aankunnen door een gebrek aan capaciteit en hoge bouwkosten.

- **Klimaatadaptatie** in de bestaande stad is duur maar ook complex. Soms betekent een straat klimaatadaptief maken dat er ontijdig moet worden geïnvesteerd. Ook zijn er beperkingen ondergronds: kabels en leidingen, archeologie waar we rekening mee moeten houden.

- **Voldoende ruimte voor werk:** door binnenstedelijke transformatie en autonome groei wordt de druk op bestaande bedrijventerreinen groter. De vraag is of hier voldoende ruimte voor is, dat aspect is in de verstedelijkingsstrategie nog onvoldoende uitgewerkt.

- D**raagvlak voor energietransitie:** de gemeente heeft hoge ambities op het gebied van de energietransitie, maar ziet tegelijk een vermindering van het draagvlak, met name in het landelijk gebied.

Gemeente Groningen

Leefkwaliteit centraal

Westflank

De westflank van Groningen biedt ruimte voor een sprong in verstedelijking. Als de flanken zich ontwikkelen als subcentra in de stad ontstaat er meer evenwicht qua verdichting, voorzieningen, vervoersbewegingen, maar ook qua nieuwe impuls voor bestaande wijken.

Belangrijke projecten in de Westflank zijn de ontwikkeling van de grootschalige woningbouwlocatie Suikerzijde als gemengd woon-werkgebied, een nieuw station Suikerzijde, de noordelijke stadswijken (oa herstructurering Selwerd) en de uitbreiding van De Held 3. Rijk en Regio voeren een gezamenlijk MIRT-onderzoek uit naar de integrale gebiedsgerichte bereikbaarheidsopgave van de Westflank van Groningen die voortvloeit uit de realisatie van de Verstedelijkingstrategie NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen, zowel op de Ring West, het onderliggend wegennet als duurzame mobiliteitsmaatregelen die voortvloeien uit de woningbouwopgave.

Oostflank

In de oostflank groeit de stad langs het Eemskanaal van de binnenstad tot en met Meerstad. In dit gebied ligt een aantal grote gebiedsontwikkelingen. In de grootschalige woningbouwlocatie Stadshavens wordt een verouderd bedrijventerrein aan het water getransformeerd tot een binnenstedelijke woonwijk. Verderop ligt de grote gebiedsontwikkeling Meerstad waar rond een groot meer duizenden nieuwe woningen gebouwd worden. Om Meerstad aan de stad te verbinden wordt de ontwikkeling van het tussenliggende gebied (Eemskanaalzone/ Meerstad-Zuid) versneld ontwikkeld. Daarbij wordt rekening gehouden met cultuurhistorisch waardevolle elementen zoals de lintdorpen en het verkavelingspatroon. Ook het terugbrengen van de loop van de Hunze en herstel van het watersysteem maakt onderdeel uit van de ontwikkeling van de oostflank.

Gemeente Het Hogeland

Landschap van wierden en zeeklei

Het Hogeland is een grote gemeente van Stad tot aan het Wad. De dynamiek varieert en daarmee ook de opgaven en kansen. Een deel van de gemeente ligt in het aardbevingsgebied. In het noordelijke deel liggen - vanuit het perspectief van het NOVEX-gebied Groningen- de kansen vooral binnen het gebied van de zeehavens. Het zuidelijke deel is onlosmakelijk verbonden met de Regio Groningen-Assen en kent een grote interactie met de stad Groningen. In dit ontwikkelperspectief ligt de focus vooral (maar niet uitsluitend) op dat deel van de gemeente.

Zo zijn Bedum en Winsum niet alleen de werk- en voorzieningencentra voor een groot omliggend gebied, maar ook geliefde woonplaatsen voor mensen die in Groningen en de rest van RGA werken.

Hoofdopgave Wonen

Het Hogeland kenmerkt zich vooral door compacte vitale kernen met dorpse woonmilieus, die ruimte bieden aan de vraag naar ruim wonen. Getalsmatig is de opgave in Winsum (368 woningen) en Bedum (369 woningen) het grootst. Sleutelprojecten hierbij zijn onder meer Munster in Winsum en Folkerda in Bedum, deze worden waar mogelijk versneld tot uitvoering gebracht. Deze projecten betreffen uitbreidingsplannen. De woonopgave wordt daarom waar mogelijk ook aangewend om de ruimtelijke kwaliteit en brede welvaart te verbeteren, waarbij aandacht is voor het historische landschap.

Naast deze uitbreidingen zijn er veel kansen voor inbreiding bijvoorbeeld door het vrijkomen van (maatschappelijk) vastgoed dat haar functie heeft verloren. Zo komen er in diverse dorpen schoolgebouwen vrij die een nieuwe functie moeten krijgen. Hier liggen goede kansen om woningen toe te voegen.

Naast toevoeging van nieuwe woningen is herstructurering een belangrijke opgave, waarbij de doelen breder zijn (brede welvaart, leefbaarheid) en soms gerelateerd aan de versterkingsopgave. De programmering na 2025 is een aandachtspunt, hier gaat de gemeente mee aan de slag, waarbij we vooral kansen zien op het gebied van herontwikkeling van binnenstedelijke locaties, gerelateerd aan de centrumplannen, waarbij er gewerkt wordt aan compacte (winkel)centra. Dit betreft vaak plannen met relatief weinig woningen, maar deze kunnen kwalitatief gezien wel veel waarde toevoegen aan de dorpen.

Hoofdopgave Werken

De werkgelegenheid groeit waarschijnlijk het meest in Groningen en de Eemshaven (incl. uitbreiding Oostpolder). Waar nodig wordt op gepaste schaal nieuwe ruimte gecreëerd voor bedrijven, met name lokaal MKB, om te groeien en/of ruimte te maken voor transformatie van de vrijkomende locatie naar wonen. In Winsum wordt binnenkort een uitbreiding van het bedrijventerrein Het Aanleg opgeleverd. In Bedum is de verkenningsfase naar een potentiële uitbreidingslocatie voor bedrijventerreinen gestart.

Omdat de meeste werklocaties geconcentreerd worden in de grotere kernen, kan een knelpunt ontstaan doordat er te weinig planologische speelruimte is voor werklocaties voor bedrijven uit de eigen kernen. Die zijn lokaal gebonden en dragen bij aan nabijheid.

Mobiliteit

In een plattelandsgemeente als Het Hogeland, met veel kleine kernen verspreid over een groot gebied, is de autoafhankelijkheid groot en nabijheid niet vanzelfsprekend. Er zijn zorgen over behoud van de bereikbaarheid van de kleine kernen, zeker met OV. Dit geldt met name voor het westelijke deel van de gemeente.

Met de concentratie van woningbouw in de kernen Bedum en Winsum wordt ingezet op het benutten en intensiveren van de stationsdorpen/gebieden. Verder liggen er kansen met betrekking tot versterken fietsnetwerk en het versterken van de tangentiële verbindingen (in Het Hogeland vooral oost-west). Met de doorfietsroutes voor het woon-werkverkeer vanaf Winsum en Bedum, maar ook voor recreatieve ommetjes van en naar Stad

Groen

Er liggen kansen om de groene kwaliteiten van Het Hogeland te benutten voor recreatieve doeleinden voor de inwoners van stad Groningen. De sleutel zit in goede verbindingen voor fietsers, wandelaars en waterrecreanten.

Daarnaast denken we natuur- en klimaat inclusief: we kiezen voor buurten die zo zijn opgezet dat ze bijdragen aan de ontwikkeling van natuurwaarden en biodiversiteit, bijvoorbeeld met nestkasten of specifieke bermmengsels, dat

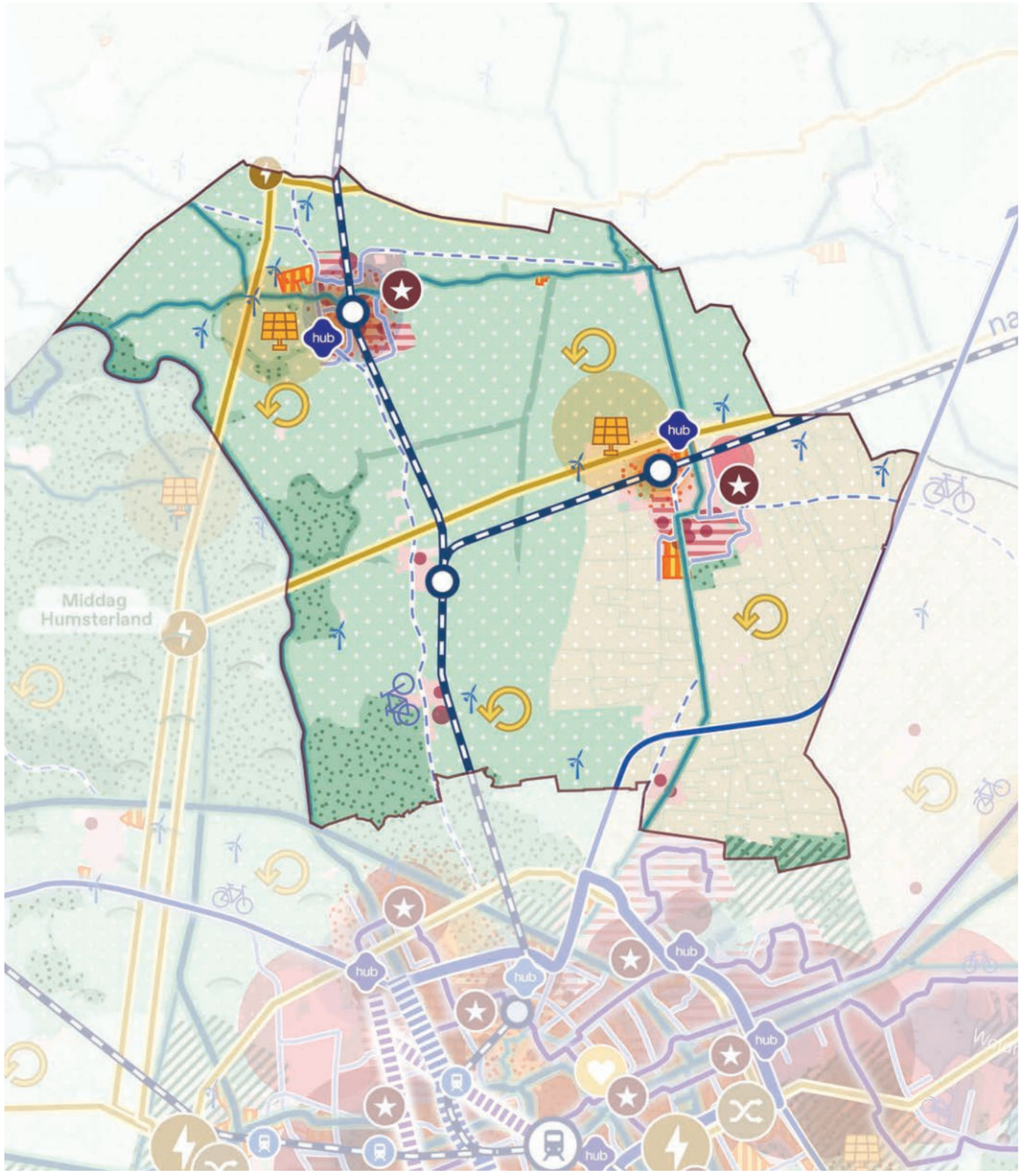

Gemeente Het Hogeland

Landschap van wierden en zeeklei

ze voldoende groen zijn om hittestress te voorkomen en dat ze een watersysteem hebben dat is berekend op perioden van veel regen of grote droogte. Het dorpse woonmilieu vraagt echter ook meer m2 per gebouwde woning.

Transitie landbouw

Naast de landelijke opgaven voor landbouw heeft Het Hogeland met verzilting te maken. Op lange termijn zal dat betekenen dat er andere producten moeten gaan verbouwen . De transitie zal verder uitgewerkt worden in het PPLG.

In de kernen en op de bedrijventerreinen zijn klimaatveranderingen merkbaar door hitte, wateroverlast en droogte. Het toevoegen van groen moet deze overlast dempen.

Energie

In Zuidwolde draait een proeftuin aardgasvrije wijken. Rondom een mogelijke transportleiding met restwarmte vanuit de Eemshaven naar gemeente Groningen wordt bekeken of de woningbouwopgave in een aantal dorpen die aan dat tracé liggen ook kan worden aangehaakt. Het gaat bv. om Winsum, Bedum, Uithuizen, Uithuizermeeden, Roodeschool. Ook dorpen die iets verder weg liggen (zoals Warffum) kunnen mogelijk nog gekoppeld worden.

Schuurpunten: De ambities op het gebied van de energietransitie zullen een grote ruimtelijke impact hebben. Zo zal er ruimte nodig zijn voor windparken, (die ruimte ligt in principe al vast in de zoekgebieden voor grootschalige wind) , aanlanding van wind op zee, batterijopslag, productie van waterstof en kleinschalige projecten voor duurzame energieopwek van energiecoöperaties samen met commerciële ontwikkelaars.

In de pMIEK wordt onder meer de aanlanding van de 380k-verbinding in de Eemshaven en de verbinding met Vierverlaten verder uitgewerkt.

Uitdagingen

- Ambtelijke capaciteit; Een algemeen probleem is om vacatures gevuld te krijgen, waardoor niet alle ambities uitgevoerd kunnen worden.
- Complexiteit vele lopende trajecten: NOVEX-puzzel, meerdere NOVEX-gebiedsaanpakken, TLG, pMIEK, woondeal, versterkingsopgave en de ereschuld etc.). Dit vraagt veel afstemming en ook vooral een nieuwe werkwijze. Wat ook weer gevolgen heeft voor de ambtelijke capaciteit.
- Voor de knelpunten rondom de woningbouwopgave is al uitgebreid aandacht gevraagd in de woondeal.

Plan Munster- Winsum

De nieuwbouwwijk Munster aan de oostkant van Winsum is een aansprekend voorbeeld van hoe een uitbreidingsplan klimaatadaptief en watergevoelig kan zijn. Deze gasloze wijk is gelegen aan het Winsumerdiep en aan een prachtig park, het Munsterveld. Hier ligt de focus op energiezuinigheid en comfortabel wonen in een waterrijke groene omgeving.

Munster is een volledig duurzame wijk. Met aardbevingsbestendige woningen en woningen die geschikt zijn voor ouderen. Zonder gasaansluitingen. De eerste woningen zijn “all-electric” uitgevoerd. Dat betekent dat de energievraag met elektrische apparaten wordt opgelost. De nog te bouwen woningen moeten bijna energieneutraal worden gebouwd.

Het Winsumerdiep is daarnaast een KRW (kaderrichtlijn water) opgave waar ook met de realisatie van woningen mogelijk een kans ontstaat om deze opgaven met elkaar te integreren. Kan er bijvoorbeeld meer ruimte ontstaan om water te bergen of kan er water gezuiverd worden uit naastgelegen wijken?

**Dit is een inspiratie/referentieafbeelding en niet indicatief voor het daadwerkelijke ontwerp.*

Winsum West

Aan de oostzijde van Winsum, één van de mooiste dorpen van Nederland, wordt het voormalige terrein van de oude steenfabriek Lombok omgetoverd tot een uniek en prachtig nieuwbouwplan genaamd “W.est”. Het plan is heerlijk gelegen aan het Winsumerdiep, met aan de ene kant de uitgestrekte Groninger landerijen, en aan de andere kant het charmante dorpshart van Winsum.

Plan W.est met zijn duurzame en gasloze woningen komt direct naast de nieuwe wijk Munster te liggen. Een toekomstig loopbruggetje zorgt voor een directe verbinding tussen het plan en de wijk Munster.

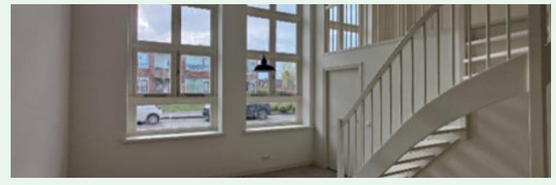

Herontwikkeling schoollocaties

In verschillende dorpen komen locaties beschikbaar omdat de huidige functies komen te vervallen. Meestal zal dit herontwikkeling zijn naar woningbouw. Zoals in onderstaande school in Zoutkamp waarin 3 betaalbare jongerenappartementen zijn gerealiseerd.

Gemeente Midden-Groningen

Vernieuwing en transformatie van het stedelijk gebied

Hoogezand-Sappemeer is als werkkern binnen de maakindustrie een echte verbinder van de stad Groningen met de stedelijke kernen en dorpen aan de oostkant tot aan Duitsland. Ook op de noordzuidas is Hoogezand-Sappemeer een goede verbinder tussen werklocaties als Veendam, Delfzijl en ook de Eemshaven. De A7 en het uitgebreide bus- en treinnetwerk dragen bij aan de goede bereikbaarheid van Hoogezand-Sappemeer.

Door de strategische ligging tussen Groningen en Winschoten en de goede bereikbaarheid (spoor, weg, water, fiets) is er grote keuze uit aanbod banen en voorzieningen binnen een straal van 20 minuten. Door het toevoegen van woningen op strategische plekken wordt deze nabijheid en keuzevrijheid (voor iedereen) versterkt. Bedrijventerreinen (bestaand en nieuw) worden getransformeerd tot circulaire en duurzame werklandschappen.

Hoofdopgave Wonen

In Hoogezand-Sappemeer ligt het brandpunt van ontwikkelingen op herstructurering, vernieuwing, transitie en verdichting op verschillende delen van het stedelijk gebied. Met daarbij speciale aandacht voor de historisch ontstane verweving van wonen en werken, die de kwaliteit van de leefomgeving aantast. De verstedelijkingsopgave draagt bij aan versterking van de ruimtelijke kwaliteit en verbinding, maar ook aan het versterken van Hoogezand-Sappemeer als regiocentrum met diverse voorzieningen en werklocaties. Regionaal staat de kern bekend als een betaalbaar woonalternatief met uitstekende spoorverbindingen.

Rondom de spoorzone van Martenshoek zijn kansen voor vernieuwing en inbreiding door uitplaatsing van bedrijvigheid met een hoge milieucontour. Hierdoor wordt er ruimte gecreëerd voor nieuwe woningbouwlocaties in het centrum van het stedelijk gebied. In combinatie met een verbeterde toegankelijkheid van het spoorstation en betaalbare woningen voor meerdere doelgroepen wordt het gebied interessant voor forenzen.

De transformatie van het lint van Hoogezand-Sappemeer van een ruwe kwaliteitsarme verkeersader naar een verkeersluw woon- en verblijfsmilieu met veel aandacht voor historie, vergroening en klimaatadaptatie herstelt de kwaliteit én de plaatselijk trots op het lint van weleer.

In de wederopbouwwijk in Hoogezand Noord wordt een bedrijvenstrook langs het Winschoterdiep getransformeerd naar een aantrekkelijk woonmilieu voor diverse doelgroepen. Door de gehele wijk in beweging te brengen voor revitalisatie, nieuwbouw, verduurzaming en vergroening, vindt herstructurering en transformatie van het gebied plaats.

In de breedte van het stedelijk gebied wordt er gewerkt aan een gezonde mix van de woningvoorraad met aandacht voor betaalbare huur- en koopwoningen en koopwoningen in het hogere segment, zoals woningbouw langs het Winschoterdiep, maar ook bij de uitbreiding van nieuwbouwwijk De Vosholen aan de zuidkant van Sappemeer.

Onder het motto ‘Klein, maar fijn én talrijk’ wordt er in Midden-Groningen ook ruimte geboden aan verdichting en incidentele uitbreiding in de dorpen en de historische bewoningslinten (Harkstede-Slochteren-Siddeburen, Noordbroek-Zuidbroek of Muntendam-Meeden). Hoewel misschien per locatie niet kenmerkend als grootschalig is de optelsom van het totaal evenwel talrijk.

Hoofdopgave Werken

Hoogezand-Sappemeer streeft naar toekomstbestendige werkgebieden, waarin het huidig onderscheidend economisch profiel in de regio met (van oudsher) watergebonden bedrijvigheid en ruimte voor hogere milieucontouren blijft bestaan. Met daaraan gekoppeld, innovatieve, vooruitstrevend in vergroening, klimaatadaptieve en energieneutrale bedrijventerreinen. De weg daarnaar toe is ingewikkeld, maar haalbaar.

Hoogezand-Sappemeer is nog steeds de plaats waar maakindustrie haar plek heeft, maar dat is niet zonder gevolgen. Wonen en werken zitten elkaar in de weg op bepaalde locaties. Uitplaatsen van bedrijven met een hoge milieucontour is nodig om ruimte te creëren voor ontwikkelingen waarmee de leefomgeving verbetert. Voor de uitplaatsing van bedrijven is schuifruimte nodig, die nu maar beperkt aanwezig is. De vraag naar bedrijventerreinen overstijgt het aanbod, maar in Hoogezand-Sappemeer is daar weinig tot geen ruimte meer voor. De speurtocht naar oplossingsruimte is volop aan de gang.

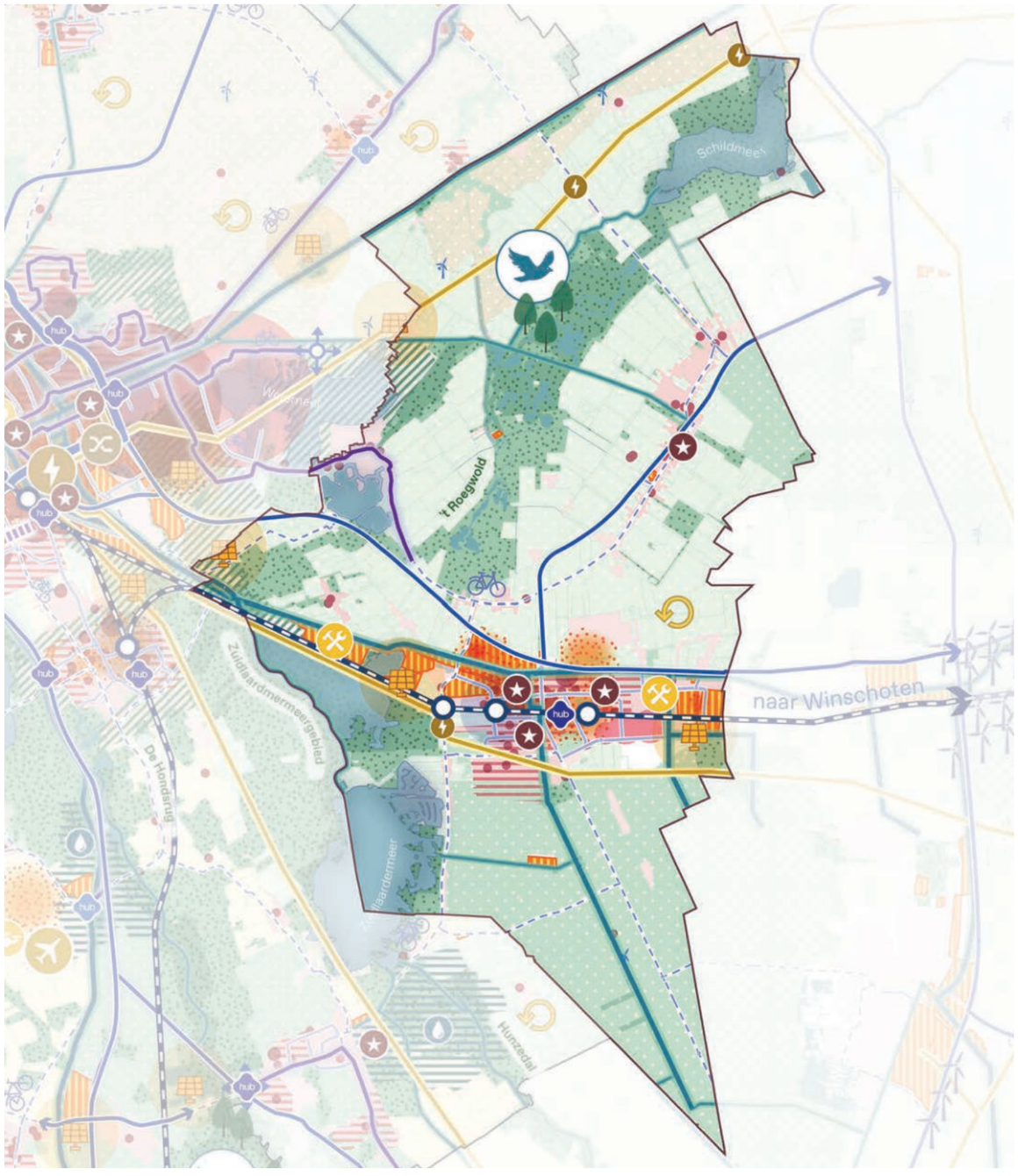

Gemeente Midden-Groningen

Vernieuwing en transformatie van het stedelijk gebied

Profileren van de maakindustrie is van belang. Deze staat onder druk door aan de ene kant fysiek ruimtegebrek en beperkte vergunningsruimte en ander andere kant een laag aanbod op de arbeidsmarkt. Het gat daarvan wordt gevuld door arbeidsmigranten. Die leggen extra druk op de bestaande woningvoorraad. Passende huisvesting is noodzakelijk.

De goede bereikbaarheid aan de T-structuur kan beter benut worden. De nabijheid van OV met drie stations en de ligging langs de A7 heeft een onbenut potentieel voor de werkgelegenheid.

Mobiliteit

Hoewel goed verbonden via het spoor en de A7 zijn er in de tijd diverse verkeersopgaven ontstaan die nu tot problemen leiden. Gedurende de 20e eeuw is rondom de oorspronkelijke lintstructuren een stedelijk gebied ontstaan, waar de oorspronkelijke verkeersstructuur niet op is toegerust. Regelmatig ontstaat er verkeerscongestie op bepaalde knelpunten.

Hoogezand-Sappemeer kent twee grote barrières in de vorm van het steeds drukker bereden spoor en het Winschoterdiep met veel en steeds frequenter voorkomende brugopeningen. Mede dankzij de ontwikkeling van de Wünderline en de Nedersaksenlijn zal de spoorfrequentie richting het Oosten sterk gaan toenemen. Dit in combinatie met de diverse herstructurerings- en transitieprojecten vraagt om structuuraanpassing. Ingrepen zijn nodig zoals; de versterking van een bestaande randweg ter ontlasting van het centrale verkeerskruis, meer ongelijkvloerse verbindingen op de nieuwe hoofdroute, betere ontsluiting van de drie stations, stimuleren fiets en OV en doorfietsroutes naar Groningen.

Groen

In het stedelijk gebied van Hoogezand-Sappemeer staat vergroening en klimaatadaptatie centraal bij de ontwikkelingen op herstructurering, vernieuwing, transitie en verdichting.

Het landschap rondom Hoogezand-Sappemeer is zeer divers. De energietransitie heeft een deel ervan al veranderd en de landbouwtransitie staat nog maar aan het begin. In de omgeving van het stedelijk gebied bevinden zich natuurgebieden als het Zuidlaardermeer en het Roegwold, maar ook de natuuromgeving rond Westerbroek en het historische lint van Harkstede-Slochteren-Siddeburen liggen op fietsafstand. In de wijken wordt het buitengebied als zeer waardevol ervaren en er wordt veel gebruik gemaakt van bestaande routes om het gebied te betreden.

Het potentieel voor recreatief medegebruik en toeristisch routes voor wandelaars, fietsers en watergebruikers aan de westkant van Hoogezand-Sappemeer en aan de oostkant van de stad Groningen is voor beide kernen groot. In 2040 is heeft dit potentieel zich ontwikkeld tot een gebied waarin de aanwezigheid van adaptieve landbouw, water en natte natuur is vergroot en verblijfsrecreatie zich heeft gevestigd. Een gebied van lokale, regionale, landelijke en internationale betekenis.

Energie

Energie is integraal onderdeel van de ontwikkelingen op herstructurering, vernieuwing, transitie en verdichting. Met voor de particuliere woningbouw speciale aandacht voor het onderste segment van de koopmarkt. Daarnaast vindt er innovatie met het bedrijfsleven plaats. Onderzocht

worden de kansen van een warmtenet met overtollige warmte van kartonproducent Eska als bron daarvoor. Een deel van de wijk Gorecht zou daarmee kunnen worden voorzien van warmte. Hiermee ontstaan energiehubs ten behoeve van de verduurzamingsopgave van bedrijven met een mee-koppelkans voor omliggende Woonwijken.

Uitdagingen

Bij de realisatie van de opgave in het stedelijk gebied van Hoogezand-Sappemeer is er een aantal uitdagingen:

- De realisatie van de diverse woningbouwplannen zal ook moeten voorzien in de te behalen stikstofnormen. Dit in combinatie met een nog hogere rente en momenteel remmende woningmarkt, maakt dat de wil om te bouwen en de bereidheid van ontwikkelaars om iets extra's te doen laag is. Er is er geen tot onvoldoende dekking voor extra's, terwijl juist de borging van (ruimtelijke) kwaliteit nodig is om het gebied vooruit te laten komen.
- Daarnaast is er voor de herstructureringsopgave op diverse locaties in het gebied, sprake van een hoge onrendabele top voor de woningcorporaties. Ook daar is de huidige investeringsruimte beperkt.
- De zoektocht naar nieuwe bedrijfslocaties, nodig voor de uitplaatsing van bestaande bedrijven en om de vraag aan nieuwe vestigingsbehoefte te kunnen voldoen is ingewikkeld wegens ruimte gebrek. Dat, terwijl de noodzakelijke revitalisatie en herstructurering van de huidige locaties een langjarige inspanning zal vergen, waar beperkte middelen voor beschikbaar zijn.
- De plannen om de huidige verkeerstructuur aan te passen worden belemmerd door de toekomstige frequentie toename op het spoor. Dit leidt tot extra ongelijkvloerse infra maatregelen waar de financiering voor ontbreekt.

Gemeente Midden-Groningen

Vernieuwing en transformatie van het stedelijk gebied

Sleutelproject ‘Historisch lint in ere hersteld’

Het historisch lint van Hoogezand-Sappemeer is de centrale as van waaruit de ontwikkelingen in het gebied zijn ontstaan. Het is dan ook passend dat het de centrale as wordt van waaruit revitaliserende ontwikkelingen in Hoogezand-Sappemeer starten.

Het gevoel van de grandeur van het lint vroeger is weg, dankzij de huidige wegstructuur, ongedefinieerde bouwstijlen en verpaupering en leegstand.

De transformatie van het lint naar een verkeersluw woon- en verblijfsmilieu met veel aandacht voor historische woontypologieën, omzetten van winkels/bedrijvigheid naar een woonfunctie, passende groenstructuren en klimaatadaptatie is meer dan alleen een ruimtelijke kwaliteitsslag. Het geeft een belangrijke impuls aan herstel van de plaatselijk trots op het lint van weleer. Langs het gehele lint kunnen, door revitalisering en herstructurering, 320 woningen voor diverse doelgroepen worden gebouwd.

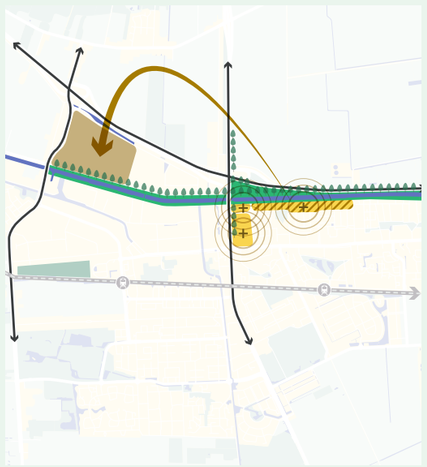

Opstarten: 110w
Naast de ontwikkeling van Stadsentree Noord worden milieubelastende bedrijven in de kanaalzone verplaatst buiten de stadskern. Hierdoor ontstaat ruimte voor een nieuwe gemengde ontwikkeling langs het kanaal met hergebruik van karakteristieke gebouwen en aantrekkelijke groene openbare ruimten langs het water.

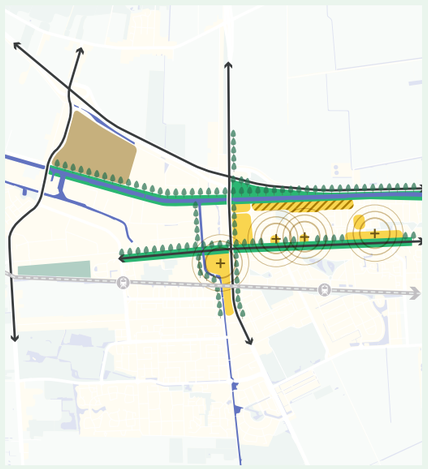

Verstevigen: 440w
Losse woningbouwprojecten langs de oude ribben worden aaneengeschakeld tot een aantrekkelijke gemengde stadsboulevard. Het profiel van het oude lint wordt verbeterd, vergroend en klimaatadaptief gemaakt (wadi’s, waterberging, minder hittestress).

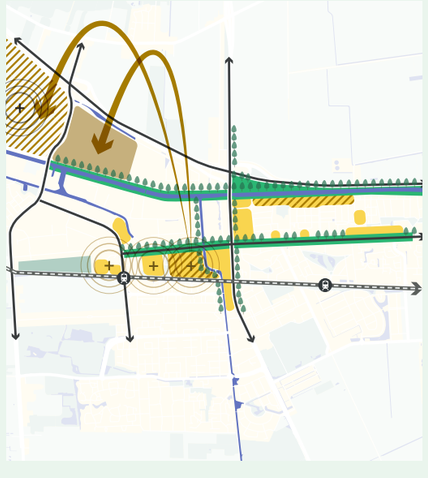

Consolideren: 770w
Verplaatsing milieubelastende bedrijven rond het station Martenshoek om een dichte, levendige stationsomgeving te creëren met programma’s voor wonen, werken en onderwijs. Uitwisseling creëren tussen onderwijs, innovatie, maakindustrieën in de nabijheid van het station.

Vitaal stadshart: 900w
Op deze wijze ontstaat een kwaliteitsverandering voor Hoogezand als geheel door strategische verdichting en functiemenging. De invloed van stadsontwikkeling en het overbruggen van barrières (snelweg, spoorlijn, rondweg) zorgen ook voor kwaliteitsimpuls van bestaande wijken en de verbindingen met het omringende landschap verbeteren.

Gemeente Noordenveld

(Proef-)Tuin van de stad

Noordenveld is een uitgestrekte gemeente bestaande uit 26 dorpskernen met een gevarieerd en aantrekkelijk landschap. Waar het aantrekkelijk is om te wonen en te werken. Inwoners en ondernemers kennen elkaar en er is een hoge mate van naoberschap.

De gemeente Noordenveld is zuinig en trots op haar landschap. Kenmerken zoals de esdorpen, beekdalen, veenkoloniën en laagveenontginningen willen we behouden voor toekomstige generaties. Tegelijkertijd staan er forse kernopgaven gepland. Deze moeten hand in hand gaan met het behoud en versterken van de gebiedskarakterstieken.

De kwantitatieve realisatie van de kernopgaven zal voornamelijk gericht zijn op de dorpen Roden, Peize, Norg en Veenhuizen. De uitdagingen om de kwaliteit van wonen en werken en de voorzieningen op peil te houden ligt in alle kernen.

Hoofdopgave Wonen

Hoogste prioriteit ligt bij het ontwikkelen van (sleutel) locaties in Roden Zuid (min. 250), Maatlanden/ Zulthe (100), Vrijetijdsboulevard (80), Peize Zuid (150) en Norg Oosterveld (100). Deze worden waar mogelijk versneld tot uitvoering gebracht.

Naast toevoeging wonen is herstructurering een belangrijke opgave, waarbij de doelen als verduurzaming en het klimaat adaptief maken van wijken meewegen. Daarnaast biedt dit kansen voor inbreiding.

Hoofdopgave Werken

De bedrijvigheid zal zich in de toekomst met name rondom Roden en Peize worden geconcentreerd. Waarbij de sterke relaties Leek-Roden, Groningen-Peize-Roden en Assen-Roden-Leek centraal staan. In Roden wordt volop ingezet om het gezondheidscluster, rondom onder andere de Health Hub Roden en Lifelines, te versterken met voorzieningen en nieuwe en groeiende bedrijvigheid. Om het aantal banen te realiseren wordt rekening gehouden met een groei van circa 6 tot 8 ha.

Daarnaast zorgen de gevangenissen in Veenhuizen en het munitiedepot voor belangrijke directe en indirecte werkgelegenheid in de zuidzijde van de gemeente. Behoud en uitbreiding van deze werkgelegenheid wordt als cruciaal gezien voor de ontwikkeling van Veenhuizen als werelderfgoed en behoud van het vastgoed ‘ensemble’.

Mobiliteit

Autoafhankelijkheid is groot en de beschikbaarheid van openbaar vervoer staat sterk onder druk. Doordat ook het voorzieningen niveau in de kernen onder druk staan is bereikbaarheid cruciaal. Naast het versterken van fietsroutes zijn investeringen in openbaar vervoer noodzakelijk om wonen en werken in de kernen aantrekkelijk te houden. Het behouden en versterken van goede (tangentiële) verbindingen met Leek, Groningen en Assen zijn noodzakelijk om aantrekkelijk te zijn als woon- of werkdorp. Een goede busverbinding Leek-Roden-Assen zou daar een goede aanvulling op zijn.

Groen

Bodem- en watersturend – op de grens van Drenthe en Friesland ligt het grootste restant hoogveen van Nederland, het Fochteloërveen. Natuurmonumenten gaat aan de slag met het toekomstbestendig maken van dit Natura2000 gebied. Een optimale waterhuishouding is nodig om het hoogveengebied te behouden en de bijzondere flora en fauna voldoende ruimte te bieden.

Hoogveen is kwetsbare natuur. Stikstof, klimaatverandering en verdroging zetten de natuur in dit hoogveengebied onder druk. Er is nu actie nodig om te voorkomen dat deze kwetsbare natuur verdwijnt.

Daarnaast spelen er in Noordenveld diverse andere water en natuur gerelateerde opgaven. Zoals bij de Onlanden. De Onlanden heeft als functie om water te bergen, maar het betreft ook een waardevol Natura 2000 gebied. Om de Onlanden klimaatrobuust en toekomstbestendig te houden dient het waterbergend vermogen vergroot te worden zondar dat dit een onevenredige afbreuk doet van de natuurwaarden.

Tussen het Fochteloërveen en de Onlanden ligt ingeklemd het watersysteem van het Eelder- en Peizerdiep. Ook voor dit watersysteem gelden deze water en natuur gerelateerde opgaven. Deze opgaven raken veel belanghebbenden op korte- en lange termijn. Denk aan klimaat, veenoxidatie, landbouwtransitie, kwaliteit, kwantiteit, water vasthouden bij langdurige droogte, water afvoeren bij hoosbuien,

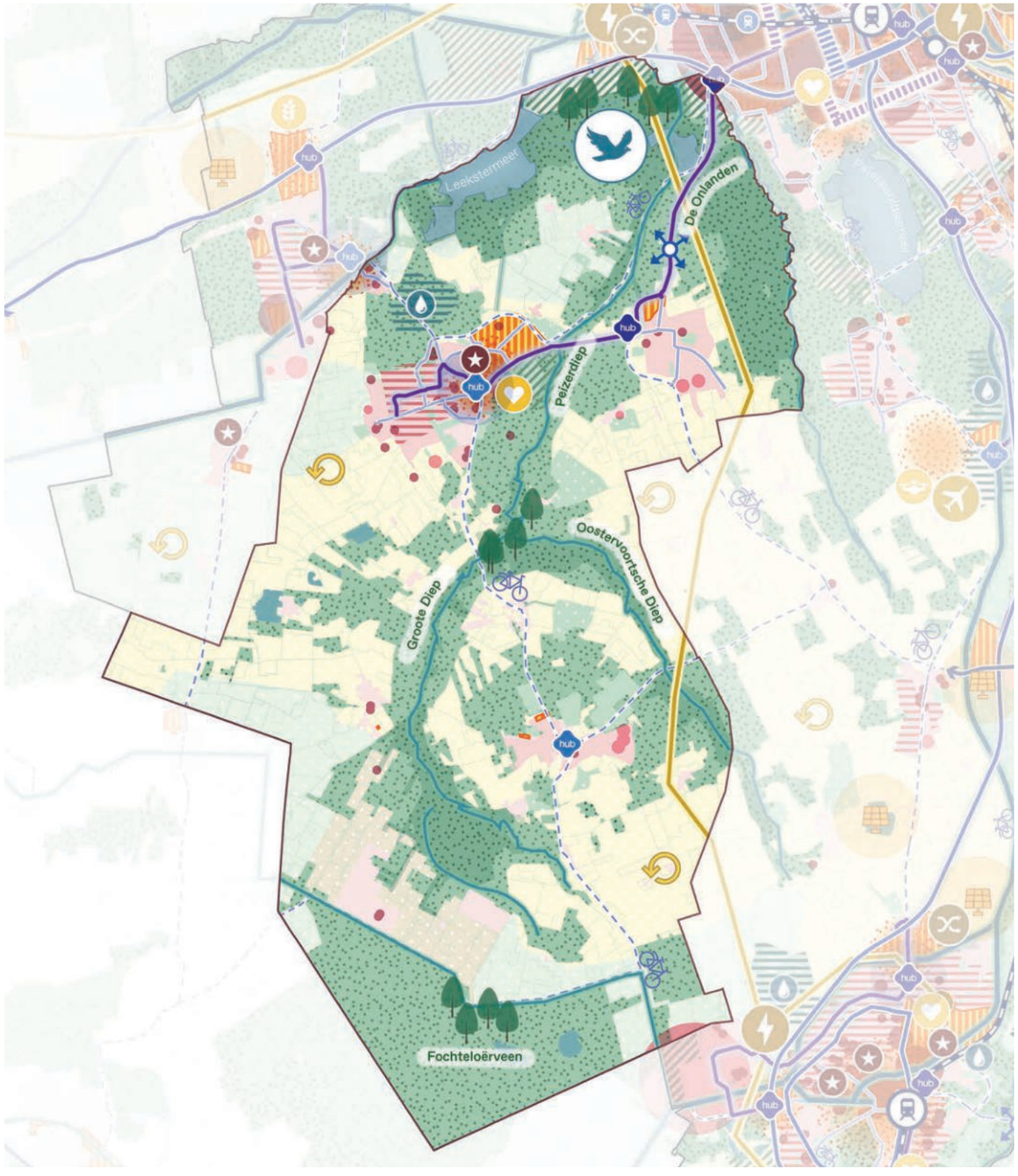

Gemeente Noordenveld

(Proef-)Tuin van de stad

biodiversiteit en beheer. Naast alle andere belangen die er ook spelen zoals energie, wonen, woningbouw en recreatie. Het zijn diverse opgaven en belangen die samenkomen in een beperkt gebied met water en natuur als gemeenschappelijk vertrekpunt.

Daarnaast willen we in bestaande en nieuwe wijken en bedrijventerreinen meer groen realiseren. Voor de bedrijventerreinen wordt aansluiting gezocht bij het programma ‘Werklandschappen voor de toekomst’ (IVN/ groeifonds).

Energie

Een goede energieinfrastructuur is een randvoorwaarde om onze duurzaamheidsambities en groeiambities te realiseren. De knelpunten op de hoogspanningsstations Vierverlaten en Zeijerveen zijn hinderlijk en kunnen de ambities in de weg staan. Ook op het lokale net zijn er capaciteit issues die ambities kunnen beperken.

De UGS Norg biedt mogelijk kansen voor energietransitie en waterstofeconomie.

VrijeTijdsBoulevard

Op de VrijeTijdsBoulevard (VTB) te Roden gaat Nijhuis 36 ruime grondgebonden woningen/appartementen bouwen genaamd ‘De Boterlinie’. Er wordt stedenbouwkundig aangesloten bij het ‘dorpsindustriële front’ van de naastgelegen Oude Melkfabriek waarin tegenwoordig een sportschool gevestigd is.

Gemeente Tynaarlo

Groene long tussen beide steden

Tynaarlo is een aantrekkelijke gemeente om in te wonen. De plattelandsgemeente Tynaarlo bestaat uit drie hoofdkernen (Eelde-Paterswolde, Vries en Zuidlaren) en 15 dorpskernen. Al die kernen zijn verschillend en uniek in hun vorm, ligging, bouw, de ontstaansgeschiedenis en dorpstradities, omgangsvormen en gebruiken, hun voorzieningenaanbod, verenigingsleven en festiviteiten.

De gemeente Tynaarlo ligt als een groene long tussen de stedelijke centra Groningen en Assen en beschikt over een breed scala aan bijzondere landschappelijke kwaliteiten: veel natuurgebieden, twee grote recreatiemeren, een reeks landgoederen, natuurlijke beekdalen, afgewisseld met hoger gelegen zandruggen en het Hunzedal met haar unieke kwaliteit. Ook qua cultuurhistorie is Tynaarlo een bijzondere gemeente: de hoofdstructuur van essen- en brinkdorpen is nog grotendeels intact.

Het landschap zorgt in al zijn verscheidenheid voor aantrekkelijke mogelijkheden om te wonen, leven, recreëren en werken. Het wonen in de gemeente wordt hoog gewaardeerd. De aantrekkelijke woonomgeving en de strategische ligging tussen twee stedelijke gebieden zorgen voor een sterke woningmarkt. Die waardering heeft te maken met het woonklimaat en de sociale gemeenschap, met de kwaliteit van het landschap, de recreatiemogelijkheden en de kwaliteit van de dagelijkse voorzieningen (zoals scholen, winkels e.d.). Dat alles in combinatie met de nabijheid van hoogwaardige werkgelegenheid en voorzieningen in de steden Groningen en Assen.

Zuidlaren ontwikkelt zich verder met het centrumplan en het sleutelproject Laarhove. Inzet van deze ontwikkeling is het versterken van de relatie van het dorp met het steeds mooier wordende Hunzelandschap. Ook in Eelde werkt de gemeente Tynaarlo aan de herontwikkeling van een duurzaam en leefbaar centrum, eind 2023 wordt een masterplan gepresenteerd. In Eelde-Paterswolde is de ruimte voor woningbouw beperkt. Er zijn enkele transformatielocaties, maar daarmee kan niet in alle woningbouwbehoefte worden voorzien. Eelde wordt omringd door waardevolle landgoederen, een luchthaven en beekdalen. Een eventuele uitbreiding van het bestaande stedelijke gebied vraagt daarbij altijd om een zorgvuldig ontwerp waarbij met vele aspecten rekening moet worden gehouden. De ontwikkeling van zowel transformatie- als kleinschalige uitleglocaties is daarmee kostbaar en kent al snel een onrendabele top. In het buitengebied spelen grote opgaven op het gebied van energie, water en landbouw.

Hoofdopgave Wonen

De aantrekkelijke woonomgeving en de strategische ligging tussen twee stedelijke gebieden zorgt voor een sterke woningmarkt. Deze bijzondere positie biedt perspectief. Voor particulieren, corporaties en beleggers is het aantrekkelijk om te investeren in woningen. Ook nieuwe woningbouwprojecten zijn kansrijk vanwege de druk op de woningmarkt. Er is veel vraag naar kleinere woningen voor verschillende doelgroepen. Leegstand is beperkt en vrijkomende plekken in de dorpen kunnen (onder strikte ruimtelijke voorwaarden) worden ingevuld. Tynaarlo heeft gemiddeld genomen een laag percentage sociale woningbouw. In nieuwbouw projecten wordt uitgegaan van 30% sociale huur , daardoor laten deze projecten veelal een tekort zien op de grondexploitatie. Ook de gestegen bouwkosten en rente maken de opgaven voor het realiseren van meer betaalbare woningen complex.

De nieuwbouwopgave is voornamelijk gericht op de drie hoofdkernen (Eelde-Paterswolde, Vries en Zuidlaren. De gemeente Tynaarlo geeft hierbij prioriteit aan het ontwikkelen van de sleutellocaties in Zuidlaren (Laarhove met 265 woningen), en Vries (Vries Zuid met 75 woningen). Onder het motto ‘Klein, maar fijn én talrijk’ wordt er in de dorpskernen ruimte geboden aan kleinschalige initiatieven.

Ondanks de eerder benoemde sterke woningmarkt kent de gemeentelijke woningmarkt ook zijn zwakke kanten, dat betreft met name de kwaliteit van een deel van de bestaande woningvoorraad. De gemeente telt veel woningen die in de 50-, 60- en 70’er jaren zijn gebouwd. In veel gevallen gaat het om woningen van matige kwaliteit. Het intensief verbeteren van deze woningen, vooral om tegemoet te kunnen komen aan de klimaatdoelstellingen en het tegengaan van energiearmoede, is een forse opgave. Een groot deel van deze matige woningvoorraad is in bezit van de woningbouwcorporaties. Corporaties kiezen voor complexgewijze vernieuwing of voor sloop-nieuwbouw. Bij de particuliere woningvoorraad ligt dat ingewikkelder, door het versnipperde bezit is een complexgewijze aanpak vaak niet mogelijk. Dit vraagt om forse investeringen.

Hoofdopgave Werken

De economie van Tynaarlo is aanvullend op die van Groningen en Assen en kent als belangrijkste sectoren: zorg, (detail)handel, horeca, zakelijke dienstverlening, onderwijs en bouwnijverheid. Wonen, voorzieningen (zorg, onderwijs, horeca, winkels), recreatie en dienstverlening vormen dan

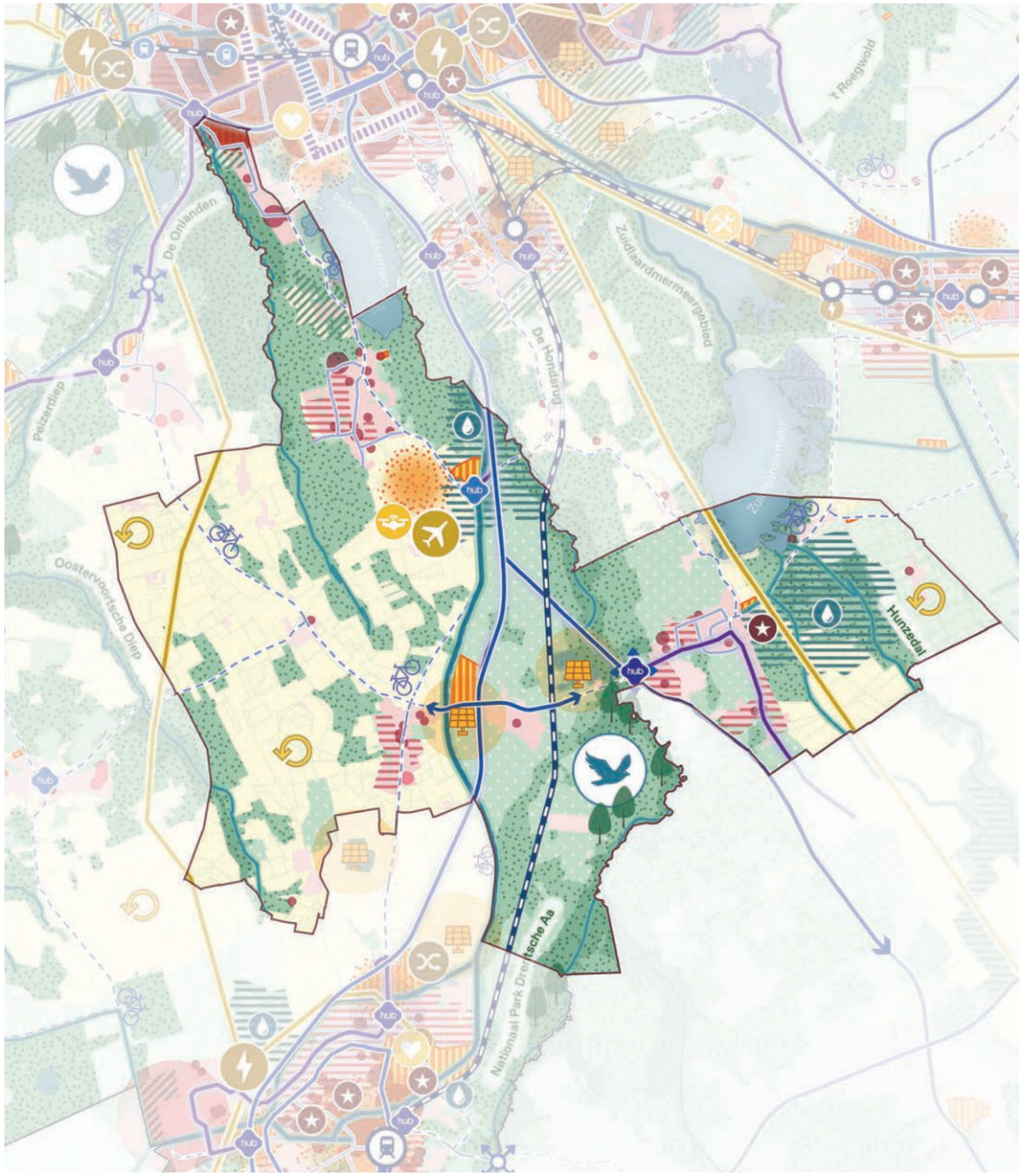

Gemeente Tynaarlo

Groene long tussen beide steden

ook de kurkwaarop de economie van Tynaarlo drijft. Voor de economische ontwikkeling van de gemeente Tynaarlo is het daarom belangrijk ruimte te bieden aan deze sectoren. Dat betekent ruimte om te investeren in woningbouw (nieuwbouw, warmtetransitie en renovatie), in voorzieningen voor zorg, onderwijs, detailhandel, sport en recreatie en in ruimte voor zakelijke dienstverlening en bouwnijverheid. Ook de landbouw vormt een speerpunt van beleid, weliswaar is het aantal banen in deze sector beperkt, maar de oppervlakte die deze sector inneemt is substantieel.

De strategische ligging van de gemeente Tynaarlo binnen de regio zorgt ervoor dat verschillende bedrijventerreinen een functie hebben voor bedrijven met een(boven) regionaal karakter. De gemeente beschikt, zowel voor het Midden- en Kleinbedrijf als voor grotere bedrijven, over een aantal interessante bedrijfslocaties; zichtlocaties aan de A7 (Businesspark Ter Borch) en A28 (Vriezerbrug), Groningen Airport Eelde, het bedrijventerrein De Punt en nog verschillende kleinere locaties.

Mobiliteit

Vooral voor het wonen en de economie is een goede bereikbaarheid van cruciaal belang. In de plattelandsgemeente Tynaarlo is de autoafhankelijkheid groot. De ligging langs de A28, de A7 en de N34 en N386 zorgt voor een uitstekende autobereikbaarheid. De bereikbaarheid per openbaar vervoervervoer in de grotere kernen is goed, maar kan nog worden verbeterd door meer snelle en frequente buslijnen en de aanleg van goede overstapmogelijkheden op vervoerknooppunten langs de A28 of via OV-hubs in de dorpen. De OV bereikbaarheid van de kleinere kernen staat helaas steeds meer onder druk. Goede OV bereikbaarheid is noodzakelijk om wonen en werken in de kernen aantrekkelijk te houden. Ook het verbeteren van de OV bereikbaarheid van bedrijventerrein Vriezerbrug is nog een opgave.

De gemeente Tynaarlo beschikt over een uitgebreid fietspadennet, zowel voor dagelijks als voor recreatief gebruik. Versterking van het netwerk kanvindt onder meer plaats door de aanleg van een doorfietsroute tussen Groningen en Assen en tussen Haren, Zuidlaren en Gieten.

De dorpenroute N386 verbindt belangrijke kernen en voorzieningen binnen de gemeente Tynaarlo: Zuidlaren, Tynaarlo, Vries, Donderen. Deze route heeft voor de gemeente een belangrijke ruimtelijk structurerende werking. De route doorsnijdt een reeks landschapstypen en geeft daardoor een goed zicht op de vele landschappelijke overgangen, zoals de overgangen tussen de beekdalen en de ruggen. De overgangen vormen bijzondere plekken om het landschap te beleven. Ze maken het landschap inzichtelijk en dragen bij aan de beleving van contrasten. Vrijwel overal zijn de landschappelijke overgangen behouden en zo nodig zorgvuldig (opnieuw) vormgegeven, waarbij beplanting een grote rol speelt. Naast verbindings- en belevingsroute is de N386 ook van belang als gemeentelijke ontwikkelings-as. Nieuwe aan de N386 gekoppelde ontwikkelingen versterken de kwaliteit en het belang van de route, zoals de centrumontwikkeling en woningbouw in Zuidlaren, een dagrecreatie voorziening bij het Veenmeer, vervoerhub bij spoor Tynaarlo, knooppunt/vervoerhub A28/ N386, Vriezerbrug, woningbouw in Vries. De bereikbaarheid van Zuidlaren is een belangrijk thema. Voorgenomen ontwikkelingen vragen nu al om aanpassingen van de huidige situatie. Niet uit te sluiten valt dat in de nabije toekomst verdergaande, ingrijpende maatregelen (zoals een rondweg), noodzakelijk zijn om de bereikbaarheid te borgen en het centrum te ontlasten.

Groen

De dorpen en het landschap van de gemeente Tynaarlo hebben een belangrijke landschappelijke cultuurhistorische

waarde. De ontstaansgeschiedenis is nog goed aan het landschap af te lezen. Het beek- en esdorpenlandschap met zijn brinkdorpen en essen op de hogere zandruggen, en in de dalen op de lagere gronden de beekdalen de beken. Hiernaast levert het open Hunzedal aan de oostzijde van de gemeente weer een heel andere landschappelijk gebied waar ook drinkwaterwinning plaats vindt. Alles bij elkaar zorgt het voor een bijzondere kwaliteit met natuurlijke watersystemen van beken en meren, met het Nationaal Park Drentse Aa als bijzondere troef. Deze kwaliteit van de dorpen en het landschap is in belangrijke mate bepalend voor de aantrekkingskracht van de gemeente en biedt volop kansen voor nieuwe ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en recreëren.

In de afgelopen decennia is de biodiversiteit in Nederland sterk afgenomen. Vooral in het agrarisch gebied is door bevermesting, verzuring en verdroging is sprake van een sterke afname van de soortenrijkdom aan flora en fauna, zoals akker- en weidevogels, boerenlandvlinders, wilde bijen etc. Ook nemen de kwaliteit en diversiteit van het landschap af. Migratie van soorten wordt ernstig bemoeilijkt door versnippering , intensivering en schaalvergroting van de landbouw waardoor veel landschappelijke en natuurlijke kwaliteit afneemt en versnippering van de natuurgebieden ontstaat. en het verwijderen van houtwallen.

In de beschermde natuurgebieden, zoals de Drentsche Aa en de Onlanden, is mede door gericht natuurbeheer de afname van de biodiversiteit een halt toegebracht. Maar buiten de natuurgebieden vindt de afname van biodiversiteit versterkt plaats. Er is sprake van een complex aan oorzaken: o.a. door toename stikstofdepositie, klimaatverandering, overbemesting, afname van bloemrijke graslanden, toepassen bestrijdingsmiddelen etc. Het vraagt om een duurzame en of natuurinclusieve inrichting van de dorpen en het landelijk gebied, bodem en watersturend gericht op hydrologisch systeemherstel. landbouw met perspectief voor de toekomst.

De klimaatverandering heeft invloed op het landschap, de natuur, het watersysteem en de ruimtelijke kwaliteit. We krijgen steeds vaker te maken met extreme weersomstandigheden: met langdurige perioden van droogte en hitte, maar ook met extreme regenval en wateroverlast. In de beekdalen van de Hunze, Drentsche Aa en en het Eelderdiep worden (nood)waterbergingsgebieden ingericht om wateroverlast (met name in Groningen) te voorkomen. Landbouwgebieden hebben juist weer last van langdurige droogte en mislukte oogsten. Door de perioden van langdurige droogte vindt vooral op de hoger gelegen zandgronden verdroging plaats. De grondwaterspiegel daalt daar, waardoor veel vegetatie in natuurgebieden afsterft en de landbouw te maken krijgt met mislukte oogsten. Hittegolven vragen om een schaduwrijke omgeving.

De opgave voor Tynaarlo is om in te spelen op deze klimaatveranderingen gericht op water en natuur. Met het meer water vasthouden in het beeksysteem kan verdroging tegen worden gegaan. Ook is hiermee meer ruimte voor het tijdelijk opvangen van regen bij extreme neerslag zodat wordt voorkomen dat straten vaak blank komen te staan., onder andere door water vast te houden in de hoger gelegen zandgronden om verdroging tegen te gaan, maar ook door bij zware regenval te voorkomen dat straten blank komen te staan. Duidelijk is dat het oppervlaktewatersysteem steeds meer een leidend wordt bij de ruimtelijke ontwikkelingen en dat het waterbeleid vraagt om een brede, regionale scope.

Naast de aanpak van de waterproblematiek speelt ook het herstel van de biodiversiteit in de gemeente Tynaarlo. Natuur buiten de natuurgebieden, de groen-blauwe dooradering in je landelijk gebied, moet hersteld worden zodat de waardevolle natuurgebieden weer verbonden worden met elkaar. Door o.a. herstel van de landschapselementen, natuurvriendelijke oevers en ecologisch beheer is een goede slag te slaan in biodiversiteitsverbetering.

Energie

Een goede energieinfrastructuur is een randvoorwaarde om de duurzaamheidsambities en groeiambities te realiseren. Er zal fysieke ruimte moeten worden gereserveerd voor uitbreiding van de ondergrondse en bovengrondse energie infrastructuur. De vraag naar aardgas zal afnemen en de vraag naar elektriciteit zal toenemen, omdat verwarming van woningen dan plaats vindt door middel van een (hybride) warmtepomp of een warmtenet. Het elektriciteitsnet moet in een fors tempo gaan voorzien in een snelgroeiend aanbod van duurzaam opgewekte elektriciteit én er ontstaat een sterk groeiende vraag naar elektriciteit. De ontwikkelingen op het gebied van elektrisch (vracht)vervoer zorgen voor een grote toename in de laadbehoefte, bedrijven gaan een andere energiemix gebruiken en ook de nieuwe woningvoorraad moet aangesloten worden. Dat vraagt alles bij elkaar om een veel grotere netcapaciteit met meer stations en kabels. Deze objecten boven en onder de grond moeten worden ingepast in de beperkte beschikbare ruimte.

Voorzieningen

De voorzieningencentra hebben het in het algemeen moeilijk door verschillende autonome ontwikkelingen en recent de coronacrisis. Vooral op de winkels voor niet-dagelijkse goederen heeft dit effect. Door veranderingen in koopgedrag is al decennialang sprake van een teruggang van het aantal kleine winkels. Wel gaat het goed met de grote supermarktketens en veel andere winkels in dagelijkse behoeften. Voor de grotere winkelcentra, zoals in Vries, Eelde, Paterswolde en Zuidlaren, kunnen deze ontwikkelingen op termijn een verarming van het aanbod gaan betekenen.

Gemeente Tynaarlo

Groene long tussen beide steden

Vries Zuid

In het dorp Vries centraal gelegen tussen Assen en Groningen komt een uitbreidingswijk met dorpse allure en een gemêleerd aanbod van woningen. Zowel huur als koop, zowel projectmatig als particulier.

Vries Zuid wordt een aantrekkelijke woonwijk ontwikkelen die tegemoet komt aan de huidige en toekomstige behoefte aan woningen in het dorp Vries. Het gaat om maximaal 75 woningen die in fases gebouwd gaan worden.

Laarhove

Op de achterzijde van de voormalig Prins Bernhardhoeve in Zuidlaren komt een nieuwe woonwijk Laarhove met circa 265 woningen. Laarhove ligt op de overgang van de Hondsrug naar de Hunzevallei, tussen het centrum van Zuidlaren en het landschap. De relatie met het landschap wordt met deze ontwikkeling hersteld, waarbij de Drentse kernkwaliteiten zoals rust, ruimte, naoberschap, veiligheid en kleinschaligheid worden gekoesterd

Laarhove moet een aantrekkelijke woonwijk worden die tegemoet komt aan de woonbehoefte in Zuidlaren en in de regio. Een gemêleerde woonwijk voor zoveel mogelijk doelgroepen ten behoeve van een evenwichtige en toekomstbestendige woningvoorraad.

De woonwijk moet passen bij het specifieke DNA van Zuidlaren, maar ook iets toevoegen aan de bijzondere mix die het dorp al rijk is. Een groene woonwijk met zijn wortels in het verleden door voort te bouwen op de landschappelijke en ecologische kwaliteiten.

Gemeente Westerkwartier

Diversiteit aan landschappen

In de gemeente Westerkwartier wonen ruim 63.000 inwoners en is daarmee één van de grootste gemeenten van de provincie Groningen. Deze schaalgrootte geeft ons slagkracht. Tegelijk koesteren wij onze kleinschaligheid: het Westerkwartier is een gemeenschap van grote en kleine dorpen, waar mensen elkaar kennen en weten te vinden.

Het Westerkwartier kenmerkt zich door een unieke combinatie van ligging en karakter. Het Westerkwartier ligt in het hart van Noord-Nederland. De hoofdverkeersassen A7, spoorlijn Groningen-Leeuwarden, het Van Starkenborgh-kanaal en op termijn misschien de Lelylijn, vormen een goede ontsluiting van ons gebied. De nabij gelegen stedelijke regio's als Drachten, Assen, Leeuwarden en Groningen zorgen ervoor dat stedelijke voorzieningen binnen handbereik liggen, mits de vervoers- infrastructuur meegroeit met de toename van het aantal inwoners. Als plattelandsgemeente behoren we tot de grootste in Nederland met ruim 40 dorpen gelegen in weidse landschappen en groene coulissen, in rust en ruimte. Het landschap is divers en geeft met onderdelen als de Reitdiep-zone en het Nationaal Landschap Middag-Humsterland ruimte aan enerzijds de landbouwsector en anderzijds aan natuur, recreatie en toerisme. Aan de andere kant maken we deel uit van de stedelijke agglomeratie Regio Groningen-Assen met dynamische groeikernen langs de A7 en de spoorlijn Groningen-Leeuwarden. Deze combinatie maakt ons uniek en daarom koesteren we deze twee kenmerkende aspecten van onze gemeente met zorg.

Hoofdopgave Wonen

Het Westerkwartier ligt gunstig en centraal in het noorden, goed verbonden met aan de ene kant Groningen als belangrijk centrum van werk en voorzieningen, anderzijds Drachten en het westen van Nederland. Het is voor veel huishoudens, waaronder ook veel gezinnen met kinderen, een reden om te blijven of zich er te vestigen. Het Westerkwartier trekt sinds jaar en dag mensen aan. De oververhitting op de woningmarkt van de stad Groningen biedt de mogelijkheid om nog meer mensen naar het Westerkwartier te trekken en hen daar te binden. Groei zien we niet als doel, maar als middel om te kunnen investeren in aantrekkelijke dorpen. Het zorgt voor behoud van woningwaarde, kansen voor doorstroming, investeringsbereidheid in bestaande woningen, kansen om nieuwe woningen toe te voegen en daarmee plekken te ontwikkelen die de dorpen beter maken. Ook kunnen nieuwe inwoners in dorpen het verschil maken bij het in stand houden van voorzieningen waar omliggende woondorpen ook gebruik van maken, zoals de basisschool of supermarkt.

We leggen de nadruk op groei in aantallen op bereikbare plekken. Dat betreft vooral Zuidhorn, Leek en Marum. Hier gaat het óók om groei in de sociale huurvoorraad en woningen voor specifieke doelgroepen zoals ouderen en mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben. Hierin werken we graag samen met corporaties bij het maken van plannen en zoeken naar ontwikkelmogelijkheden. In kleinere aantallen gaat het ook om Grootegast, Aduard en Grijpskerk, en de dorpen gelegen langs de A7 zoals Oostwold. Dit zijn dorpen waar we een bovenlokale vraag denken te kunnen bedienen. Ook in andere dorpen is vaak groei mogelijk, maar vooral om de eigen vraag te bedienen. Hier willen we altijd ruimte voor kunnen aanbieden, passend bij de schaal van het dorp. Per dorp worden hiervoor, samen met inwoners woonplannen opgesteld.

Voor de kernen Leek/Tolbert en Zuidhorn/Briltil ligt de grootste opgave voor de komende jaren.

Hoofdopgave Werken

We zetten in op het behouden van werkgelegenheid en het aantrekken van nieuwe werkgelegenheid. Daarbij bieden we ruimte aan innovatie en behouden we een goed ondernemersklimaat. Ondernemers krijgen de ruimte om (duurzaam) te ondernemen, onder meer door het ontwikkelen van toekomstbestendige werklocaties. Daar waar zich kansen voordoen op het gebied van transformatie en herbestemming, zullen we deze benutten. In het kader van de visie op bedrijventerreinen zijn transformatie van bedrijventerreinen en onderzoek om te komen tot de aanleg van een circulair bedrijventerrein ontwikkelingen die bijdragen aan duurzame werkgelegenheid.

De meeste Westerkwartierse opgaven houden zich niet aan gemeentegrenzen, maar vinden plaats in een zich snel ontwikkelende regio. Als gemeente nemen we actief deel in de Regio Groningen-Assen. Hier komen de verstedelijkingsopgaven en mobiliteitsvraagstukken bij elkaar en is inzet daarop het hardst nodig. Regionaal samenwerken aan kansen en dilemma's is en blijft daarom noodzakelijk. Op die manier willen we bijdragen aan een sterke regio. Onze lokale economie draagt bij aan een fijn woon- en werkklimaat. Ondernemerschap en bedrijvigheid in onze gemeente willen we dan ook behouden en versterken. We doen dat door een faciliterende houding en passende regelgeving. Concreet betekent dit dat we vestigingsmogelijkheden bieden voor lokale bedrijven. Maar ook bieden we ruimte voor bedrijven van elders, die passen bij de Westerkwartierse maat en schaal.

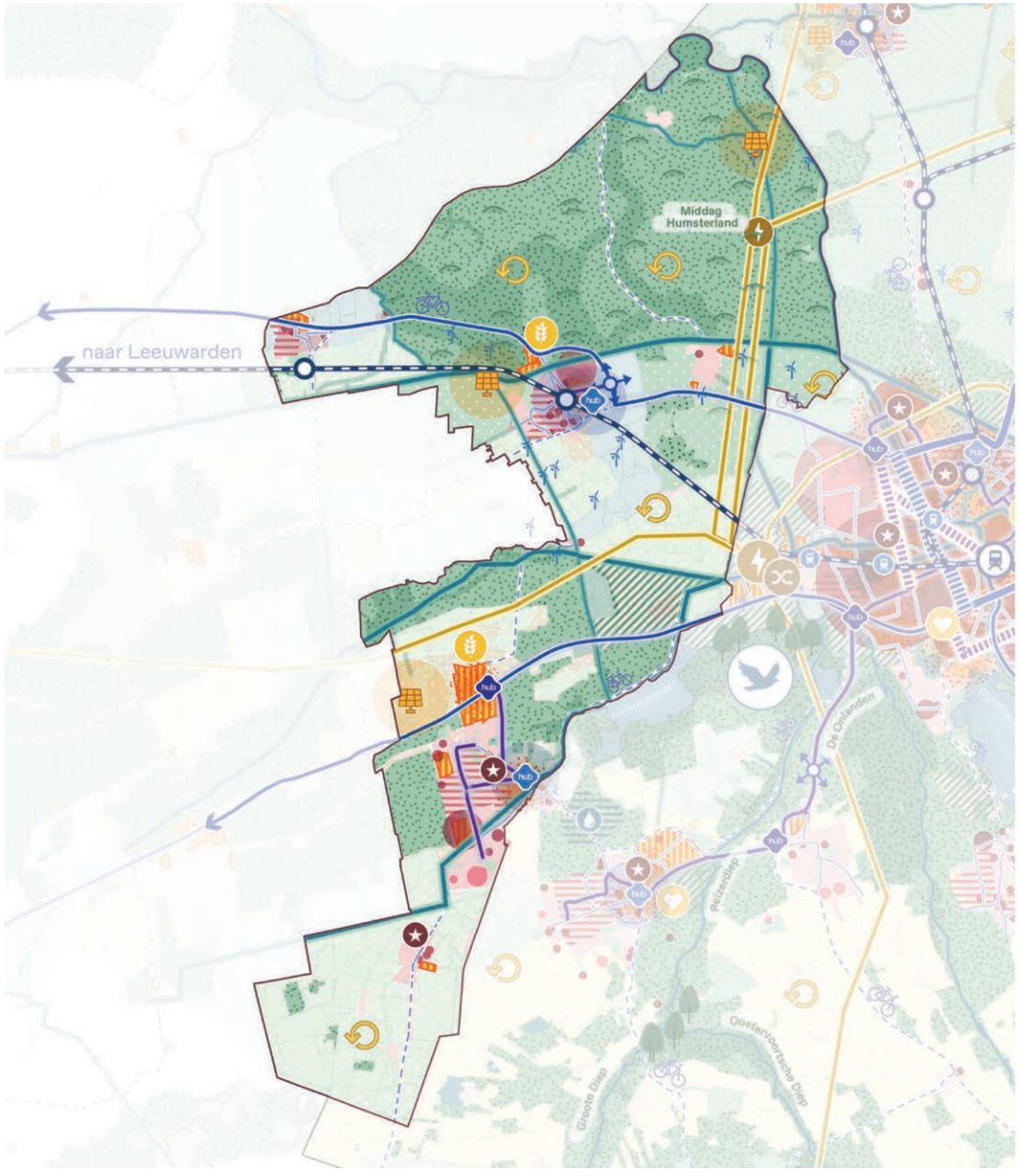

Gemeente Westerkwartier

Diversiteit aan landschappen

We kijken over de grenzen van de verschillende sectoren heen en stimuleren samenwerking tussen sectoren en tussen onderwijs, ondernemers, andere maatschappelijke instellingen en overheid elkaar treffen en samenwerken.

Mobiliteit

In de verkeersvisie Westerkwartier is vastgesteld dat het van essentieel belang is dat de hoofdwegenstructuur op orde gebracht wordt om ook in de toekomst de bereikbaarheid te kunnen blijven garanderen. Naast het inzetten op duurzame vormen van vervoer zoals OV en doorfietsroutes blijft de afhankelijkheid van de auto in een plattelandsgemeente als het Westerkwartier groot vanwege de afstanden en dunbevolkte gebieden.

Goede hoofdwegenstructuur en verbindingen zijn een randvoorwaarde om de opgaven rond wonen, werken en bereikbaarheid van voorzieningen te kunnen realiseren. Concreet gaat het met name om het oplossen van de knelpunten noord/zuid verbinding in Westerkwartier, toegang tot ringweg Groningen, parallelstructuur bij ontsluiting Leek en de rondweg Leek.

Omdat de gemeente Westerkwartier forse groeiambities voor Leek heeft, zal de infrastructuur met de aanpassingen op korte termijn niet meer voldoende zijn.

De aansluiting van de N372-A7 is in zijn huidige vorm niet in staat de verkeerstoename in 2030, onder meer als gevolg van de uitbreiding van de bedrijvigheid nabij de A7 en de behoefte aan 1000-1400 woningen in Leek/Tolbert, te verwerken. Er is nagenoeg geen restcapaciteit meer beschikbaar om op drukke momenten het verkeer op de rotondes aan de noord- en zuidzijde van de A7 goed te kunnen laten doorstromen.

Aandachtspunten hierbij zijn de planvorming voor de Lelylijn en de geplande hoogspanningslijn (380KV) Vierverlaten-Ens

Ook de verbinding vanuit Zuidhorn naar A7 en Groningen slibt dicht waardoor ook de OV verbinding belemmering ondervindt.

Groen

De landschappelijke variatie binnen het Westerkwartier is enorm. We kennen vier zeer verschillende landschapstypen binnen onze gemeente en dat is bijzonder. De landschapstypen uiten zich onder andere in wierden, kronkelende dijken, onregelmatige verkaveling en vergezichten in het noorden. Houtsingels, heidegebied, landgoederen, strokenverkaveling en lange bebouwingslinten in het zuiden. Er zijn beschermde dorpsgezichten, borgen, kerken, poelen, pingoruïnes en gemalen. De landschappelijke verschillen tussen noord en zuid geven de gemeente veel diversiteit, maar per gebied ook eigen aandachtspunten en uitdagingen. Binnen deze landschappen is de agrarische sector zichtbaar aanwezig voornamelijk als voedselproducent en als voornaamste beheerder van het landelijk gebied.

De kwaliteiten en waarden van elk van die vier landschappen maken de gemeente tot een goede plek om te wonen en te leven, te ondernemen en te bezoeken. Ze vormen onze kracht. Tegelijkertijd is deze kracht kwetsbaar. Er is druk op de schaarse ruimte. En daardoor kunnen waarden en kwaliteiten onder druk komen te staan. We willen de bestaande landschappelijke waarden beschermen en ontwikkelen.

Bij alle ontwikkelingen vormen de landschappelijke en cultuurhistorische waarden het vertrekpunt evenals de mogelijkheden en beperkingen van het natuurlijk bodem- en watersysteem. Dit betekent niet dat onze gemeente ‘op slot’ gaat. Juist omdat we onze ambities willen realiseren, zijn ontwikkelingen – klein en groter – nodig. Allerlei opgaven (woningbouw, bedrijvigheid, infrastructuur, klimaatadaptatie, energietransitie, etc...) vragen ruimte.

We willen dat al deze (en andere) ontwikkelingen landschappelijk goed worden ingepast en waar mogelijk een bijdrage leveren aan behoud of versterking van de bestaande kwaliteiten. Verlies aan areaal ten behoeve van verstedelijking kunnen we niet altijd voorkomen. Maar we willen wel areaalverlies waar mogelijk beperken. Dit betekent bijvoorbeeld dat we mogelijkheden benutten tot binnenstedelijke transformatie, herstructurering, verticaal bouwen waar dat passend is, gebruik maken van bestaande structuren en gebouwen en een gezonde leefomgeving stimuleren. Ook willen we koppelkansen rond natuurontwikkeling in combinatie met waterberging en agrarisch gebruik benutten. We maken daarbij nadrukkelijk de verbinding met het cultuurhistorisch landschap, biodiversiteit en voedsel.

Het noordelijke deel van de regio is onderdeel van een veel groter samenhangend landschap dat loopt “van stad tot wad”. Een aantal dorpen in de RGA ligt in de overgangszone tussen de stedelijke invloedsfeer van de stad Groningen en dit weidse landschap. In het westelijk deel van de gemeente wordt gewerkt aan gebiedstransformatie Zuidelijk Westerkwartier. Beide bieden kansen voor samenhangende ontwikkeling.

Daarbij kan gedacht worden aan ruimtelijke ontwikkelingen zoals:

Het veranderende klimaat en de noodzakelijke transitie van de landbouw bieden kansen om hier een dynamisch voedsellandschap te laten ontstaan, waar natuur en landbouw geen tegenstelling vormt. De natuurlijke waterdynamiek kan terugkeren in het gebied, door een nieuwe zoetwaterverbinding tussen het Hunzedal en Reitdiep wordt verzilting voorkomen. Via leeflijnen wordt het prachtige landschap goed ontsloten: zowel met fiets, boot als trein.

Energie

De gemeente Westerkwartier hecht veel waarde aan een duurzame toekomst. Daarom wordt er hard gewerkt aan de realisatie van duurzaamheidsdoelstellingen. Dit zie je bijvoorbeeld in de RES ambities die gemeenten en provincie met elkaar hebben afgesproken. Opwek van hernieuwbare elektriciteit is hierbij erg belangrijk. Dit kan zijn via (kleinschalige) wind projecten, zon op dak of schaal bij schaal projecten voor zonne-energie. Door de netcongestie worden we als maatschappij gedwongen om ook naar andere vormen van het gebruik van energie te kijken. Dit kan zijn door een vraag en aanbod die gedurende de dag meer in balans is, maar ook probeert het Westerkwartier naar innovatieve ideeën van opslag of reductie te kijken. Het verduurzamen van de bedrijventerreinen en het onderzoek naar de ontwikkeling van een circulair park zijn hier belangrijke speerpunten.

Op het gebied van energiearmoede probeert de gemeente via laagdrempelige regelingen alle doelgroepen van de maatschappij deelnemer te laten zijn van de energietransitie. Westerkwartier streeft naar een gemeentedekkend programma voor deelname van minimahuishoudens aan opwekprojecten.

Gemeente Westerkwartier

Diversiteit aan landschappen

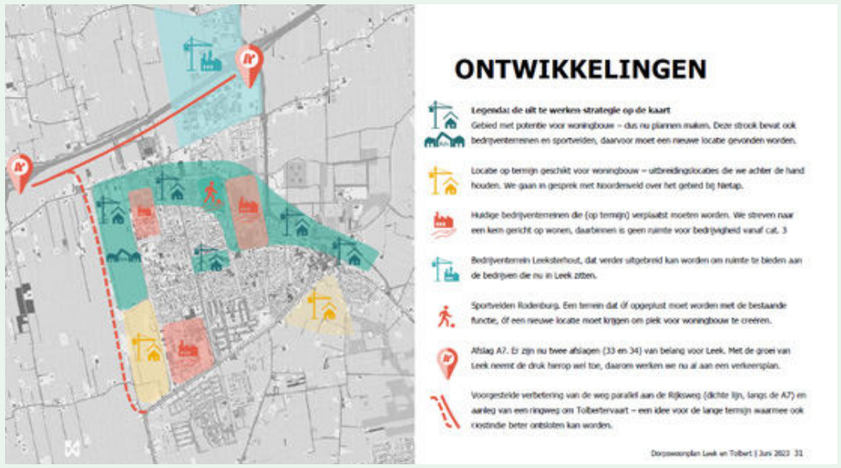

Leek/Tolbert

Het dorp Leek/Tolbert is de grootste kern van de gemeente Westerkwartier. Het heeft een belangrijke rol in het Westerkwartier als plek om te wonen, werken, recreëren, leren. Leek/Tolbert bedient niet alleen een lokale woonvraag en is niet alleen een basis voor omliggende dorpen, maar vangt ook een deel van de regionale woonvraag.

De ‘centrale as’ van Leek/Tolbert biedt een uitgelezen kans om opgaven tegelijk en integraal aan te pakken vanuit een overkoepelende ambitie. De woonvraag kan er grotendeels bediend worden, mits er een oplossing is voor verouderde sportvoorzieningen, herhuisvesting van bedrijven en onderwijs, complexe ontwikkellocaties, verkeerskundige druk die nu al te hoog is en waarvoor een rondweg nodig is. Leek/Tolbert kan hier inspelen op de veranderende woonvraag en zo veel mogelijk binnen bestaand stedelijk gebied bouwen. Zo kan een groot gebied ontstaan waarin wonen en verblijven centraal staat. Deze fysieke ingrepen dragen ook bij aan sociaaleconomische vooruitgang en versterking van Leek/Tolbert als regiocentrum. In 2009 is de Intergemeentelijke structuurvisie gemaakt met de gemeente Noordenveld en recent de Verstedelijkingsstrategie Regio Groningen-Assen. De gemeente Westerkwartier werkt – aansluitend hier op – aan een uitvoerbaar masterplan.

Deze complexe opgave van binnendorps vernieuwen vraagt om een specifiek proces waarvoor bijzondere expertise en financiële steun nodig is.

Inzet Leek:

- Wonen op binnendorpse locaties en deels op de uitleg om in een jaarlijkse woningproductie te kunnen voorzien.
- Dit betekent inzetten op transformatie en verplaatsen van bedrijventerreinen, sportvelden en onderwijs.
- Verbeteren ontsluiting middels dubbele afslag A7 met parallelweg langs de A7 en een rondweg aan de westzijde van de Tolbertvaart.

Zuidhorn

Zuidhorn valt op door een ruim voorzieningenniveau, goede bereikbaarheid, in een dorpse sfeer. Zuidhorn bedient niet alleen een lokale woonvraag, maar heeft een zeer sterke relatie met de stad Groningen. Er is een stroom naar Oostergast, maar ook naar de bestaande voorraad. Nu is er vrijwel overal vraag, maar de woningmarkt is dor de hogere rente, hoge bouwkosten en een (ogenschijnlijk) lager consumentenvertrouwen wel aan het veranderen. Ook in minder gespannen marktsituaties wist Zuidhorn echter mensen aan te blijven trekken. Langer vooruitkijkend nemen we daarom aan dat Zuidhorn kan blijven groeien, als er blijvend voldoende aanbod is.

Inzet Zuidhorn

- Inzet op verdere ontwikkeling van Oostergast met meer variatie in woningaanbod.
- Versterken groen in de kern.
- Onderzoek verbeteren ontsluiting N355 en versterken fietsroute.

BIJLAGE I Verstedelijkingsstrategie

Verstedelijkingsstrategie Regio Groningen-Assen

In 2020, 2021 en 2022 doorliepen zeven gemeenten, twee provincies en vier rijksdepartementen samen vier fasen om te komen tot de Verstedelijkingsstrategie RGA. Aanleiding voor deze aanpak was – en is – de bouwopgave in Nederland en het faciliteren van extra arbeidsplaatsen. Dit is ook de opgave voor de RGA. In de Verstedelijkingsstrategie en in de aanpak voor het NOVEX-gebied RGA is het noodzakelijk de bouwproductie te vergroten en te versnellen om aan de grote vraag naar woningen te voldoen. Ten opzichte van twee jaar geleden zijn de omstandigheden aanzienlijk gewijzigd. Het effect van het coronavirus nam sterk af. De inval van Rusland in de Oekraïne heeft veel effect op de economie, de woningbouw en woningmarkt. Onveranderd is de vraag naar goede en passende huisvesting en naar goede werklocaties. Daarmee blijven de Verstedelijkingsstrategie RGA en de ingezette koers onverkort gehandhaafd.

Verstedelijking gaat in de Regio Groningen-Assen niet alleen over opgaven in de stedelijke milieus, maar ook over de opgaven in de dorpen en de buurten in het gebied. Binnen de Regio is de stad Groningen een zeer compact gebouwde stad. In Assen en Hoogezand-Sappemeer is dit in mindere mate terug te vinden. Andere woonkernen in de regio kennen een meer dorps of landelijk karakter. Met dit alles is rekening gehouden in de Verstedelijkingsstrategie RGA.

Reeds doorlopen fasen NOVEX RGA

Fase 1

In fase 1 van de Verstedelijkingsstrategie zijn we gestart met het maken van vier verstedelijkingsmodellen. Met het Dashboard Verstedelijking wilden we gevoel krijgen bij de effecten van verschillende denkrichtingen om de verstedelijkingsopgave op te lossen. De gemeenten leverden plancapaciteit waarop de verschillende modellen zijn gebaseerd: ruim meer dan de benodigde 36.000 woningen tot 2040. Deze locaties combineerden we tot vier sterk van elkaar verschillende modellen: Compact, Op de As, Netwerk en Ontspannen. Deze modellen zijn vervolgens beoordeeld op een groot aantal indicatoren. Voor een uitgebreid overzicht van de resultaten verwijzen wij naar de publicatie: Resultaten Dashboard Verstedelijking Regio Groningen-Assen, augustus 2020.

Fase 2

In fase 2 werkten we aan gezamenlijke ontwikkelprincipes die richting gevend zijn voor de Verstedelijkingsstrategie. Ook benoemden we onderliggende kernwaarden: compleet, complementair en coöperatief. De Verstedelijkingstrategie bouwt voort op de jarenlange samenwerking in de RGA, maar zet ook in op een koerswijziging, aan de hand van de zeven ontwikkelprincipes:

1. bestaand verstedelijkt gebied versterken
2. agglomeratiekracht vergroten
3. polycentrische ontwikkeling stimuleren
4. mobiliteit in balans
5. proportioneel en passend
6. hefboom voor herstructurering
7. samenwerken aan een duurzame regio

Zie de publicatie: Koers Verstedelijkingsstrategie Regio Groningen-Assen, oktober 2020.

Fase 3

Deze principes werkten we in fase 3 verder uit. Er zijn uitspraken gedaan over waar en hoe de ruimtelijke opgaven in de regio gaan landen en welke aanpak en ingrepen daarbij horen. Er is gewerkt in thematische werkgroepen (wonen, werk, mobiliteit en groen) en we organiseerden gemeenschappelijke integratiebijeenkomsten. Deze gezamenlijke inspanningen leverden de definitieve Verstedelijkingsstrategie op.

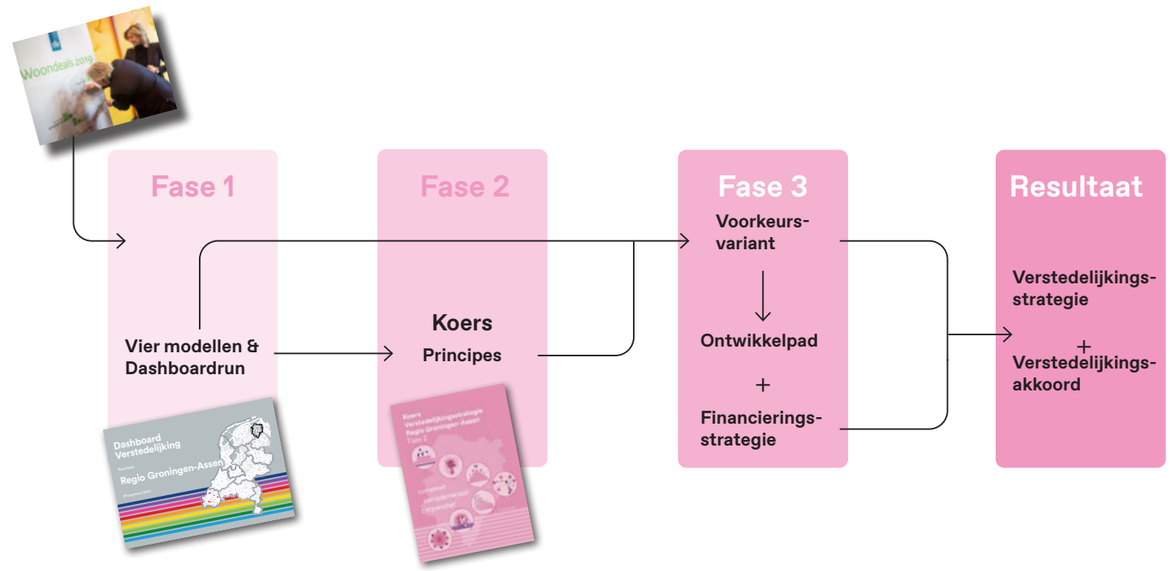

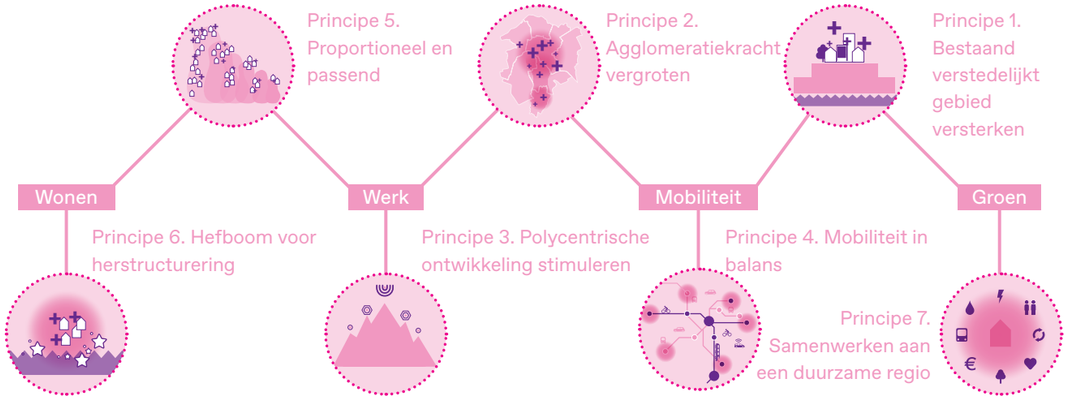

Toelichting voorkeursvariant

Als onderdeel van het ontwikkelperspectief is de aangeleverde plancapaciteit in de regio onderzocht op basis van de 7 ontwikkelprincipes. Het biedt handvatten voor de regio om woningbouwafspraken kwalitatief te onderbouwen.

Stroomschema en type projecten

De aangeleverde plancapaciteit in de regio is onderzocht op basis van de 7 ontwikkelprincipes. De totale aangeleverde planvoorraad is ruim, circa 60.000 woningen onderverdeeld in zowel harde, zachte als nieuwe plannen in de periode tot 2040. Er valt dus wat te kiezen. Hierbij is het hiernaast weergegeven stroomdiagram gehanteerd. Het biedt handvatten voor de regio om woningbouwafspraken kwalitatief te onderbouwen: in het stroomdiagram is ruimte voor het afmaken van plannen die reeds zijn ingezet en prioriteert vervolgens plannen die passen bij de ontwikkelprincipes die afhankelijk zijn van locatiekeuze. Daarnaast is er ruimte voor kleinere ontwikkelingen die passen bij lokale vraag en opgave. Dit leidt tot een globaal onderscheid van verschillende type woningbouwprojecten, die uit het stroomschema voortkomen:

A1. **Harde plannen, oude koers: om betrouwbare overheid te zijn, afmaken waar je al mee bezig bent**

A2. **Harde plannen die al in lijn zijn met de nieuwe koers, goede voorbeelden**

A3. **Harde plannen met beperkte impact door beperkte omvang, doorzetten zoals gepland**

B1. **Sleutelprojecten nieuwe koers, vormen gezamenlijk focus de komende 10 jaar, het betreft locaties rond knooppunten, woonwijken met vernieuwingsopgave op verouderende bedrijventerreinen, interessant voor gemengde ontwikkeling**

B2. **Overige plannen nieuwe koers, kleiner in omvang, locatie van minder strategisch belang**

B3. **Zachte plannen, geselecteerd vanwege [Principe 5. Passend en proportioneel] en beperkte impact vanwege kleine omvang**

C. **Dit zijn onder andere bestaande “PM posten” (plannen waar nog geen concrete precieze locatie voor is). Hier kan gedacht worden aan ruimte voor bewonersinitiatieven, hergebruik vrijkomend vastgoed, splitsingen, verdichting bij vernieuwing. NB: deze post is klein in de plancapaciteit – zodra plannen concreter worden vallen ze onder een andere categorie**

Werkwijze voorkeursvariant

Wanneer het stroomdiagram wordt doorlopen wordt duidelijk dat er ruim keuze is uit bovenstaande type plannen om aan de vraag van 35.000 woningen voor 2040 te voldoen: circa de 130% gewenste plancapaciteit. Er kan dus voldoende snelheid gemaakt worden en er is ruimte voor planuitval. Om het voorkeursmodel te laten voldoen aan de gevraagde 35.000 zijn daarom dus niet alle plannen meegenomen. Deze plannen staan op een reservelijst, scoren dus goed op de ontwikkelprincipes, zijn wat groter in omvang en sommige starten wat later in de tijd. Maar een gedeelte van deze woningen staan al voor 2030 in de planning. Deze reservelijst kan dus opgevat worden als 130% plancapaciteit, ook voor 2030. In de samenstelling van het voorkeursmodel is rekening gehouden met de afspraken van regiopartners om tot 2030 het zogenaamde “middenscenario” van het KAW-onderzoek te hanteren, met uitzondering van de gemeente Groningen, waarvoor de Woondeal-afspraak geldt. Deze twee afspraken bij elkaar opgeteld leidt ertoe dat er tot 2030 in het voorkeursmodel meer woningen zitten dan volgens het KAW-onderzoek nodig is. Om uiteindelijk ook niet ruim boven de prognose van de vraag van 35.000 woningen in 2040 te eindigen compenseert het model dat met minder woningen na 2030. Ook is rekening gehouden met een verdeling van woonmilieus die past bij de bevindingen van het KAW-onderzoek naar woonmilieuvoorkeuren in de regio. Dit leidt tot de volgende globale verdeling in het voorkeursmodel naar locatie, snelheid en woonmilieu:

- Circa 70% in de stad Groningen
- Circa 10% in Assen
- Circa 20% proportioneel verdeeld over overige kernen
- Circa 70% gepland voor 2030 (± 24.000 woningen)
- Circa 30% gepland na 2030 (± 10.000 woningen)
- Circa 60% in (hoog)stedelijke omgevingen
- Circa 25% groenstedelijke ontwikkeling
- Circa 10% in dorpse milieus
- Circa 5% in landelijk milieu

Dit voorkeursmodel is tevens gebruikt om een eerste doorrekening te maken van de benodigde investeringen voor de gehele woningbouwopgave. Over het verdelingsvraagstuk en de uiteindelijke keuze voor woningbouwlocaties moeten regiopartners het gesprek voeren. Het voorkeursmodel biedt de start voor dit gesprek, wat uiteindelijk vastgesteld moet worden in het regionaal woondocument. Hiervoor wordt een apart proces georganiseerd, waarin de jarenlange samenwerking op het gebied van wonigbouwafspraken wordt voortgezet, met de nieuwe verstedelijkingsstrategie als uitgangspunt.

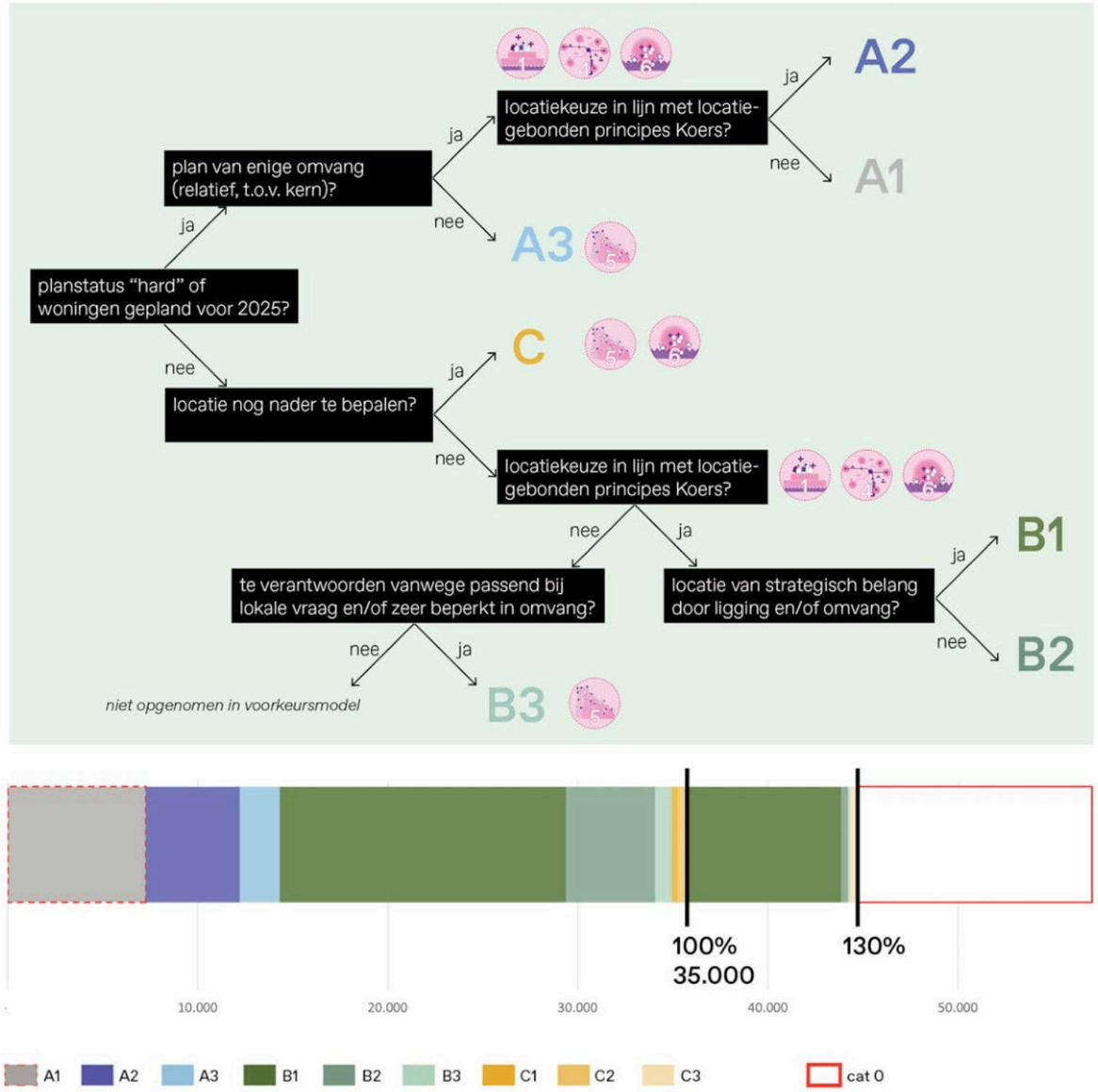

boven: Concept stroomdiagram onderzoek plancapaciteit
onder: Overzicht van de plancapaciteit geanalyseerd volgens het stroomdiagram

BIJLAGE II NOVEX

Gebiedsgerichte regio: NOVEX-gebied RGA

Het Rijk en regio gaan vol aan de slag in gebieden waar nationale opgaven in het fysieke domein zich stapelen. Dusdanig stapelen dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering van verschillende nationale opgaven noodzakelijk is. Dit zijn de zogenaamde NOVEX-gebieden. Deze gebieden dragen bij en borgen de ruimtelijke puzzel die wordt gelegd met de provincies. In deze gebieden is duidelijk dat overheden (Rijk, provincie, gemeente en waterschap) hier met andere partijen in een goede gezamenlijke aanpak bijdragen aan het halen van de Europese en nationale doelstellingen. Integrale oplossingen zijn nodig. Daarbij past goede afstemming over sectoren en met overheden en maatschappelijke partijen voor een goede aanpak.

In de NOVEX-gebieden neemt het Rijk meerjarig als partner deel in perspectief- en planontwikkeling en in de uitvoering. Gelet op de stapeling van het aantal nationale opgaven, zal in deze gebieden deelname vanuit meer Rijksonderdelen aan de orde zijn. Een gezamenlijk ontwikkelperspectief en daarop volgend een uitvoeringsagenda en investeringsbesluiten is de basis voor strategische besluiten van alle overheden voor de ontwikkeling van het gebied.

Veel NOVEX-gebieden beginnen niet op nul. Alle voorheen verstedelijkingsgebieden zijn in het programma NOVEX aangewezen als NOVEX-gebieden. In NOVEX-gebied Groningen-Assen wordt voortgebouwd op de Verstedelijkingsstrategie. Gelijktijdig aan het toewerken naar uitvoering (met onder andere inzet Rijks en regiomiddelen voor woningbouw en mobiliteit) wordt de verstedelijkingsstrategie aangescherpt tot een meer integraal ontwikkelperspectief en uitvoeringsagenda.

Met de Verstedelijkingsstrategie als startpunt voor het ontwikkelperspectief NOVEX kan een vliegende start worden gemaakt met de vervolgaanpak. Er wordt inmiddels hard gewerkt aan de Uitvoeringsagenda en Regionale Investeringsagenda NOVEX-gebied RGA.

De Verstedelijkingsstategie RGA wordt in dit Ontwikkelperspectief verrijkt met nieuwe ontwikkelingen uit de NOVEX en de daaraan verbonden opgaven uit de Nationale Programma's.

Provinciale regie - ruimtelijk voorstel en arrangement

In het spoor provinciale regie van het programma NOVEX is provincies gevraagd om op basis van een startpakket en het provinciale beleid rondom RO te komen tot een ruimtelijk voorstel. Hoe kunnen nationale en provinciale opgaven in de provincie ingepast kunnen worden? Het startpakket bevat naast beschrijvingen en opgaven uit diverse Nationale Programma's factsheets over de voor de provincie relevante NOVEX-gebieden en de daar spelende hoofdopgaven. Provincies en Rijk komen op basis van de provinciale ruimtelijke voorstellen tot gezamenlijke ruimtelijke arrangementen. De ontwikkelperspectieven van NOVEX-gebieden vormen één van de bouwstenen in de ruimtelijke voorstellen.

Nabij gelegen/overlappende NOVEX-gebieden

Geografisch gezien bestaat er een overlap tussen NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen en de NOVEX-gebieden Groningen en Lelylijn. De opgaven voor deze NOVEX-gebieden verschillen in aard en in de tijd. De opgaven zijn samengevat in een bijlage.

De gemeente Midden-Groningen ligt zowel in het NOVEX-gebied RGA als in Groningen. De opgave van het NOVEX gebied Groningen is nog niet gedefinieerd.

Het NOVEX gebied Lelylijn heeft als hoofdopgave het onderzoek naar de Lelylijn, dit als backbone van de ontwikkeling van het noordelijk deel van Nederland.
Om te komen tot economische structuurversterking, de verstedelijkingsopgave en verbetering van de bereikbaarheid.

Gebied	Opgaven	Samenhang met andere gebieden
Groningen-Assen	Realisatie van 36.000 woningen in de periode 2020 – 2040. Accommoderen van 28.000 arbeidsplaatsen in diezelfde periode. Samenhangende ontwikkeling steden en dorpskernen met mobiliteit, energie, groen.	Bij een besluit tot realisatie van de Lelylijn en daarmee samenhangende ontwikkelingen zal ontwikkelperspectief Groningen-Assen geactualiseerd moeten worden. Potentiële tracés kunnen huidige ontwikkelmogelijkheden beïnvloeden. RGA focust m.n. op steden en regionale kernen, waar in NOVEX-gebied Groningen focus m.n. ligt op zeehavens meer noordelijk/oostelijk.
Groningen	De hoofdopgave wordt nader ingevuld waarbij als invalshoek gekeken wordt de ontwikkeling van de beide zeehavens. Meekoppelende opgaven zijn Energietransitie, innovatieve economie en toekomstbestendige landbouw. In het kader van ruimtelijke kwaliteit vindt een brede afweging plaats, met een belangrijke plek voor landschappelijke waarden.	Focus geografisch gezien m.n. richting zeehavens.
Lelylijn (in de vorm van MIRT-onderzoek)	Het onderzoek richt zich op de Lelylijn als backbone van de ontwikkeling van het noordelijk deel van Nederland om te komen tot -economische structuurversterking, de verstedelijkingsopgave en verbetering van de bereikbaarheid. Onderzocht worden verder de effecten van mogelijke combinatie met de aanleg van de Nedersaksenlijn, verbetering van onderdelen van het bestaande spoor en internationale aantakking richting Duitsland onderzocht. Dit in samenhang met economische structuurversterking en de verstedelijkingsopgave.In de Analyse Deltaplan deel B is naast de maatschappelijke kosten-batenanalyse, ook gekeken naar de brede welvaartsaspecten, zoals natuur en milieu, kwaliteit van onderwijs en gezondheidszorg, gezondheid, welbevinden en veiligheid. Het vervolg vraagt om nader onderzoek naar mogelijke contouren van een economisch programma en de interactie hiervan met het spoorpakket. Zonder zo'n programma is het onwaarschijnlijk dat er voldoende gevarieerde werkgelegenheid ontstaat.	Lelylijn focus op realisatie langere termijn.

BIJLAGE II NOVEX

Samenwerking en afstemming NOVEX gebied RGA met provincies

De beide provincies Groningen en Drenthe zijn deelnemer in de Regio Groningen-Assen. Besluitvorming van de RGA vindt plaats door de Stuurgroep RGA bij unanimiteit. Besluiten van RGA zijn dan ook zeer nauw verbonden met de besluiten van de provincies en natuurlijk de zeven deelnemende gemeenten. Daarmee bestaat een gunstig klimaat voor afstemmen en besluitvorming voor zowel de gehele RGA als de afzonderlijke deelnemers. Het anticiperende vermogen en het schakelen op verschillende niveaus van de deelnemers in Regio Groningen-Assen werkt goed. Het sluit aan op de gevraagde en vereiste dynamiek bij de totstandkoming van de producten van het NOVEX-gebied RGA en de Ruimtelijke voorstellen van de provincies.

In bijgevoegde figuur wordt de totstandkoming van de producten van zowel het NOVEX gebied als de provincies weergegeven. Het ruimtelijk arrangement van de provincies heeft belangrijke betekenis voor de opgaven van het NOVEX gebied. Andersom hebben de producten van het NOVEX gebied betekenis voor de opgaven van de provincies.

In dit ontwikkelperspectief wordt ingezet op thema's waarbij nieuwe inzichten die voortkomen uit het werk van de provincies van invloed kunnen zijn op het Ontwikkelperspectief van het NOVEX gebied RGA. De Verstedelijkingsstrategie vormt de basis voor het Ontwikkelperspectief NOVEX gebied RGA.

Het vervolg: naar een uitvoeringsagenda

In de Uitvoeringsagenda NOVEX RGA worden de hoofdopgaven Wonen en Werken vertaald in projecten en programma's binnen de gemeenten. De opgaven binnen de thema's Mobiliteit, Groen en Energie worden in principe alleen opgenomen als ze een relatief hebben met deze hoofdopgaven.

In de Uitvoeringsagenda zal per opgave bekeken worden of deze bijdraagt aan lokale, regionale of nationale opgaven. Dan is ook duidelijk hoe bijgedragen wordt aan de Nationale Programma's (zie bijlage III).

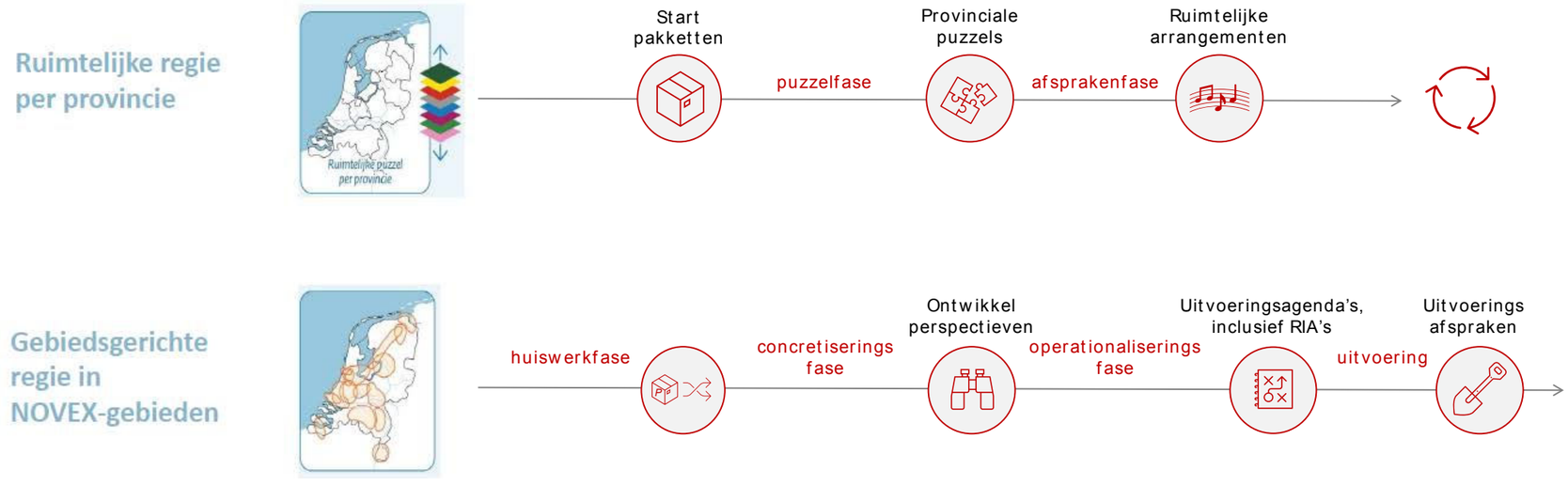

BIJLAGE III: Nationale programma's en regio Groningen-Assen

Vanuit het NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen wordt de volgende bijdrage geleverd aan de Nationale Programma's:

Programma Woningbouw

- Realisatie van 21.000 woningen in de periode 2020 - 2030
- Realisatie van 15.000 woningen in de periode 2030 - 2040
- In de 'roadshow' is in maart en april 2023 een consultatie gedaan bij de gemeenten in RGA. De woningbouwambitie is goed op tempo.

MIRT

- Bereikbaarheidsmaatregelen om de woningbouw in de gemeenten Groningen, Noordenveld, Midden-Groningen en Assen te versnellen
- MIRT - Onderzoek naar de Westflank van de stad Groningen
- Relatie met onderzoeken in het kader van Deltaplan voor het noorden: MIRT-onderzoek Lelylijn, te starten MIRT-onderzoek Nedersaksenlijn, onderzoek bestaand spoor.

Programma Gezonder en groene leefomgeving

- Relatie naar provinciaal onderzoek naar Water en Bodem sturend.
- Betekenis van een gezond woon- en leefklimaat bij de opgaven van regio Groningen - Assen en de kansen op verbinden van stedelijke ontwikkeling met natuur- en groenontwikkeling. Dit is vastgelegd in de verstedelijkingsprincipes regio Groningen-Assen de verbijzondering daarvan bij het thema Groen.

Programma Werklocaties, ruimte voor economische activiteit

- Het faciliteren van 28.000 extra arbeidsplaatsen is een kernopgave van het NOVEX gebied RGA.
- Uitgangspunt bij deze kernopgave is het beter benutten van de bestaande bebouwde ruimte. Herschikking van deze ruimtes, gecombineerd met de inzet voor mengen van werkfuncties die passen in een woonomgeving creëert ruimte voor deze extra arbeidsplaatsen.

NPLG

- De aanpak van het nationale programma en de uitwerking daarvan in het landelijk gebied van de regio Groningen-Assen ligt in handen van de beide provincies. Aanpak biedt kansen voor verbinding op o.a. thema groen; maar voortvarende aanpak PPLG's is ook van belang voor realisatie kernopgaven rondom woningbouw en werk.
- Er is nauwe samenwerking met de provincies om de kernopgaven van regio Groningen-Assen (woon- en werklocaties, extra woningen en arbeidsplaatsen) te realiseren. De gemeenten waar de kernopgaven voor het NOVEX gebied RGA moeten worden gerealiseerd stemmen voor de ontwikkelingen die daarvoor nodig zijn af met de provincies, o.a. over de relatie en de effecten op het NPLG en de provinciale vertaling daarvan in de PPLG's.

Water en Bodem sturend

- - Het uitgangspunt water en bodem sturend wordt door de provincies en de waterschappen. Bij het opstellen van gemeentelijke plannen wordt met provincies en waterschappen afgestemd.

Programma Bodem en Ondergrond

- Over dit programma is een studie gaande

Natuurinclusief

- In de verdiepingsslag groen-blauwe laag zijn op het 7e ontwikkelprincipe drie aanvullende principes toegevoegd. Deze geven nadere invulling aan de natuurinclusieve opgave NOVEX gebied RGA.
  - Aansluiten op het diverse en historische landschap van de RGA
  - Klimaatbestendig transformeren en bouwen
  - Beschermen, benutten en ontwikkelen van natuur
  - Breng het groen naar de mensen en de mensen naar het groen
- Realisatie van het ontwikkelperspectief kan daarmee bijdragen aan o.a. groenblauwe dooradering.

Nationale programma's rondom Energie

- Delen van de energiehoofdstructuur liggen in of doorkruisen het NOVEX-gebied. Provincies stellen pMIEKs op, waarmee o.a. afstemming van diverse ontwikkelopgaven en energietransitie in beeld wordt gebracht.
- De gebieds- en bouwopgaven RGA worden vroegtijdig afgestemd met netbeheerders. Daarmee kan bij de planontwikkeling en realisatie vroegtijdig worden geanticipeerd op de energievraag en afgifte.
- Ontwikkelopgaven in het NOVEX-gebied binnen bestaand bebouwd gebied kunnen een vliegwiel zijn voor realisatie van verduurzamingsopgaven in bebouwd gebied.
- Tijdens de 'roadshow' is gesignaleerd dat er meer regio nodig is op het thema Energie.

Programma Circulaire Economie

- In het NOVEX gebied RGA zijn onderzoeken gaande; 1. Ontwikkelingen 2. Waarden in het RGA gebied.
- Nog onbekend is de ruimtevraag die voortkomt uit de vervolgstappen rondom 'Circulaire Economie'.

de zwarte hond
architecture
urbanism
strategy

BO MIRT 2023